

การเปลี่ยนแปลงสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกร

ผู้เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ตามแนวพระราชดำริ

กรณีศึกษา: ตำบลแม่แฝกใหม่ อำเภอสันทราย

จังหวัดเชียงใหม่

ปิยวัลค์ ตัญตรัยรัตน์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของความสมบูรณ์ของการศึกษาตามหลักสูตร

ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์สหกรณ์

โครงการบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยแม่โจ้

พ.ศ. 2547

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยแม่โจ้

ใบรับรองวิทยานิพนธ์

โครงการบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยแม่โจ้

ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์สหกรณ์

ชื่อเรื่อง

การเปลี่ยนแปลงสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกร

ผู้เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ตามแนวพระราชดำริ

กรณีศึกษา: ตำบลแม่แฝกใหม่ อำเภอสันทราย

จังหวัดเชียงใหม่

โดย

ปิยวัลลค์ ตัญตรัยรัตน์

พิจารณาเห็นชอบโดย

ประธานกรรมการที่ปรึกษา

(อาจารย์ ดร. สมคิด แก้วทิพย์)

วันที่ 3 เดือน ๖ พ.ศ. ๒๕๔๗

กรรมการที่ปรึกษา

(อาจารย์ศิริพร กิตติการกุล)

วันที่ 3 เดือน ๖ พ.ศ. ๒๕๔๗

กรรมการที่ปรึกษา

(อาจารย์น้ำเพชร วินิจนัยกุล)

วันที่ 3 เดือน ๖ พ.ศ. ๒๕๔๗

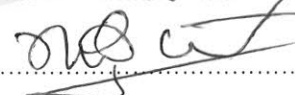
หัวหน้าภาควิชาเศรษฐศาสตร์และสหกรณ์การเกษตร

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์วิรัช ต้นวัฒนากุล)

วันที่ 3 เดือน ๖ พ.ศ. ๒๕๔๗

โครงการบัณฑิตวิทยาลัยรับรองแล้ว

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ทรงวุฒิ เพ็ชรประดับ)

รองประธานกรรมการโครงการบัณฑิตวิทยาลัย

วันที่ 10 เดือน ๖ พ.ศ. ๒๕๔๗

ชื่อเรื่อง	การเปลี่ยนแปลงสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ตามแนวพระราชดำริ กรณีสึกษา: ตำบลแม่แฝกใหม่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่
ชื่อผู้เขียน	นางสาวปิยวัลค์ ตัญตรัยรัตน์
ชื่อปริญญา	วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาเศรษฐศาสตร์สหกรณ์
ประธานกรรมการที่ปรึกษา	ดร.สมคิด แก้วทิพย์

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่อง การเปลี่ยนแปลงสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ตามแนวพระราชดำริ กรณีสึกษา : ตำบลแม่แฝกใหม่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาการเปลี่ยนแปลงสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ตำบลแม่แฝกใหม่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ 2. ศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการเปลี่ยนแปลงสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ตำบลแม่แฝกใหม่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากสมาชิกทั้งหมดจำนวน 55 ราย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวม คือ แบบสัมภาษณ์ ซึ่งข้อมูลที่ได้มานั้นเป็นพื้นฐานในการวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์

จากการเข้าโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ทำให้เกษตรกรมีการเข้าร่วมกลุ่มกิจกรรม ได้มีปฏิสัมพันธ์ภายในกลุ่ม ประกอบกับพื้นที่ทำการเกษตรของเกษตรกรเป็นพื้นที่อยู่ในเขตชลประทาน และยังมีการเรียนรู้ร่วมกันจากการพูดคุย ประชุมกลุ่ม และยังได้มีการวางแผนการผลิตและการตลาดร่วมกัน ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยร่วม ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม คือ เดิมเกษตรกรทำการปลูกพืชเชิงเดี่ยว เน้นการทำเกษตรเชิงธุรกิจ ทำให้เศรษฐกิจของเกษตรกรเป็นแบบบุคคล เมื่อเกษตรกรเข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ตามแนวพระราชดำริ ทำให้เกษตรกรหันมาทำการเกษตรแบบผสมผสาน มีการปลูกพืชที่หลากหลายในไร่นา ทำให้เกษตรกรมีแบบแผนของรายได้เปลี่ยนไป มีผลผลิตที่หลากหลาย เน้นการบริโภคในไร่นา ลดรายจ่ายในแต่ละวัน เป็นความมั่นคงทางด้านอาหาร มีแบบแผนของการออม มีวินัยในการออม และในระยะสั้นยังไม่เห็นการเปลี่ยนแปลงทางด้านหนี้สิน และทรัพย์สินที่ชัดเจนมากนัก ดังนั้นเศรษฐกิจแบบบุคคลได้เปลี่ยนเป็นเศรษฐกิจชุมชน เน้นเศรษฐกิจพอเพียงมากขึ้น ทางด้านสังคม

จากเดิมสังคมของเกษตรกรเป็นสังคมต่างคนต่างอยู่ เมื่อเข้าร่วมโครงการฯ ทำให้สังคมของเกษตรกรเปลี่ยนเป็นสังคมเรียนรู้ และเกื้อกูลกัน เกษตรกรเกิดความผูกพัน จากการที่ได้มาพบปะพูดคุยกัน ช่วยกันคิดช่วยกันทำ จึงทำให้เกิดการช่วยเหลือซึ่งกันและกันมากขึ้น ส่งผลให้สังคมดีขึ้น

ในการทำเกษตรทฤษฎีใหม่นั้น เกษตรกรที่ใช้ระยะเวลา และมีระดับความลึกซึ้งที่ได้ทำตรงตามแนวคิดในเรื่องการรวมกลุ่มกิจกรรมมาก การเรียนรู้ ร่วมกันวางแผนการผลิต และการตลาด ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมเป็นไปตามแนวคิดทฤษฎีใหม่ มากกว่าเกษตรกรที่ทำกิจกรรมน้อย

จากผลการวิจัยที่ได้จึงควรให้เกษตรกรมีการวางรากฐานให้มีการเพาะปลูกแบบหลากหลาย และไม่ควรเน้นพืชเศรษฐกิจมากเกินไป และควรมีการจัดการที่ดีในเรื่องการทำน้ำสกัดชีวภาพ มีการรวมทุนกันเพียงไม่กี่คน ทำให้มีทุนในการดำเนินงานน้อย ควรมีการระดมทุนเพิ่มขึ้นจากสมาชิกในกลุ่ม และควรมีการพัฒนาการรวมกลุ่ม เพื่อให้กลุ่มมีความเข้มแข็งมากขึ้น

Title	Socio-economic changes of farmers participating in the new theory project of agriculture : Case study on Maefaekmai sub-district, Sansai District, Chiang Mai province
Author	Miss Piyawan Tuntrairut
Degree of	Master of Science in Cooperative Economics
Advisory Committee Chairperson	Dr. Somkid Kaewthip

ABSTRACT

The objectives of the research are (1) To study the changing of economic and social of agricultural project in Meafeakmai sub-district, Sansai Distrect, Chiang Mai Province; and (2) To study the agriculturist participants in the new theoretical agricultural project in Meafeakmai sub-district, Sansai District, Chiang Mai province.

The information from 55 members is collected in form of questionnaire in the reseaech instrument. Then SPSS/PC⁺ as sociological analyzing program is used to analyzed statistically data.

Among farmers who participated in the new agricultural theory project, it was found that joining activity groups provided farmers chances to talk and to know one another more. Besides, farmers have also chances to meet, make marketing plan and production plan together. All of these matters represented participating factors which have resulted in the changing of their economical and social status. Although their areas of agriculture located in irrigation zone, but in the past, they did single agricultural product for commercial purpose so it was individual production system. Until farmers have participated in the project of new agricultural theory according to His Royal Highest's opinions, they have become to do variety of agricultural products in their lands, hence changing their income and product were significantly found. Besides, this caused farmers to have more self-consume and to decrease diary expenses and also to contribute food security, which further promote saving planning and regulation. Anyhow, as short duration of this implementation, the changing of their dept and property were not significantly found, but form of individual economic have significantly changed to be form of

community economic that was finally in form of self-sufficient economic. Individual society then, became as learning society with more public relation, discussion and more helping among them which have resulted in developing society.

According to activities of new agricultural theory for long duration, it was then in-dept promoting concept of group participation, group learning, group production planning, and marketing which have finally resulted in the changing of economical and society status.

From the result of research, it suggested that variety of agricultural products including common agricultural products should be planted and should be focused on biological fertilizer. This investment can be from group participating which decreasing investment cost and sum of investment should be added in the future. At all, group strengthens should be long term implemented.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยความกรุณาของอาจารย์ ดร.สมคิด แก้วทิพย์ ประธานกรรมการที่ปรึกษา อาจารย์ศิริพร กิตติการกุล และอาจารย์น้ำเพชร วินิจญ์กุล กรรมการที่ปรึกษา ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำพร้อมข้อเสนอแนะ และตรวจสอบแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ จนสำเร็จสมบูรณ์อย่างดียิ่ง ซึ่งผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณไว้เป็นอย่างสูงมา ณ ที่นี้ด้วย นอกจากนี้ผู้วิจัยขอขอบคุณสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ที่ให้ความช่วยเหลือสนับสนุนด้านเงินทุนและความรู้ในการปฏิบัติงานวิจัยต่าง ๆ ในพื้นที่ และขอบคุณเจ้าหน้าที่บัณฑิตวิทยาลัยทุกท่านที่ให้ความกรุณาแนะนำขั้นตอนในการทำวิทยานิพนธ์ต่าง ๆ ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ขอขอบพระคุณเกษตรกรรมสมาชิกกลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่บ้านเจดีย์แม่ครัวทุกท่าน รวมทั้งผู้ที่เกี่ยวข้องทุกท่านที่ให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูล และตอบแบบสอบถามในระหว่างเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อให้งานวิจัยครั้งนี้สำเร็จได้อย่างดียิ่ง

สุดท้ายนี้ ผู้วิจัยขอโน้มระลึกถึงพระคุณบิดา (นายประชา ตัญตรัยรัตน์) มารดา (นางมะลิวัลย์ ตัญตรัยรัตน์) ผู้เป็นแรงใจและให้การสนับสนุนแนะนำผู้วิจัยได้ทำวิทยานิพนธ์สำเร็จ สมความมุ่งหวัง ตลอดจนขอขอบพระคุณครูอาจารย์ทุกท่านที่ได้ประสาทวิชาความรู้ต่าง ๆ แก่ผู้วิจัย ซึ่งมีได้กล่าวขาน ณ ที่นี้ รวมไปถึง พี่ ๆ เพื่อน ๆ น้อง ๆ ที่ร่วมศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์สหกรณ์ทุกท่าน ที่มีส่วนช่วยเหลือในการวิจัยครั้งนี้

ปิยวัลค์ ตัญตรัยรัตน์

พฤษภาคม 2547

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อ	(3)
ABSTRACT	(5)
กิตติกรรมประกาศ	(7)
สารบัญ	(8)
สารบัญตาราง	(10)
สารบัญภาพ	(11)
บทที่ 1 บทนำ	
ความสำคัญของปัญหา	3
วัตถุประสงค์ของการศึกษา	4
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	4
ขอบเขตของการวิจัย	5
นิยามศัพท์ปฏิบัติการ	5
บทที่ 2 การตรวจสอบเอกสารที่เกี่ยวข้อง	8
แนวทางพระราชดำริเกี่ยวกับการพัฒนา	8
โครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ตามแนวพระราชดำริ	10
แนวทางในการดำเนินโครงการ	12
ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง	14
ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	16
ภาคสรุป	20
กรอบแนวคิดในการวิจัย	22
บทที่ 3 วิธีการดำเนินการวิจัย	23
สถานที่ดำเนินการวิจัย	23
ประชากร	23
เครื่องมือรวบรวมข้อมูล	24
การวิเคราะห์ข้อมูล	24

บทที่ 4 ผลการวิจัยและวิจารณ์	25
ตอนที่ 1 สภาพและความเป็นมาของตำบลแม่แฝกใหม่	26
ตอนที่ 2 ลักษณะทั่วไปของเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ตามแนวพระราชดำริ	47
ตอนที่ 3 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการเปลี่ยนแปลงสถานภาพทาง เศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ตามแนวพระราชดำริ	52
ตอนที่ 4 การเปลี่ยนแปลงสถานภาพทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของ เกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ตามแนวพระราชดำริ	83
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ	88
สรุปผลการวิจัย	88
อภิปรายผล	90
ข้อเสนอแนะ	91
ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป	92
บรรณานุกรม	93
ภาคผนวก	
ประวัติผู้วิจัย	96

สารบัญตาราง

ตาราง	หน้า
1 จำนวนประชากรตำบลแม่แฝกใหม่	31
2 จำนวนครัวเรือนเกษตรกรตำบลแม่แฝกใหม่	32
3 สหกรณ์และกลุ่มนิติบุคคลจดทะเบียน	45
4 กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร	46
5 จำนวนและร้อยละจำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคลของเกษตรกร	49
6 จำนวนและร้อยละจำแนกตามการเสนอความคิดเห็นในที่ประชุมของ	50
7 จำนวนและร้อยละจำแนกตามระยะเวลาที่เข้ามาเป็นสมาชิกของเกษตรกร	51
8 จำนวนและร้อยละแสดงจำนวนกิจกรรมที่เกษตรกรเข้าร่วมเป็นสมาชิก	64
9 จำนวนและร้อยละจำแนกตามจำนวนกลุ่มกิจกรรมที่เกษตรกรเข้าร่วม	65
10 ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มกิจกรรมกับรายได้	67
11 ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มกิจกรรมกับรายจ่าย	68
12 ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มกิจกรรมกับผลผลิต	69
13 ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มกิจกรรมกับหนี้สิน	70
14 ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มกิจกรรมกับทรัพย์สิน	71
15 ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มกิจกรรมกับการออม	72
16 ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มกิจกรรมกับการได้รับการยกย่องนับถือ	73
17 ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มกิจกรรมกับการมีส่วนร่วม	74
18 ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มกิจกรรมกับการมีเวลาว่าง	75
19 ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มกิจกรรมกับการฝึกอบรม	76
20 ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มกิจกรรมกับการติดต่อกับเจ้าหน้าที่	77
21 ความสัมพันธ์ระหว่างรายได้กับกลุ่มกิจกรรมของเกษตรกร	78
22 ความแตกต่างของการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจและสังคมจำแนกตาม ความหลากหลายของการทำกิจกรรม	82
23 การเปลี่ยนแปลงสถานภาพทางเศรษฐกิจของเกษตรกร	85
24 การเปลี่ยนแปลงสถานภาพทางสังคมของเกษตรกร	87

สารบัญภาพ

ภาพ	หน้า
1. แบบจำลองกรอบแนวคิดรวบยอด	22
2. แผนที่ตั้งชุมชนและการประโยชน์ที่ดิน	27
3. ภาพตัดขวางพื้นที่ตำบลแม่แฝกใหม่	27
4. แผนที่แสดงความเหมาะสมด้านกายภาพในการปลูกข้าว	28
5. แผนที่เขตส่งเสริมการเกษตร	29
6. แผนที่แสดงสถานที่สำคัญในพื้นที่ตำบลแม่แฝกใหม่	30
7. แผนที่แสดงพื้นที่โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาแม่แฝก – แม่จัด	35
8. แผนที่แสดงเส้นทางระหว่างตัวอำเภอเมืองเชียงใหม่ถึงตำบลแม่แฝกใหม่	42
9. การตั้งบ้านเรือนของเกษตรกรกลุ่มทฤษฎีใหม่	44
10. กลุ่มกิจกรรมออมทรัพย์	54
11. กลุ่มกิจกรรมเพาะเห็ด	55
12. โรงเพาะเห็ด	55
13. ยุ้งฉางเก็บเมล็ดพันธุ์ข้าว	56
14. พื้นที่ปลูกข้าว	56
15. ผลิตภัณฑ์น้ำสกัดชีวภาพ	57
16. การทำปุ๋ยชีวภาพ	57
17. กลุ่มกิจกรรมเลี้ยงไก่	58
18. โรงเลี้ยงไก่ไข่	59
19. กลุ่มกิจกรรมเลี้ยงสุกร/วัว	59
20. บ่อเลี้ยงปลาของเกษตรกร	60
21. แปลงปลูกผักปลอดสารพิษ	61
22. แปลงสาธิตการปลูกผักปลอดสารพิษ	61
23. หัวพันธุ์มันฝรั่ง	62
24. แปลงปลูกมันฝรั่ง	62
25. สวนฝรั่งในกลุ่มกิจกรรมไร่นาสวนผสม	63
26. สวนลำไยในกลุ่มกิจกรรมไร่นาสวนผสม	63

บทที่ 1

บทนำ

ประชากรไทยส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในชนบท และมีอาชีพในการเกษตรกรรม ปัญหาที่คนส่วนใหญ่มักจะกล่าวถึงกันอยู่ตลอดเวลาในทุก ๆ วงการสังคม ก็คือ ปัญหาทางเศรษฐกิจได้ส่งผลกระทบต่อฐานะความเป็นอยู่ของประชาชนเป็นอย่างมากโดยเฉพาะเกษตรกร เกษตรกรไทยจึงได้จัดว่าเป็นบุคคลสำคัญของประเทศซึ่งเราจะได้อินคำเปรียบเทียบอยู่เสมอ ๆ ว่า “เกษตรกรไทยเป็นกระดูกสันหลังของชาติ” แต่ว่าเกษตรกรไทยส่วนใหญ่ยังมีฐานะยากจน และมีความเป็นอยู่ขัดสน เนื่องจากเกษตรกร มีความรู้ที่น้อย ขาดการศึกษาประกอบกับไม่มีที่ดินประกอบอาชีพเป็นของตนเอง หรือมีน้อย ต้องเช่า ที่ดินของคนอื่น อีกทั้งยังมีวิธีการผลิตที่ล้าสมัย ต้องเสี่ยงต่อความผันผวนของภาวะตลาดและดินฟ้าอากาศ จึงทำให้รายได้ไม่พอจ่าย มีหนี้สินล้นพ้นตัว อันจะนำมาซึ่งปัญหาทั้งทางด้านสังคม การเมือง และเศรษฐกิจนานับประการ

ในอดีตเกษตรกรทำการเกษตรแบบปลูกพืชเชิงเดี่ยว ระบบการปลูกพืชไม่มีหลักเกณฑ์ตายตัว ส่วนใหญ่จะปลูกพืชเพียงชนิดเดียว มีการใช้สารเคมี ใช้ปุ๋ยเร่งผลผลิต และมีการใช้ปัจจัยการผลิตที่ไม่เหมาะสม พื้นที่การเกษตรที่อาศัยน้ำฝน ยังเสี่ยงกับความแปรปรวนของดิน ฟ้า อากาศ ที่บางปีมีปริมาณน้ำเพียงพอ แต่บางปีปริมาณน้ำไม่เพียงพอ ซึ่งอาจจะมีผลกระทบหรือสระเก็บกักน้ำไว้ใช้บ้าง แต่ก็ไม่มีขนาดที่แน่นอน

วิธีการที่จะนำมาใช้ในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว เพื่อให้เกษตรกรอยู่ดีกินดี มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น และมีฐานะทางเศรษฐกิจที่ดีขึ้น ซึ่งจะส่งผลให้มีการปรับปรุงความเป็นอยู่ในด้านอื่น ๆ ให้ดีขึ้นตามมา แนวทางประการหนึ่งที่ได้นำมาใช้คือ โครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ ซึ่งเป็นหนึ่งในห้ารูปแบบของเกษตรยั่งยืน ซึ่งกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้จัดทำแผนปฏิบัติการโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ เสนอต่อคณะกรรมการนโยบายบรรเทาปัญหาการว่างงานแห่งชาติ และได้รับความเห็นชอบ โครงการเกษตรทฤษฎีใหม่มีวัตถุประสงค์ให้ผู้เข้าร่วมโครงการสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น สามารถดำรงชีพอยู่ในสังคมได้อย่างยั่งยืน โดยไม่ได้รับผลกระทบจากภาวะเศรษฐกิจ การค้า และเพื่อลดการเคลื่อนย้ายแรงงาน โครงการนี้สนับสนุนเกษตรกรทั่วไปและแรงงานที่กลับภูมิลำเนาเดิม ให้สามารถทำการเกษตรที่พึ่งตนเองได้

โครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ตามแนวพระราชดำริ เป็นโครงการหนึ่งที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระราชทานแนวพระราชดำริเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาหนี้เพื่อการเกษตรให้ราษฎร โดยการดำเนินการขุดสระเพื่อเก็บกักน้ำไว้ใช้ในการเพาะปลูก การประมง และการเลี้ยงสัตว์

ยามหน้าแล้ง (สมาคมอนุรักษ์ดินและน้ำแห่งประเทศไทย, 2539: 23-24) การดำเนินการตามหลักการของทฤษฎีใหม่ มี 3 ขั้น คือ

ขั้นที่ 1 มุ่งเน้นระบบการผลิตแบบพอเพียงโดยเลี้ยงตนเองได้ (self sufficiency) ในระดับชีวิตที่ประหยัดก่อน และการพัฒนาสังคมที่เน้น “ความสามัคคีในท้องถิ่น”

ขั้นที่ 2 ให้เกษตรกรรวมพลังกันในรูปแบบกลุ่ม หรือสหกรณ์ร่วมแรงร่วมมือกัน ด้วยความร่วมมือของหน่วยงานราชการ มูลนิธิ และเอกชนในด้านต่าง ๆ คือ การผลิต การตลาด ความเป็นอยู่ สวัสดิการ การศึกษา สังคมและศาสนา กิจกรรมทั้งหมดดังกล่าวข้างต้น จะต้องได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นราชการ องค์กรเอกชน ตลอดจนสมาชิกในชุมชน นั้นเป็นสำคัญ

ขั้นที่ 3 เป็นการร่วมค้ากับธุรกิจเอกชน โดยติดต่อร่วมมือกับแหล่งเงิน (ธนาคาร) และกับแหล่งพลังงาน (บริษัทน้ำมัน) เพื่อตั้ง และบริหาร โรงสี ช่วยการลงทุนและพัฒนาคุณภาพชีวิต

ทั้งนี้ ทั้งฝ่ายเกษตรกรและฝ่ายธนาคารกับบริษัท จะได้รับประโยชน์ร่วมกัน กล่าวคือ เกษตรกรขายข้าวได้ในราคาสูง (ไม่ถูกกดราคา) ธนาคารกับบริษัทสามารถซื้อข้าวบริโภคในราคาต่ำ (ซื้อข้าวเปลือกตรงจากเกษตรกรและมาสีเอง) เกษตรกรซื้อเครื่องอุปโภคบริโภคได้ในราคาต่ำ เพราะรวมกันซื้อเป็นจำนวนมาก (เป็นร้านสหกรณ์ ราคาขายส่ง) ธนาคารกับบริษัท จะสามารถกระจายบุคลากร (เพื่อไปดำเนินการในกิจกรรมต่าง ๆ ให้เกิดผลดียิ่งขึ้น)

โดยสรุป ทฤษฎีใหม่เป็นวิธีปฏิบัติของเกษตรกรรายย่อยที่มีที่ดินครอบครองจำนวนน้อยฐานะค่อนข้างยากจน มีสมาชิกในครอบครัวฐานะปานกลางอยู่ในเขตเกษตรกรรมน้ำฝน หากมีแหล่งน้ำเสริมก็ต้องใช้น้ำอย่างประหยัด เป็นเกษตรกรที่ทำนาและทำไร่อยู่เดิม หลักที่สำคัญคือให้เกษตรกรมีความพอเพียงโดยเลี้ยงตัวเองในระดับชีวิตที่ประหยัดก่อน ทั้งนี้ต้องมีความสามัคคีในชุมชน

หลายหน่วยงานในกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงมหาดไทย โดยจังหวัดต่างๆ มีการขยายผลแนะนำเผยแพร่โครงการนี้ไปสู่ราษฎรทั่วประเทศ ซึ่งเกษตรกรต่างให้ความสนใจนำไปดำเนินการอย่างกว้างขวาง (ปราโมทย์ ไม้กลัด, 2540: 87-88)

ความสำคัญของปัญหา

โครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ตามแนวพระราชดำริในจังหวัดเชียงใหม่ เป็นโครงการหนึ่งซึ่งเริ่มดำเนินการส่งเสริมมาตั้งแต่ปี 2537 โดยมีจุดมุ่งหมาย เพื่อให้เกษตรกรที่เป็นเจ้าของที่ดินจำนวนน้อยเป็นเกษตรกรรายย่อยที่มีพื้นที่ทำการเกษตรไม่มากประมาณ 5 – 10 ไร่ สามารถที่จะประกอบอาชีพเกษตรกรรมได้ พึ่งตนเองได้ ตลอดจนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นและเพื่อเป็นการช่วยเหลือแรงงานที่ว่างงานหรือถูกเลิกจ้างที่เดินทางกลับภูมิลำเนา และประสงค์จะประกอบอาชีพด้านการเกษตรให้ได้ทำงานมีอาชีพ และรายได้ที่ยั่งยืน (สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดเชียงใหม่, 2541: 1) โดยมีหลักสำคัญคือ ต้องการให้เกษตรกรสามารถเลี้ยงตนเองได้ในระดับที่ประหยัด มีการผลิตข้าวบริโภคอย่างพอเพียงในแต่ละปี และมีน้ำไว้ใช้ในยามแล้ง (ไพโรจน์ สุวรรณจินดา, 2541: 420) อย่างไรก็ตามในการดำเนินงานโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ตามแนวพระราชดำริของเกษตรกรยังคงมีปัญหาและอุปสรรคอยู่หลายประการ เช่น ปัญหาด้านการผลิต การบริหารและการจัดการ และปัญหาด้านเงินลงทุน (สมาคมอนุรักษ์ดินและน้ำแห่งประเทศไทย, 2539: 26) แต่การดำเนินกิจกรรมเกษตรทฤษฎีใหม่ ตามแนวพระราชดำริก็มีส่วนคืบหน้าขึ้น คือทำให้เกษตรกรรายย่อยสามารถพึ่งตนเองได้ และที่สำคัญก็คือ จะเป็นระบบที่สร้างความสามัคคีในหมู่คณะและญาติพี่น้องลูกหลานที่เคยอพยพไปทำงานนอกพื้นที่จะได้กลับมาช่วยกัน (ไพโรจน์ สุวรรณจินดา, 2541: 426)

จากการสำรวจของสำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดเชียงใหม่ ในปี พ.ศ. 2542 พบว่า ในจังหวัดเชียงใหม่มีเกษตรกรเข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ทั้งสิ้น 440 ราย จาก 22 อำเภอ และ 2 กิ่งอำเภอ ซึ่งแต่ละรายมีการดำเนินงานอย่างเข้มแข็ง และขยันหมั่นเพียรตลอดมา ส่งผลให้เกษตรกรมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

เนื่องจากจำนวนเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ตามแนวพระราชดำริมีอยู่หลายอำเภอ และอำเภอที่มีการลักษณะการรวมกลุ่มที่ชัดเจน คือ เกษตรกรและเกษตรกรเครือข่ายผู้เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ตามแนวพระราชดำริ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ และเป็นชุมชนดีเด่นในการรวมใจสู่ภัยเศรษฐกิจ เป็นพื้นที่ซึ่งภาครัฐให้การเกษตรโดยได้มีการจัดเป็นเขตนิคม เกษตรกรได้รับการจัดสรรที่ดินเพื่อทำการเกษตรมีการชลประทาน เพื่อพัฒนาแหล่งน้ำให้เกษตรกรสามารถมีน้ำใช้ตลอดปี แต่เกษตรกรก็ยังทำการเกษตรแบบแผนใหม่ คือการปลูกพืชเชิงเดี่ยว ทำให้เกษตรกรยังประสบปัญหาความยากจนอยู่ จึงทำให้เกษตรกรกลุ่มหนึ่งได้หันมาทำการเกษตรทฤษฎีใหม่ พื้นที่แห่งนี้มีความพิเศษกว่าพื้นที่แห่งอื่นที่มีการทำการเกษตรทฤษฎีใหม่เหมือนกันคือ มีการรวมกลุ่มที่ถูกต้อง มีเครือข่ายที่ชัดเจน เป็นไปตามรูปแบบของการทำการ

เกษตรทฤษฎีใหม่ในขั้นที่ 1 และ ขั้นที่ 2 แต่พื้นที่นี้ยังไม่สามารถพัฒนาไปสู่ขั้นที่ 3 ได้ เนื่องจากว่า เกษตรกรสามารถรวมกลุ่มกัน เพื่อดำเนินการทั้งการผลิตและการตลาดได้เพียงส่วนหนึ่ง เหตุผลที่ยังไม่สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการได้คือ เกษตรกรยังไม่มี ความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคมเพียงพอ เพื่อนำไปสู่การก้าวไปในขั้นที่ 3 ได้อย่างมั่นคง เพื่อเป็นการส่งเสริมโครงการให้บรรลุผลยิ่งขึ้น จึงจำเป็นต้องศึกษาถึงข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับสถานภาพส่วนบุคคล เศรษฐกิจ สังคม เพื่อทราบถึงผลการเปลี่ยนแปลงสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมว่าดีขึ้นหรือไม่เมื่อเข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ตามแนวพระราชดำริ นอกจากนี้ยังทราบถึงปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการเปลี่ยนแปลงสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกร ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

การศึกษากการเปลี่ยนแปลงสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ตามแนวพระราชดำริ มีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

1. เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ตามแนวพระราชดำริ ในพื้นที่ตำบลแม่แฝกใหม่
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการเปลี่ยนแปลงสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ตามแนวพระราชดำริ ในพื้นที่ตำบลแม่แฝกใหม่

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ดังกล่าว คาดว่าจะเป็นประโยชน์สำหรับบุคคลและหน่วยงานดังต่อไปนี้

1. เพื่อทราบถึงการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจและสังคมเมื่อเกษตรกรเข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ตามแนวพระราชดำริ
2. เพื่อทราบถึงปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ตามแนวพระราชดำริ
3. เป็นประโยชน์สำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ตามแนวพระราชดำริ ซึ่งได้แก่ กระทรวงมหาดไทย และหน่วยงานในสังกัดของ

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ตลอดจนองค์กรเอกชน ได้พัฒนาปรับปรุง แก้ไขวางแผนการจัดกิจกรรมให้มีความเหมาะสมและเกิดประสิทธิภาพสูงสุดต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

1. ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยได้จากเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ตามแนวพระราชดำริ ตำบลแม่แฝกใหม่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ในปี พ.ศ. 2545 โดยการสำรวจตามแบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น
2. การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาถึงลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ตามแนวพระราชดำริ ตำบลแม่แฝกใหม่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งสามารถนำไปเป็นแนวทางและปรับปรุงให้สอดคล้องกับเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ตามแนวพระราชดำริแห่งอื่นต่อไป
3. ผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ คือ เกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ตามแนวพระราชดำริ ตำบลแม่แฝกใหม่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 55 คน
4. การศึกษาวิจัยครั้งนี้ศึกษาจากกิจกรรมของเกษตรกร ได้แก่ เพาะเห็ด เมล็ดพันธุ์ ข้าว น้ำสกัดชีวภาพ เลี้ยงไก่ เลี้ยงสุกร เลี้ยงปลา พืชผัก มันฝรั่ง ไม้ผลและผัก ปลอดภัยสารพิษ

นิยามศัพท์ปฏิบัติการ

เกษตรกร หมายถึง ผู้ประกอบอาชีพในด้านการเกษตรที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่ ตำบลแม่แฝกใหม่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ที่เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ตามแนวพระราชดำริ

โครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ หมายถึง การทำการเกษตรตามแนวทางที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทาน จากที่ทรงคิดและคำนวณตามหลักวิชาการ ถึงวิธีการบริหารทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยแบ่งแปลงเป็นอัตราส่วน 30:30:30:10 คือ

ร้อยละ 30 ใช้ขุดสระเก็บกักน้ำเพื่อเสริมน้ำฝน

ร้อยละ 30 ใช้ปลูกข้าวในฤดูฝนเพื่อเพียงพอบริโภคตลอดปี อาจปลูกพืชที่มีราคาดีในฤดูแล้ง หากน้ำเพียงพอ

ร้อยละ 30 ปลูกพืชยืนต้น พืชไร่ พืชผัก และสมุนไพรเพื่อใช้เป็นอาหารประจำวัน

ร้อยละ 10 ใช้เป็นที่อยู่อาศัย ถนน คันดิน และสิ่งก่อสร้าง

สถานภาพทางเศรษฐกิจ เป็นการศึกษาเน้นในเรื่องของรายได้ รายจ่าย ผลผลิต หนี้สิน ทรัพย์สิน และการออมของเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ตามแนวพระราชดำริ

สถานภาพทางสังคม เป็นการศึกษาเน้นในเรื่องของการได้รับการยกย่องนับถือ การมีส่วนร่วมในสังคม การมีเวลาว่าง การฝึกอบรม และการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ตามแนวพระราชดำริ

ผลผลิต หมายถึง ปริมาณผลผลิตที่เกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ตามแนวพระราชดำริ สามารถผลิตได้จากกิจกรรมต่าง ๆ เช่น เพาะเห็ด เมล็ดพันธุ์ข้าว น้ำสกัดชีวภาพ เลี้ยงไก่ เลี้ยงสุกร เลี้ยงปลา พืชผัก มันฝรั่ง ไม้ผลและผักปลอดสารพิษ

รายได้ หมายถึง จำนวนรายได้ทั้งหมดที่เกิดจากการประกอบอาชีพเกษตรกรรม อันเนื่องมาจากการทำไร่ ทำนา เลี้ยงสัตว์ และรายได้ที่เกิดจากการประกอบอาชีพต่าง ๆ ที่นอกเหนือจากการประกอบอาชีพเกษตร เช่น การรับจ้าง

หนี้สิน หมายถึง จำนวนหนี้สินที่ค้างชำระทั้งในระบบและนอกระบบที่เกษตรกรกู้ยืมกับแหล่งเงินทุนเพื่อใช้ในการดำเนินกิจกรรมทางการเกษตร

ทรัพย์สิน หมายถึง จำนวนทรัพย์สินของเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ เช่น เครื่องใช้ภายในบ้าน ยานพาหนะ บ้านและที่ดิน เครื่องจักร และเครื่องมือทางการเกษตร

การได้รับการยกย่องนับถือ หมายถึง การที่เกษตรกรได้รับการยกย่องนับถือจากเพื่อนบ้าน ญาติมิตร และคนอื่น ๆ ว่าเป็นผู้มีเกียรติมีศักดิ์ศรี และเป็นจุดเผยแพร่เทคโนโลยีของทางราชการ

การมีส่วนร่วมในสังคม หมายถึง การเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมกลุ่มองค์กรต่าง ๆ ของชุมชนเกษตรกร

การมีเวลาว่าง หมายถึง การมีเวลาว่างของเกษตรกรในเรื่อง การพักผ่อน การพบปะเพื่อนบ้าน การเข้าร่วมกิจกรรมประเพณี

การฝึกอบรม หมายถึง การที่เกษตรกรเข้าไปมีส่วนร่วมในการฝึกอบรมหรือสัมมนา ในด้านการเกษตรเพื่อให้เกิดความชำนาญและรับข่าวสารวิชาการใหม่ ๆ

การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ หมายถึง การที่เกษตรกรติดต่อขอคำแนะนำเกี่ยวกับการทำการ เกษตร กับเจ้าหน้าที่หรือนักส่งเสริมของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและภาคเอกชน

กิจกรรมของเกษตรกร หมายถึง กิจกรรมที่เป็นส่วนหนึ่งของการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ เช่น เพาะเห็ด เมล็ดพันธุ์ข้าว น้ำศักดิ์สิทธิ์ภาพ เลี้ยงไก่ เลี้ยงสุกร เลี้ยงปลา ปลูกผัก มันฝรั่ง ไม้ผลและ ผักปลอดสารพิษ

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการเปลี่ยนแปลงสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม หมายถึง สิ่งที่มีผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งได้แก่ กิจกรรมของ เกษตรกร สภาพพื้นที่ทำการเกษตร การมีปฏิสัมพันธ์ภายในกลุ่ม การเรียนรู้ การวางแผนการผลิต และการตลาด

การวางแผนการผลิต หมายถึง การที่เกษตรกรได้มีการคิดแผนการทำการเกษตร และ นำแผนที่วางไว้ไปปฏิบัติ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ โดยใช้ปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ให้เกิด ประโยชน์สูงสุด ปัจจัยการผลิต ได้แก่ ที่ดิน ทุน แรงงาน

การวางแผนการตลาด หมายถึง กระบวนการการจัดการในการพัฒนา และปรับปรุง เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ และให้สอดคล้องกับการตลาดที่ เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ

บทที่ 2

การตรวจสอบเอกสารที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้รวบรวมเอกสารและผลงานวิจัยที่มีความเกี่ยวข้องกับโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ตามแนวพระราชดำริ เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาวิจัย ซึ่งมีเนื้อหาดังต่อไปนี้

แนวทางพระราชดำริเกี่ยวกับการพัฒนา

แนวพระราชดำริเกี่ยวกับการส่งเสริมชุมชนหรือการพัฒนาชนบทที่สำคัญคือ การที่ทรงมุ่งช่วยเหลือพัฒนาให้เกิดการพึ่งตนเองได้ของคนในชนบทเป็นหลัก กิจกรรมและโครงการตามแนวพระราชดำริที่ดำเนินการอยู่ในหลายพื้นที่ทั่วประเทศในปัจจุบันนั้น ล้วนแล้วแต่มีเป้าหมายสุดท้ายอยู่ที่การพึ่งตนเองได้ของราษฎรทั้งสิ้น การที่ราษฎรในชนบทจะสามารถพัฒนาพึ่งตนเองได้นั้น แนวทางพระราชดำรินั้นการพัฒนาที่สำคัญ (สุเมธ ตันติเวชกุล, 2539: 13) คือ

1. การสร้างความแข็งแรงให้ชุมชนด้วยการสร้างโครงสร้างพื้นฐานหลัก ที่จำเป็นต่อการผลิต อันจะเป็นรากฐานนำไปสู่การพึ่งตนเองได้ในระยะยาว โครงการพื้นฐานที่สำคัญ คือ แหล่งน้ำ เพราะแหล่งน้ำเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้เกษตรกร โดยเฉพาะที่ต้องพึ่งพาอาศัยน้ำฝนได้มีโอกาสที่จะผลิตได้ตลอดปี การผลิตได้ตลอดปีเป็นเงื่อนไขข้อแรกที่จะทำให้ชุมชนพึ่งตนเองในเรื่องอาหารได้ระดับหนึ่ง และเมื่อชุมชนแข็งแรงพร้อมดีแล้ว ก็อาจจะมีการสร้างโครงสร้างพื้นฐานอื่น ๆ ที่จำเป็นต่อการยกระดับรายได้ของชุมชน เช่น เส้นทางคมนาคม ฯลฯ การพัฒนาที่เป็นลักษณะการมุ่งเตรียมชุมชนให้พร้อมต่อการติดต่อสัมพันธ์กับโลกภายนอกอย่างเป็นขั้นตอนนี้ ทรงเรียกว่า “การระเบิดจากข้างใน”

2. การส่งเสริมหรือสร้างเสริมสิ่งที่ชาวชนบทขาดแคลนและเป็นความต้องการอย่างสำคัญ ซึ่งก็คือ “เรื่องของความรู้” ทรงเห็นว่า ชาวชนบทควรจะมีความรู้ในเรื่อง การทำมาหากิน การทำการเกษตรโดยใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม ในเรื่องนี้ทรงเน้นถึงความจำเป็นที่จะต้องมีความ “ตัวอย่างของความสำเร็จ” ในเรื่องการพึ่งตนเอง มีพระราชประสงค์จะให้ราษฎรในชนบทได้มีโอกาสได้รู้ได้เห็นถึงตัวอย่างของความสำเร็จนี้ และนำไปปฏิบัติได้เอง จึงทรงปรารถนาที่จะให้ตัวอย่างของความสำเร็จทั้งหลายได้กระจายไปสู่ท้องถิ่นต่าง ๆ ทั่วประเทศ

3. การนำความรู้ด้านเทคโนโลยีการเกษตรที่เหมาะสมเข้าไปถึงมือชาวนาชนบทอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง เป็นขบวนการเดียวกัน เป็นเทคโนโลยีการผลิตที่ชาวบ้านรับได้ และสามารถนำไปปฏิบัติอย่างได้ผลจริง

ในทางปฏิบัติ การที่จะบรรลุถึงเป้าหมายตามแนวทางดังกล่าวข้างต้นนั้นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงใช้เทคนิควิธีการต่าง ๆ หลายประการ โดยหลักในการส่งเสริมและการพัฒนาของพระองค์ (สุเมธ ตันติเวชกุล, 2539: 13-14) ได้แก่

1. การพัฒนาโดยยึดปัญหาและสภาพแวดล้อมของแต่ละพื้นที่เป็นหลักโดยเฉพาะทรงให้ความสำคัญกับความกระตือรือร้นของคนในพื้นที่ รวมทั้งปัญหาและความต้องการของเขาเหล่านั้นมากเป็นพิเศษ พระองค์ทรงมีพระราชดำรัสว่า “การพัฒนาจะต้องเป็นไปตามภูมิประเทศทางภูมิศาสตร์และภูมิประเทศทางสังคมศาสตร์ในสังคมวิทยา ภูมิประเทศทางสังคมวิทยา คือ นิสัยใจของคนเราจะไปบังคับให้คนคิดอย่างอื่นไม่ได้ เราต้องแนะนำ เราเข้าไป ไปช่วยโดยที่จะคัดเขาให้เข้ากับเราไม่ได้ แต่ถ้าเราเข้าไปแล้ว เราเข้าไปดูว่าเขาต้องการอะไรจริง ๆ แล้วก็อธิบายให้เขาเข้าใจหลักการของการเข้าไปพัฒนานี้ก็จะเกิดประโยชน์อย่างยิ่ง”

2. การรวมกลุ่มประชาชนเพื่อแก้ปัญหาหลักของชุมชนชนบท ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญประการหนึ่งของการพัฒนาพึ่งตนเอง โดยเฉพาะการรวมตัวกันในรูปของสหกรณ์ ทุกพื้นที่ที่เสด็จพระราชดำเนิน และมีโครงการตามแนวพระราชดำริขึ้นมา ไม่ว่าลักษณะใดจะทรงเน้นเสมอเรื่องความจำเป็นที่จะต้องกระตุ้นให้เกิดการรวมตัวกันในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อแก้ปัญหาที่ชุมชนเผชิญอยู่ร่วมกันหรือเพื่อให้การทำมาหากินของชุมชนโดยส่วนรวมเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประหยัด จะเห็นได้ว่ากลุ่มสหกรณ์ในโครงการพระราชดำริที่ประสบความสำเร็จในหลายโครงการพัฒนาขึ้นจากการรวมตัวกันของราษฎรกลุ่มเล็ก ๆ การส่งเสริมโดยกระตุ้นผู้นำชุมชนให้เป็นผู้นำในการพัฒนา ก็เป็นอีกวิธีหนึ่งที่ทรงใช้ในบางพื้นที่ตามความเหมาะสม ทรงพิจารณาผู้นำโดยเน้นในด้านคุณธรรม ความโอบอ้อมอารี ความเป็นคนในท้องถิ่นและรักท้องถิ่น จากนั้นทรงอาศัยโครงสร้างสังคมไทย โดยเฉพาะระบบอุปถัมภ์ กระตุ้นให้ผู้นำชุมชนที่มักจะมีฐานะดีให้เป็นผู้นำในการสร้างสรรค์ความเจริญให้กับท้องถิ่น โดยชาวบ้านที่ยากจนให้ความสนับสนุนร่วมมือ ซึ่งในที่สุดแล้ว ผลแห่งความเจริญที่เกิดขึ้นก็จะตกแก่ชาวบ้านในชุมชนนั้นทุกคน

3. การส่งเสริมการพัฒนานั้นจะต้องทำแบบค่อยเป็นค่อยไป ไม่รีบร้อนที่จะให้เกิดผลในทางความเจริญอย่างรวดเร็ว ที่สำคัญที่มีพระราชดำริอยู่เสมอ คือ ชุมชนควรพึ่งตนเองได้ในเรื่องอาหารก่อนเป็นอันดับแรก จากนั้นจึงค่อยก้าวไปสู่การพัฒนาในเรื่องอื่น ๆ การขยายการผลิตเพื่อการค้าใด ๆ ก็ตาม ทรงมีข้อสังเกตเกี่ยวกับความพร้อมในด้านการตลาด โดยเฉพาะในด้านความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการจัดทำบัญชีธุรกิจการเกษตรของชาวบ้านอย่างง่าย ๆ

โครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ตามแนวพระราชดำริ

การเริ่มต้นของเกษตรทฤษฎีใหม่นั้น เกิดขึ้นหลังจากที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินเพื่อทอดพระเนตรการดำเนินการของศูนย์ส่งเสริมศิลปาชีพระหว่างภาคฯ เมื่อวันที่ 25 พฤศจิกายน 2535 ในโอกาสนั้น ได้ทอดพระเนตรสภาพภูมิประเทศการทำนาปลูกข้าวของราษฎร บ้านกุดตอแก่น อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา และทรงพบว่าเกษตรกรมีความลำบากยากยิ่งในการทำมาหากินและโดยเฉพาะอย่างยิ่งมีความขาดแคลนน้ำอย่างมาก ด้วยเหตุนี้เองพระองค์จึงได้พระราชทานแนวพระราชดำริให้พิจารณาจัดหาน้ำเพื่อสนับสนุนการเพาะปลูกของราษฎร โดยดำเนินการขุดสระเก็บน้ำตามแนวคิดใหม่ (งานส่งเสริมและพัฒนาฝ่ายวิจัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539: 6)

และตามที่คณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ 9 ธันวาคม 2540 เห็นชอบแผนการปฏิบัติการบรรเทาปัญหาการว่างงาน เสนอโดยกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม และได้กำหนดให้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์รับผิดชอบในแผนการปฏิบัติระยะยาว ให้ดำเนินการในโครงการพัฒนาการเกษตรเพื่อรองรับแรงงานที่กลับสู่ชนบท ภายใต้โครงการ “เกษตรทฤษฎีใหม่” ตามแนวพระราชดำริโดยให้ปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ทำหน้าที่ประธานคณะกรรมการ ทั้งนี้ให้คณะกรรมการทำหน้าที่ในการกำหนดมาตรการและแผนงานในการช่วยเหลือแรงงานที่ว่างงานหรือถูกเลิกจ้างที่เดินทางกลับภูมิลำเนาและประสงค์จะประกอบอาชีพด้านการเกษตรให้ได้ทำงานมีอาชีพและรายได้ที่ยั่งยืน โดยให้กำหนดกิจกรรมและแผนปฏิบัติทั้งในระยะสั้น ระยะกลาง ระยะยาว รวมทั้งให้คำแนะนำและกำกับดูแลหน่วยงานในพื้นที่ เพื่อให้ดำเนินการเป็นไปตามแผนปฏิบัติการที่กำหนดไว้

หลักการและเหตุผลของทฤษฎีใหม่ ตามแนวพระราชดำริ

1. ในการทำการเกษตรเป็นวิถีชีวิตของเกษตรกรและชาวชนบท ซึ่งส่วนใหญ่ผูกติดกับแหล่งน้ำธรรมชาติ เช่น น้ำฝนและแม่น้ำลำธารต่าง ๆ พื้นที่เกษตรกรรมส่วนใหญ่กว่า 70% อยู่นอกเขตชลประทาน ทำให้เกษตรกรต้องอาศัยแหล่งน้ำธรรมชาติเพียงอย่างเดียวในการทำการเกษตร และในปัจจุบันการเสียสมดุลของระบบนิเวศน้ำได้ก่อให้เกิดความแปรปรวนของดินฟ้าอากาศ ฝนตกไม่สม่ำเสมอ ฝนทิ้งช่วง น้ำไหลบ่าเมื่อฝนตกหนัก อันเกิดจากสภาพป่าถูกทำลาย และเกิดภาวะแห้งแล้ง ขาดแคลนน้ำเพื่อการเกษตร และการบริโภคในครัวเรือนเกือบทุกภาค ของประเทศ ระดับน้ำในแม่น้ำลำธารต่าง ๆ ลดต่ำลงจนบางแห่งแห้งขอด อันถือเป็นวิกฤตที่สำคัญของชาวชนบทของประเทศไทยร่วมกัน

2. ในวาระที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงครองราชย์ครบรอบ 50 ปี พระองค์ทรงมีพระราชฤทัยมุ่งมั่นในการช่วยเหลือและแก้ปัญหาดังกล่าว และทรงทราบด้วยพระปรีชาญาณของพระองค์ว่า “แหล่งน้ำเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด” โครงการพัฒนาแหล่งน้ำหรือทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริจึงได้เกิดขึ้น ถ้าสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงมีพระราชดำริเกี่ยวกับการจัดการน้ำ เพื่อการเกษตรและการต่อสู้ภัยแล้ง โดยตั้งเป็นทฤษฎีใหม่ ซึ่งได้ผ่านการสรุปจากการทดลองของมูลนิธิในพระองค์ที่วัดมงคลชัยพัฒนา ตำบลห้วยบง และตำบลเขาหินพัฒนา อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี

วัตถุประสงค์ของโครงการ

1. มุ่งส่งเสริมและสนับสนุนให้องค์กรชุมชน มีกระบวนการเรียนรู้และร่วมมือกันในการพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการเกษตรในไร่นาของตนเอง อันจะก่อให้เกิดการทำไร่นาผสมผสานและเกษตรผสมผสานที่สามารถเลี้ยงชีพได้ตลอดปี และยังเอื้ออำนวยให้การเกษตรมีส่วนในการฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมควบคู่กับการสืบสานวิถีชีวิตและวัฒนธรรมให้ยั่งยืน
2. พัฒนาและยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนให้สูงขึ้น ทั้งในด้านการศึกษา สาธารณสุข สุขภาพอนามัย และสวัสดิการสังคม โดยเน้นการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา
3. มุ่งเชื่อมประสานการเรียนรู้ทรัพยากรและความร่วมมือจากทั้งภาครัฐ ภาคธุรกิจ เอกชน ภาคองค์กรพัฒนาชนบท ภาควิชาการและสื่อสารมวลชน ให้มีส่วนร่วมสนับสนุนให้เกิดการรณรงค์พัฒนาแหล่งน้ำให้กว้างขวางทั่วประเทศ ร่วมกับองค์กรชุมชนและเกษตรกรในทุกภาคของประเทศ

กลุ่มเป้าหมาย

เพื่อให้การเร่งรัดการดำเนินการตามโครงการทันทีกับฤดูการผลิตปี 2541 จึงจำเป็นต้องคำนึงถึงศักยภาพตามแนวทางการดำเนินงานโครงการ “เกษตรทฤษฎีใหม่” ตามแนวพระราชดำริซึ่งเป็นปัจจัยหลักในการดำเนินโครงการให้ประสบผลสำเร็จ จึงกำหนดกลุ่มเป้าหมายที่จะดำเนินการในปี 2541 จำนวน 8,000 แห่ง และปีต่อ ๆ ไป ปีละประมาณ 8,000 แห่ง โดยจัดลำดับความสำคัญของกลุ่มเป้าหมาย ดังนี้

1. กลุ่มแรงงานคืนถิ่นที่มีความประสงค์จะทำการเกษตรทฤษฎีใหม่ มีที่ดินทำกินเป็นของตนเองหรือครอบครัวที่มีแหล่งน้ำอยู่แล้ว
2. กลุ่มเกษตรกรทั่วไปที่มีความประสงค์จะทำการเกษตรทฤษฎีใหม่ มีที่ดินทำกินเป็นของตนเองหรือครอบครัวที่มีแหล่งน้ำอยู่แล้ว

3. กลุ่มแรงงานคินดินที่มีความประสงค์จะทำการเกษตรทฤษฎีใหม่ มีที่ดินทำกินเป็นของตนเองหรือครอบครองและยังไม่มีแหล่งน้ำ

4. กลุ่มเกษตรกรทั่วไปที่มีความประสงค์จะทำการเกษตรทฤษฎีใหม่ มีที่ดินทำกินเป็นของตนเองหรือครอบครองและยังไม่มีแหล่งน้ำ

แนวทางในการดำเนินโครงการ

1. เนื่องจากหลักการของทฤษฎีใหม่ โดยเฉพาะในขั้นที่ 1 ที่เน้นถึงการทำการเกษตรในระดับที่ให้เกษตรกรทำการผลิตที่พึ่งพาตนเองได้ด้วยวิธีง่าย ค่อยเป็นค่อยไปตามกำลัง ให้พอมีพอกินไม่อดอยาก จากการดำเนินการในลักษณะทดลองสาธิต

2. จะต้องดำเนินการโครงการในลักษณะที่ให้เกษตรกรมีส่วนร่วมในขบวนการเรียนรู้ที่มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและการตัดสินใจในแผนการผลิตด้วยตัวเกษตรกรเองและเป็นลักษณะทางเลือกหนึ่งของเกษตรกร

3. ต้องดำเนินการสร้างเครือข่าย ในระบบการส่งเสริมในลักษณะของโครงการสาธิต เพื่อให้เกษตรกรเรียนรู้ประสบการณ์ จากเกษตรกรที่ได้รับความสำเร็จในการทำการเกษตรทฤษฎีใหม่มาแล้ว

4. ความช่วยเหลือด้านปัจจัยการผลิตและเงินทุน ควรให้เกษตรกรเป็นผู้จัดหาโดยอิสระในกรณีที่เกษตรกรมีความสามารถในการลงทุน เช่น มีที่ดินเป็นของตนเอง ควรให้เกษตรกรมีส่วนร่วมในการลงทุนด้วยเงินออมของตนเอง

5. การกำหนดพื้นที่เป้าหมายและกลุ่มเกษตรกรเป้าหมาย ต้องคำนึงถึงศักยภาพของพื้นที่ซึ่งควรเป็นพื้นที่ที่สามารถเก็บกักน้ำได้ หรือในพื้นที่แหล่งน้ำที่สามารถกระจายน้ำชลประทานได้ ทั้งนี้กลุ่มเกษตรกรเป้าหมายควรแบ่งแยกกลุ่มที่ชัดเจน ระหว่างกลุ่มที่มีที่ดินเป็นของตนเอง และกลุ่มที่ยังไม่มีที่ดินทำกินซึ่งมาตรการสนับสนุนจะแตกต่างกัน

วิธีการดำเนินงาน

เกษตรทฤษฎีใหม่นี้ เกษตรกรรายย่อยสามารถปฏิบัติได้ โดยมีพื้นที่อย่างต่ำประมาณ 5 ไร่ มีแรงงานในครอบครัว 2 – 3 คน แต่การลงทุนช่วงแรกค่อนข้างสูง เกษตรกรที่ไม่มีเงินทุนพอ อาจขอความช่วยเหลือจากภายนอกได้ เช่น ทางราชการ มูลนิธิ และเอกชน เป็นต้น โดยแบ่งพื้นที่ออกเป็น 4 ส่วน (เกษม พวงจิก, 2539: 14-15) ดังนี้

พื้นที่ร้อยละ 30 แรก ใช้ปลูกข้าว ควรเลือกพื้นที่ที่ลุ่มทำเป็นนาข้าว พันธุ์ข้าวที่ใช้ในพื้นที่น้ำน้อยควรเป็นข้าวไร่ มีอายุสั้น ปลูกโดยวิธีหยอด ส่วนพื้นที่ที่มีน้ำเพียงพอควรปลูกข้าวพันธุ์ดีที่ให้ผลผลิตสูง จากกรมวิชาการเกษตร หลังจากเก็บเกี่ยวข้าวแล้วสามารถที่จะปลูกพืชไร่อื่น ๆ หมุนเวียนได้ เป็นการเพิ่มรายได้และได้ปุ๋ยพืชสดบำรุงดิน เช่น ถั่วลิสง ถั่วเหลือง ถั่วเขียว และข้าวโพด เป็นต้น โดยอาศัยน้ำจากบ่อที่ขุดขึ้นมา

พื้นที่ร้อยละ 30 ที่สอง เป็นพื้นที่ขุดบ่อหรือสระน้ำ โดยแหล่งน้ำถือเป็นหัวใจของการเกษตร การขุดบ่อน้ำต้องคำนวณขนาดความกว้าง ยาว ลึก ให้พอดีกับพื้นที่ เพื่อจะได้มีน้ำใช้ตลอด (พื้นที่การเกษตร 1 ไร่ ใช้น้ำประมาณ 1,000 ลูกบาศก์เมตรต่อปี) การขุดบ่อควรเริ่มทำในฤดูแล้งหรือต้นฤดูฝนเพื่อจะได้มีน้ำฝนในฤดูเก็บไว้ใช้ได้ทัน บ่อน้ำควรลึก ประมาณ 4 เมตร ดินที่ได้จากการขุดขึ้นมานำมาปรับบริเวณขอบบ่อให้เรียบ สามารถใช้ปลูกพืชได้ เช่น ถั่วเขียว มะพร้าว น้ำหอม มะละกอ ฝรั่ง และพืชผักสวนครัว เป็นต้น แต่ดินอาจจะมีคุณสมบัติไม่ค่อยเหมาะสมต่อการปลูกพืชจึงควรปรับปรุงดินด้วยอินทรีย์วัตถุบ้างตามความเหมาะสม น้ำที่กักเก็บภายในบ่อยังใช้เลี้ยงปลาชนิดต่าง ๆ ได้อีก รวมทั้งปลูกพืชน้ำต่าง ๆ ได้ เช่น ผักบุ้ง ผักกะเฉด และสายบัว เป็นต้น

พื้นที่ร้อยละ 30 ที่สาม ใช้ปลูกพืชไร่และพืชสวน พืชไร่เป็นพืชอายุสั้น ควรปลูกแซมพืชสวน เพราะช่วงแรกพืชสวนยังต้นเล็กมีที่ว่างให้ปลูกพืชไร่แซมได้ พืชสวนที่กล่าวถึงนี้ คือ ไม้ผล การเลือกไม้ผลที่จะนำมาปลูกควรให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ และสภาพแวดล้อม รวมทั้งตลาดมีความต้องการสูง ไม้ผลยืนต้นที่นิยมปลูกกันมากในพื้นที่ภาคกลาง ได้แก่ มะม่วง ขนุน กระท้อน และมะพร้าวน้ำหอม เป็นต้น ในระหว่างแถวของไม้ผลช่วงยังเล็ก สามารถปลูกแซมด้วยไม้ประดับ พืชสมุนไพร ไม้ใช้สอยบางชนิด (เช่น สะเดา และไม้ไผ่ เป็นต้น) ควรแบ่งพื้นที่ปลูกพืชพวกนี้ไว้บ้าง เพื่อไว้รับประทานในครอบครัว หรือใช้ประโยชน์ต่อไปในภายหน้า

พื้นที่ร้อยละ 10 สุดท้ายเป็นที่อยู่อาศัย และปลูกสร้างอื่น ๆ เช่น โรงเพาะเห็ด ดอกเลียงสัตว์ แปลงดอกไม้ ไม้ประดับ (ใช้ประดับบ้าน) ไม้ใช้สอยบางชนิด เพื่อใช้บังร่มให้กับที่อยู่อาศัย และให้ร่มเงาคลายร้อนกับเกษตรกรรวมไปถึงพื้นที่ที่เป็นถนนหนทางเข้ามายังบ้านพัก

การจัดสรรพื้นที่ แล้วทำการเกษตรกรรมแบบที่กล่าวมาแล้วนั้นเป็นขั้นตอนของการเกษตรแผนใหม่ ยังมีขั้นตอนต่อไปอีกคือ ให้เกษตรกรรายย่อยที่เริ่มทำการเกษตรแบบนี้รวมพลังกันในรูปของกลุ่ม หรือสหกรณ์ ร่วมมือกันในด้านต่าง ๆ เพื่อให้เกิดพลังงานขึ้นมาจะได้ไม่ถูกเอารัดเอาเปรียบจากนายทุน หรือพ่อค้าคนกลาง ความร่วมมือ ดังกล่าวเช่น ในด้านการผลิต ด้านการตลาด ความเป็นอยู่สวัสดิการ การศึกษา สังคม และศาสนา ทั้งนี้ด้วยความร่วมมือของหน่วยราชการหรือบริษัทเอกชนต่าง ๆ เพื่อให้เกษตรกรมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

1. ทฤษฎีเกี่ยวกับเศรษฐกิจชุมชน เป็นหลักพื้นฐานความสัมพันธ์ของมนุษย์ ซึ่งมนุษย์ควรปฏิบัติต่อกันตั้งแต่ระดับครอบครัว ที่ทำงาน จนถึงสังคมใหญ่ โดยให้ความสำคัญยิ่งับชุมชนระดับฐานราก โดยถือชุมชนหมู่บ้านเป็นสถาบันหลัก โดยเสนอแนวคิดสวราช (swaraj) และสวเทชี (swadeshi)

สวราช เป็นคำภาษาสันสกฤต (สวะ ตนเอง ราช ปกครอง) หมายถึง การปกครองตนเอง ซึ่งจะเป็นไปได้ก็ต่อเมื่อคนจะต้องมีการข่มใจจำกัดตัวเองให้เหมาะสม ควบคุมตัวเองให้มีจริยธรรม ยึดถือความสัตย์จริงไม่ใช้ความรุนแรงถือวิธีการแบบอหิงสา ตามแนวคิดของสวราชหมู่บ้านจะสามารถพึ่งตนเองได้ อยู่ด้วยตัวเองให้ได้ การแลกเปลี่ยนติดต่อกับหน่วยงานภายนอกนั้นเพื่อให้พอเพียงมากยิ่งขึ้นไม่ใช่เพื่อพึ่งพิง

สวเทชี คือ จิตวิญญาณของการคิดรับใช้และใช้ประโยชน์และบริการจากหน่วยที่ใกล้ชิดเรามากที่สุดก่อน เพราะความสามารถมีจำกัด จึงต้องเริ่มจากสิ่งที่ใกล้ตัวที่สุดก่อน เช่น ครอบครัวเพื่อนร่วมงาน ชุมชนหมู่บ้านของเรา

นอกจากสองแนวคิดที่กล่าวมาแล้ว ยังมีอีกแนวคิดหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับชุมชน ได้แก่แนวคิดของ A.V. Chayanov ได้กล่าวว่า หากต้องการช่วยชาวนาจะต้องเข้าใจและยอมรับข้อเท็จจริงที่ดำรงอยู่ในวิถีชีวิตของชาวนา และสร้างขึ้นเป็นองค์ความรู้ที่เป็นระบบ เศรษฐกิจชาวนาจะมีลักษณะพิเศษเนื่องจากใช้แรงงานในครัวเรือน ไม่ได้ใช้แรงงานรับจ้าง โดยใช้นโยบายเศรษฐกิจใหม่ (New Economic Policy) โดยยอมให้ชาวนาถือครองที่ดินได้แล้วนำผลิตผลมาขายในตลาดพยายามจูงใจให้ชาวนาเป็นสมาชิกสหกรณ์และสหกรณ์เครดิต (สำนักมาตรฐานอุดมศึกษา, 2545: 197-198)

2. ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจ ส่วนใหญ่อธิบายถึงรายละเอียดของการพัฒนาเศรษฐกิจ บางทฤษฎีก็เน้นให้ความสำคัญไปที่ปัจจัยใดปัจจัยหนึ่งที่เห็นว่ามีสำคัญเป็นการเฉพาะ สามารถสรุปโดยย่อได้ดังนี้

2.1 ทฤษฎีของกลุ่มคลาสสิก มีความเชื่อในกฎของธรรมชาติ (natural law) และความมีเหตุผลของมนุษย์ จึงเชื่อว่า กลไกทางเศรษฐกิจสามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ ภายใต้ระบบตลาดที่มีการแข่งขันอย่างสมบูรณ์ และมีรัฐเข้าไปเกี่ยวข้องกับน้อยที่สุด และชี้ให้เห็นว่า ผลผลิตและรายได้ของประเทศจะเกิดจากปัจจัยการผลิตประเภทที่ดิน แรงงาน และทุน ดังนั้น ความเจริญทางเศรษฐกิจจึงขึ้นอยู่กับ การเปลี่ยนแปลงในปัจจัยทั้งสามประเภทนี้ตลอดเวลา หากที่ดินมีจำกัด

ประชากรขึ้นอยู่กับค่าจ้างที่แท้จริงซึ่งอยู่ในระดับประทังชีวิตรอด จึงคิดว่าทุนเป็นปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดความเจริญเติบโต และทุนจะเพิ่มขึ้นได้ก็ด้วยการออม

สรุปได้ว่า แนวคิดที่สำคัญจะอยู่ที่ความเจริญทางเศรษฐกิจ ทั้งนี้ โดยให้ความสำคัญไปที่ปัจจัยทางการออมและการลงทุน และถือว่าการกระจายรายได้ที่มีความแตกต่างกันจะเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อก่อให้เกิดการออมและการลงทุน หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง ถ้ามีความพยายามจะลดความเหลื่อมล้ำในรายได้ก่อนการพัฒนาทางเศรษฐกิจจะเกิดขึ้นแล้ว จะเป็นผลเสียต่อความจำเป็นทางเศรษฐกิจ โดยทำให้ความเจริญทางเศรษฐกิจเข้าสู่สภาวะหยุดนิ่งได้

2.2 ทฤษฎีของคาร์ล มาร์กซ์ เชื่อว่า การได้มาซึ่งความมั่งคั่งและอำนาจของคนกลุ่มหนึ่ง และความพยายามที่จะมีชีวิตอยู่รอดของอีกฝ่ายหนึ่ง จะนำมาซึ่งการต่อสู้ในระหว่างชนชั้นของสังคม และทำให้สังคมเกิดการพัฒนาไปสู่ระดับที่สูงขึ้น โดยได้แบ่งขั้นของความเจริญก้าวหน้าทางสังคมออกเป็น 5 ขั้น คือ ขั้นสังคมคอมมิวนิสต์โบราณ (primitive communism) สังคมทาส (slavery society) สังคมศักดินา (feudalism) สังคมทุนนิยม (capitalism) และสังคมแบบสังคมนิยม (socialism) โดยได้ให้ความสำคัญในขั้นสังคมทุนนิยม และมีความเห็นว่าระบบนี้สามารถพัฒนาหรือขยายผลผลิตและรายได้ไปสู่ในระดับที่สูงได้ ในการขยายผลผลิตและรายได้นั้น ถึงแม้ว่าจะขึ้นอยู่กับแรงงาน ที่ดิน ทุน และเทคโนโลยีก็ตาม ระบบทุนนิยมจะเป็นเพียง ขั้นตอนหนึ่งของวิวัฒนาการทางสังคม ที่ทุกประเทศจะต้องผ่านเพื่อมุ่งไปสู่ระบบสังคมนิยม การพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ จึงมีเพียงหนทางเลือกเพียงหนทางเดียว แต่ในสภาพความเป็นจริงแล้ว การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศจะมีกระบวนการป้อนกลับ (feed back) ของข้อมูลข่าวสาร อยู่ภายในระบบ ซึ่งจะมีส่วนช่วยในการปรับปรุงแก้ไขปัญหา และการแสวงหาแนวทางการพัฒนาที่จะส่งเสริมคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ของคนส่วนใหญ่ให้ดียิ่ง ๆ ขึ้นไป ภายใต้ระบบเศรษฐกิจและสังคมที่เป็นอยู่ได้เสมอตลอดเวลา

2.3 ทฤษฎีของซุมปีเตอร์ เชื่อว่า การพัฒนาเศรษฐกิจจะเป็นเพียงส่วนหนึ่งของประวัติศาสตร์เศรษฐกิจ ดังนั้น การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจไม่สามารถจะอธิบายได้ โดยอาศัยแต่เพียงสภาพการณ์ทางเศรษฐกิจในอดีตที่ผ่านมาเท่านั้น หากแต่จะต้องอธิบายในลักษณะที่ระบบเศรษฐกิจมีการปรับตัวเมื่อเกิดปรากฏการณ์ใหม่ ๆ ขึ้นภายในระบบเศรษฐกิจ ซึ่งโดยทั่วไปปรากฏการณ์ใหม่ ๆ นี้จะเกิดจากผู้ผลิตเป็นสำคัญ ด้วยเหตุนี้ การพัฒนาเศรษฐกิจจึงเป็นส่วนของการเปลี่ยนแปลงที่แตกต่างไปจากสภาพดุลยภาพ และการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนี้จะเกิดขึ้นได้ ก็โดยมีการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับการมีความคิดใหม่ ๆ (innovation) ขึ้น ซึ่งอาจจะประกอบไปด้วย

1. การผลิตสินค้าใหม่ หรือที่มีคุณภาพใหม่
2. การใช้วิธีการผลิตแบบใหม่ ซึ่งรวมถึงการปรับปรุงการบรรจุหีบห่อใหม่

3. การเปิดตลาดสินค้าและบริการใหม่
4. การค้นพบทรัพยากรและแหล่งอุปทานของวัตถุดิบแหล่งใหม่
5. การจัดองค์การใหม่ของอุตสาหกรรม เพื่อให้มีอำนาจการผูกขาดหรือจัดการผูกขาดเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของการบริหารและดำเนินการ

เมื่อการพัฒนาเศรษฐกิจเกิดจากการผลิตใหม่ ๆ โดยผู้ประกอบการผลิตจะเป็นผู้ตอบสนองต่อช่องโอกาสใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้น และโดยที่ช่องโอกาสใหม่ ๆ นี้ มีแนวโน้มว่าจะเกิดขึ้นเป็นระยะ ๆ คล้ายกับลูกคลื่นที่ตามหลังการมีความคิดใหม่ ๆ ดังนั้น จึงพลอยทำให้การพัฒนาเศรษฐกิจมีลักษณะไม่ราบเรียบ ไม่ต่อเนื่อง แต่เป็นแบบวัฏจักร คล้ายกับวัฏจักรของธุรกิจ การพัฒนาเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นจึงเป็นผลสืบเนื่องมาจากความคิดริเริ่ม และการดำเนินงานของผู้ประกอบการผลิตเป็นสำคัญ (ประสิทธิ์ ตงยงศิริ, 2536: 20-25)

ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผลที่เกิดขึ้นจากการเข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ตามแนวพระราชดำริ พบว่ามีทั้งทางบวกและลบ (ที่พึงประสงค์และไม่พึงประสงค์) ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ผลตอบแทนที่ได้รับ

กรมวิชาการเกษตร (2540: 16) ได้สรุปรายได้อันเกิดจากการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เช่น ข้าว พืชหลังนา พืชผัก เห็ด ปลา และอื่นๆ ซึ่งเป็นการดำเนินงานตามแนวเกษตรทฤษฎีใหม่ ที่ตำบลเขาหินพัฒนา อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี พบว่า เมื่อหักค่าใช้จ่าย และต้นทุนการดำเนินการผลิตแล้ว ยังเหลือเป็นกำไรอีก 53,853 บาท ซึ่งเป็นผลจากการยอมรับเทคโนโลยี

2. การฝึกอบรม

Beach อ้างใน เสาวลักษณ์ สิงห์โกวินทร์ และกมล อุดลพันธ์ (2532: 6) ได้กล่าวว่า การฝึกอบรมเป็นกระบวนการที่จะทำให้บุคคลได้รับและ/หรือความชำนาญเพื่อเป้าหมายที่แน่ชัด วัตถุประสงค์ของการฝึกอบรมคือ ได้มีการเปลี่ยนแปลงในพฤติกรรมของผู้เข้ารับการฝึกอบรม ซึ่งอาจขยายความได้ว่า ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้เพิ่มความรู้ทางเทคนิค ทักษะในการทำงาน ความสามารถในการแก้ปัญหาและทัศนคติ นอกจากนี้ศิริวรรณ วงษ์สมบัติ (2533: 63) ได้ศึกษาพบว่า ประสิทธิภาพในการฝึกอบรมนี้มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมกลุ่ม เพราะผู้ที่เข้ารับการฝึกอบรมบ่อยครั้งย่อมจะมีความรู้และวิธีการใหม่ ๆ โดยใช้ประสิทธิภาพในการฝึกอบรมเป็นหลักในการดำเนินการ และการเข้าอบรมบ่อย ๆ เป็นการเพิ่มพูนความรู้ แลกเปลี่ยนความคิดเป็นความเข้าใจอันดี มีทัศนคติที่ถูกต้องและความชำนาญแก่ผู้เข้ารับการฝึกอบรม

3. การได้รับการยกย่องนับถือ

แสวง ริมประนาม (2537: 80) ได้ศึกษาผลจากการยอมรับการผลิตแบบไร่นาสวนผสมของเกษตรกร จังหวัดนครราชสีมา ในด้านการได้รับการยกย่องนับถือ พบว่า ระยะก่อนการยอมรับการผลิตแบบไร่นาสวนผสม ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ (ร้อยละ 94.44) ระบุว่า ไม่ได้รับการยกย่องนับถือ มีเพียง (ร้อยละ 5.56) ที่ระบุว่าได้รับการยกย่องนับถือ ส่วนระยะหลัง การยอมรับการผลิตแบบไร่นาสวนผสม ผู้ให้ข้อมูลเกือบสองในสาม (ร้อยละ 63.88) ระบุว่าได้รับการยกย่องนับถือ มีผู้ระบุว่าไม่ได้รับการยกย่องนับถือ (ร้อยละ 36.42) นอกจากนี้ กรมวิชาการเกษตร (2535: 57) ยังกล่าวอีกว่า การเกษตรแบบไร่นาสวนผสม นอกจากได้ประโยชน์โดยตรงคือได้ผลผลิตและรายได้ลดรายจ่ายแล้วยังได้ประโยชน์โดยอ้อม คือ สุขภาพแข็งแรงและอยู่ในระบบนิเวศที่เหมาะสมเป็นผู้ที่มีเกียรติ มีศักดิ์ศรี เป็นที่เคารพรักของเพื่อนบ้านและญาติมิตรเป็นจุดเผยแพร่เทคโนโลยีของทางราชการ

สมยศ ท่งหว่า และคณะ (2545) ได้ศึกษาผลการทำไร่นาสวนผสมในพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนัง: เน้นเฉพาะอำเภอปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า การทำไร่นาสวนผสมก่อให้เกิดผลดีในแง่ทางเศรษฐกิจ คือ ทำให้เกษตรกรมีรายได้รวมสูงขึ้น มีผลผลิตของที่ดินสูงกว่าระบบการเกษตรอื่น ๆ รวมทั้งเป็นการลดภาระค่าใช้จ่ายการบริโภคอาหารในครัวเรือนลง นอกจากนี้ยังก่อให้เกิดผลดีทางด้านสังคม คือ ทำให้แรงงานกลับเข้ามาทำงานในฟาร์มเพิ่มขึ้น รวมทั้งเป็นแหล่งรองรับแรงงานส่วนเกินในท้องถิ่น ส่วนผลทางด้านความสมดุลของระบบนิเวศน์ ไม่ว่าผลในแง่ของการทำความอุดมสมบูรณ์ของดินเพิ่มขึ้น ลดการพังทลายของดิน ลดการทำลายของศัตรูพืช ลดความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ

รัตนา โพธิสุวรรณ (2531) ศึกษาเรื่อง “การศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดินเวียงชัย จังหวัดเชียงราย” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกร ในเขตปฏิรูปที่ดินเวียงชัย จังหวัดเชียงรายกับเกษตรกรนอกเขตปฏิรูปที่ดินในปีการเพาะปลูก 2530/31 และเปรียบเทียบกับปีการเพาะปลูก 2524/25 โดยใช้ตัวอย่างจำนวน 318 ครัวเรือน จากหมู่บ้านตัวอย่าง 14 หมู่บ้าน และใช้ chi – square , t – test , Lorenz Curve และ Gini Coefficient ในการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ศึกษาจากวัตถุประสงค์ของการปฏิรูปที่ดิน 2 ด้าน คือ

1. การปรับปรุงสิทธิและการถือครองที่ดิน
2. การพัฒนาอาชีพเกษตรกร ปรับปรุงทรัพยากรและปัจจัยการผลิต

ทั้ง 2 ด้านนี้จะมีผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมในด้านการถือครองที่ดินและแบบแผนการผลิต การใช้แรงงาน รายได้ รายจ่าย การกระจายรายได้ ทรัพย์สิน ภาวะหนี้สิน การเคลื่อนย้ายของประชากร การรวมกลุ่มประชากร การรวมกลุ่มเกษตรกร มาตรฐานความเป็นอยู่ ผลทางด้านสังคม และการเมือง ซึ่งปัจจัยเหล่านี้จะเป็นตัววัดผลของการปฏิรูปที่ดิน และความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรอีกด้วย

ผลการศึกษาสรุปโดยย่อได้ว่า เกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดินมีขนาดการถือครองที่ดินที่สูงกว่าเกษตรกรนอกเขตปฏิรูปที่ดินเล็กน้อย เมื่อวิเคราะห์ทางสถิติปรากฏว่า ขนาดการถือครองที่ดินของเกษตรกรในเขตและนอกเขตปฏิรูปที่ดินไม่แตกต่างกัน แต่การถือครองที่ดินลดลงจากปี 2524/25 เกษตรกรในเขตมีการใช้ประโยชน์ที่ดินเข้มข้นกว่า และจากแบบแผนการผลิตจะเห็นได้ว่า มีการกระจายการผลิตมากกว่ามีการยอมรับเทคโนโลยีแผนใหม่มาใช้ในการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์มากกว่า

รายได้จากการเกษตรของเกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดินสูงกว่าเกษตรกรนอกเขต แต่รายได้รวมของเกษตรกรนอกเขตสูงกว่าเกษตรกรในเขต แต่ไม่มีความแตกต่างกันในทางสถิติ การลงทุนในการเกษตรของเกษตรกรในเขตสูงกว่าเกษตรกรนอกเขต รายจ่ายและทรัพย์สินของเกษตรกรในเขตสูงกว่าเกษตรกรนอกเขตปฏิรูปที่ดินเล็กน้อย แต่ไม่มีความแตกต่างกันในทางสถิติ การกระจายรายได้ และทรัพย์สินของเกษตรกรในเขตมีความเสมอภาคกว่านอกเขตปฏิรูปที่ดิน โดยเปรียบเทียบกับปี 2524/25 ระดับรายได้และทรัพย์สิน การกระจายรายได้และทรัพย์สินของปี 2530/31 สูงกว่าและมีความเสมอภาคกว่า

เนียน คำมูลตรี (2536) ทำการศึกษา “สภาพเศรษฐกิจและสังคมที่มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของสมาชิกสหกรณ์การเกษตร : ศึกษาเฉพาะกรณีสหกรณ์การเกษตรอากาศอำนวย จำกัด อำเภออากาศอำนวย จังหวัดสกลนคร” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับคุณภาพชีวิตในด้านการกินอาหารดี การมีที่อยู่อาศัย การศึกษานาแม่ด้วยถ้วนทั่ว ครอบครัว ปลอดภัย การได้ผลผลิตดี การมีลูกไม่มาก การอยากร่วมพัฒนา และการพาสู่คุณธรรมของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรอากาศอำนวย จำกัด และเพื่อทราบถึงปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจและสังคมบางประการ ที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตในแต่ละด้านของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรอากาศอำนวย จำกัด ทั้ง 8 ด้าน พบว่าสมาชิกสหกรณ์มีการพัฒนาคุณภาพชีวิตในระดับที่สูง ในด้านการกินอาหารดี ครอบครัวปลอดภัย การอยากร่วมพัฒนา และการพาสู่คุณธรรม ส่วนการพัฒนาคุณภาพชีวิตในด้านการมีที่อยู่อาศัย การศึกษานาแม่ด้วยถ้วนทั่ว การได้ผลผลิตดี และการมีลูกไม่มากนัก มีการพัฒนาคุณภาพชีวิตอยู่ในระดับ

ปานกลาง เมื่อพิจารณาการพัฒนาคุณภาพชีวิต รวมทุกด้านจะพบว่า มีการพัฒนาคุณภาพชีวิตอยู่ในระดับปานกลาง

พูนสิน เจียมประโคน (2543) ทำการศึกษา “ผลของการเข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ตามแนวพระราชดำริ ของเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการในจังหวัดเชียงใหม่” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ทราบถึงข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับสถานภาพส่วนบุคคล เศรษฐกิจ สังคมและ การบริหารจัดการที่ดินของเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ตามแนวพระราชดำริ 2) การเปรียบเทียบผลของการเข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ตามแนวพระราชดำริ ทางด้านเศรษฐกิจและสังคม และ 3) เพื่อทราบถึงปัญหาและอุปสรรคของเกษตรกรในการดำเนินงานเกษตรทฤษฎีใหม่ ตามแนวพระราชดำริ ผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้คือ เกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ตามแนวพระราชดำริ ในจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งได้จากการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage random sampling) จำนวน 210 ราย โดยใช้แบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย และผ่านการทดสอบความตรงและความเที่ยงแล้ว จากนั้นนำข้อมูลที่รวบรวมได้มาวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ (SPSS/PC⁺)

ผลการศึกษาสรุปโดยย่อได้ว่า เกษตรกรมีรายได้รวมต่อปีจากภาคการเกษตรและนอกภาคการเกษตรเฉลี่ย 92,011 บาท มีข้าวที่ผลิตเองบริโภคอย่างเพียงพอ ส่วนใหญ่เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกร กลุ่มสหกรณ์การเกษตร และกลุ่มลูกค้านาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ การเกษตร ส่วนการบริหารและการจัดการที่ดินของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรมีพื้นที่ทำการเกษตรเฉลี่ย 14 ไร่ และเกือบทั้งหมดมีพื้นที่ที่เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ เฉลี่ย 13 ไร่ โดยแบ่งพื้นที่ปลูกข้าวเฉลี่ย 5 ไร่ พื้นที่สระเก็บกักน้ำเฉลี่ย 2 ไร่ พื้นที่ปลูกไม้ผลและพืชไร่ เฉลี่ย 5 ไร่ และพื้นที่บริเวณที่อยู่อาศัยและปลูกผักสวนครัวเฉลี่ย 1 ไร่

เมื่อวิเคราะห์ผลของการเข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ตามแนวพระราชดำริ ทางด้านเศรษฐกิจและสังคม พบว่า เกษตรกรมีผลผลิต ผลตอบแทน ทรัพย์สิน การมีส่วนร่วมในสังคม การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ การฝึกอบรม และได้รับการยกย่องนับถือเพิ่มขึ้นหลังจากเข้าร่วมโครงการ และมีเวลาว่างลดลงหลังจากเข้าร่วมโครงการ และเมื่อวิเคราะห์ด้วยสถิติ Siegel's Sign Test พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนหนี้สินของเกษตรกรพบว่าหลังจากเข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ เกษตรกรมีหนี้สินเท่าเดิม

ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดจากตัวเกษตรกร ส่วนใหญ่เกษตรกรมีปัญหาเกี่ยวกับการขาดแคลนเงินทุนมากที่สุด รองลงมาคือ มีที่ดินทำกินน้อย ส่วนปัญหาและอุปสรรคที่เกิดจากนักส่งเสริม พบว่าเจ้าหน้าที่ส่งเสริมขาดความต่อเนื่องในการส่งเสริมโครงการให้แก่เกษตรกร

ส่วนปัญหาและอุปสรรคอื่น ๆ ได้แก่ ราคาผลผลิตทางการเกษตรตกต่ำ แต่ต้นทุนการผลิตสูงขึ้น ปุ๋ยและยาฆ่าแมลงมีราคาแพง และขาดแคลนน้ำเพื่อใช้ในการเกษตรในช่วงหน้าแล้ง

ภาคสรุป

โครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ตามแนวพระราชดำริ เป็นโครงการที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ได้ทรงพระราชทานแก่ราษฎรชาวไทย ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรที่ยากจน เป็นเกษตรกรรายย่อยที่มีพื้นที่ทำการเกษตรไม่มากประมาณ 5 - 10 ไร่ โดยวัตถุประสงค์หลักของโครงการคือ เพื่อให้เกษตรกรมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น พึ่งตนเองได้ ดำรงชีพอยู่ในสังคมได้อย่างยั่งยืน และเป็นศูนย์สาริตทำหน้าที่เผยแพร่ความรู้และภูมิปัญญาชาวบ้านให้กับชาวชนบท

หน่วยงานของรัฐในฐานะเป็นองค์กรที่มีบทบาทหน้าที่ในการพัฒนาการเกษตร เพื่อยกระดับรายได้ ฐานะความเป็นอยู่ของเกษตรกรให้ดีขึ้น ทั้งในด้านเศรษฐกิจ และสังคม โดยมีการสนับสนุนและส่งเสริมเกษตรกรทางด้านความรู้ ด้านการประกอบอาชีพทางการเกษตรที่เหมาะสม การเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิต การวางแผนการตลาด รวมทั้งการจัดหาปัจจัยพื้นฐานที่จำเป็น เช่น ที่ดิน แหล่งน้ำ เงินทุน แต่อย่างไรก็ตามทฤษฎีใหม่นี้ไม่ใช่สูตรสำเร็จ ที่จะกระทำได้โดยง่าย จะต้องมีการดำเนินการอย่างระมัดระวัง และมีปัจจัยเสริมหลายประการเป็นส่วนประกอบ จะอาศัยความร่วมมือจากหลายหน่วยงานในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

จังหวัดเชียงใหม่ เป็นจังหวัดหนึ่งที่มีการส่งเสริมให้เกษตรกรได้เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ตามแนวพระราชดำริ ทั้งนี้เพื่อให้เกษตรกรรายย่อยที่มีพื้นที่ไม่มากนักประมาณ 5 - 10 ไร่สามารถที่จะประกอบอาชีพเกษตรกรรมได้ ตลอดจนมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น มีรายได้ที่ยั่งยืน และจากการสำรวจของสำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดเชียงใหม่ มีเกษตรกรเข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ทั้งสิ้น 440 ราย จาก 22 อำเภอ และ 2 กิ่งอำเภอ ซึ่งแต่ละรายมีการดำเนินงานอย่างเข้มแข็ง และขยันหมั่นเพียรตลอดมา

โครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ตามแนวพระราชดำริ ตำบลแม่แฝกใหม่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ เป็นโครงการหนึ่งซึ่งเริ่มดำเนินการมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2542 มีลักษณะการรวมกลุ่มขยายเครือข่ายได้อย่างชัดเจน อย่างไรก็ตาม เกษตรทฤษฎีใหม่ไม่ใช่สูตรสำเร็จที่จะกระทำได้โดยง่ายอย่างที่ทุกคนคิด จำเป็นต้องประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสภาพภูมิประเทศและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งจะต้องมีการดำเนินการอย่างระมัดระวัง จึงเกิดประโยชน์สูงสุด

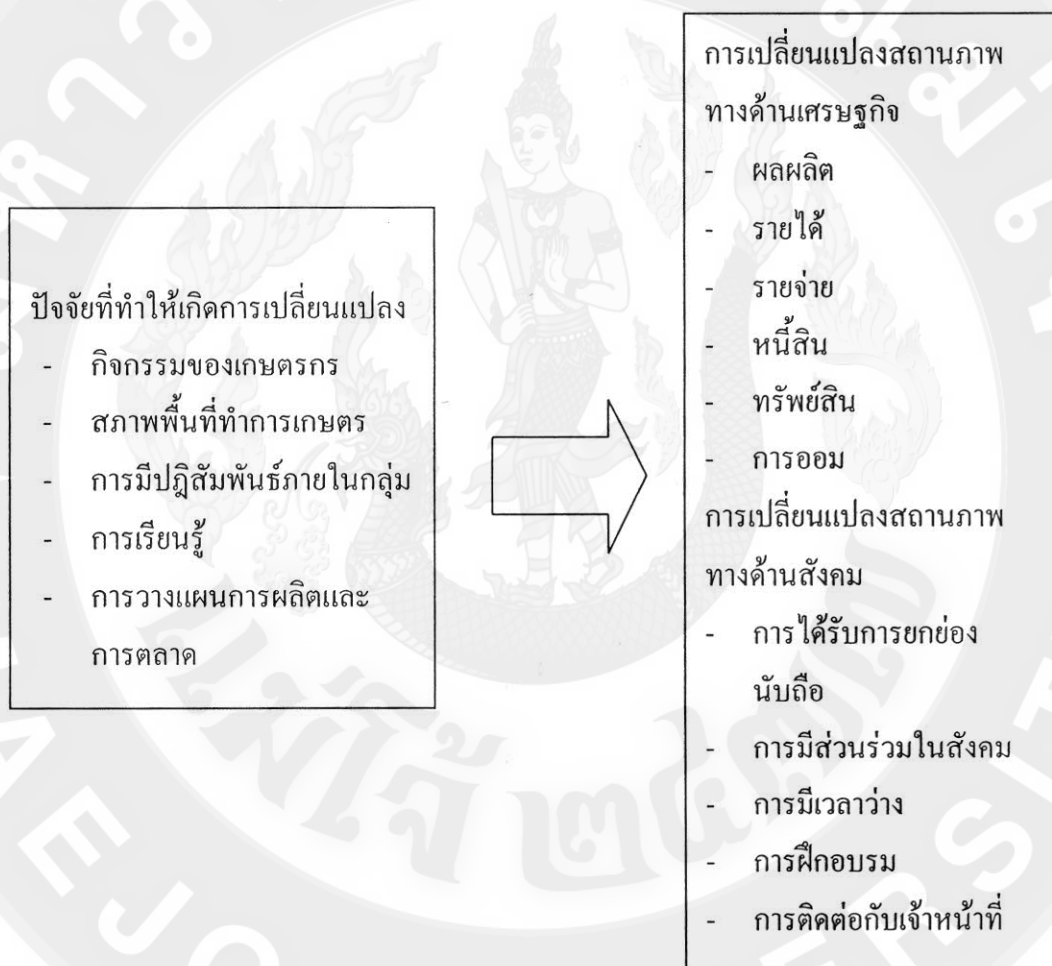
ถึงแม้ว่ากลุ่มเกษตรกร ตำบลแม่แฝกใหม่ จะประสบความสำเร็จในการขยายเครือข่าย ซึ่งอยู่ในการดำเนินการตามหลักการขั้นที่ 2 แต่ก็ยังประสบกับปัญหาบางส่วนที่สะท้อนให้เห็นว่า

การก้าวเข้าสู่ขั้นที่ 2 ได้นั้น ยังไม่มั่นคงเท่าที่ควร จากปัญหาดังกล่าว จึงจำเป็นต้องศึกษาว่า สภาพเศรษฐกิจ ซึ่งได้แก่ รายได้/ค่าใช้จ่ายทั้งในและนอกภาคเกษตร การถือครองที่ดิน การใช้ประโยชน์ในที่ดิน ภาวะหนี้สิน ทรัพย์สิน และการออม สภาพสังคม ซึ่งได้แก่ ขนาดของครัวเรือน การติดต่อสื่อสาร การเป็นสมาชิกกลุ่มเศรษฐกิจ มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร เมื่อเกษตรกรเข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ตามแนวพระราชดำริ นอกจากนี้ยังศึกษาถึงปัจจัย ซึ่งได้แก่ ความรู้ความเข้าใจ การมีปฏิสัมพันธ์ภายในกลุ่ม สภาพแวดล้อม การวางแผนและปัจจัยการผลิต และการวางแผนการตลาด ว่ามีผลต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างไร เพื่อให้การก้าวไปสู่ขั้นที่ 3 ได้อย่างมั่นคง และสัมฤทธิ์ผลตรงตามวัตถุประสงค์

กรอบแนวความคิดในการวิจัย

การศึกษาศาภาพเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ เพื่ออธิบายการเปลี่ยนแปลงสถานภาพเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรเมื่อเข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ จึงสรุปเป็นกรอบแนวความคิดในการวิจัย ดังภาพ 1

ภาพ 1 แบบจำลองกรอบแนวความคิดรวบยอด

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การศึกษาการเปลี่ยนแปลงสถานภาพเศรษฐกิจและสังคมของผู้เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ตามแนวพระราชดำริ ในเขตตำบลแม่แฝกใหม่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ได้กำหนดวิธีการวิจัยได้ดังนี้

สถานที่ดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ได้ดำเนินการเก็บข้อมูลจากเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ตามแนวพระราชดำริ ในเขตพื้นที่ตำบลแม่แฝกใหม่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งตำบลแม่แฝกใหม่เป็นตำบลที่มีการทำการเกษตรทฤษฎีใหม่ และมีการรวมกลุ่มเป็นกลุ่มเกษตรกรเครือข่ายโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ตามแนวพระราชดำริ อย่างชัดเจน

ประชากร

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ คือ เกษตรกรและเกษตรกรเครือข่ายผู้เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ตามแนวพระราชดำริ ในเขตตำบลแม่แฝกใหม่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ทั้งหมดจำนวน 55 คน

เครื่องมือรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่จะใช้ในการวิจัยครั้งนี้ใช้แบบสัมภาษณ์ (interview schedule) ที่มีคำถามปลายปิด (close – ended question) และแบบปลายเปิด (open – ended question) แบ่งแบบสัมภาษณ์ออกเป็น 3 ตอน ดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 เพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ตามแนวพระราชดำริ เช่น อายุ การศึกษา สถานะภาพการสมรส

ตอนที่ 2 เพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพทางด้านเศรษฐกิจ ซึ่งได้แก่ ผลผลิต รายได้ รายจ่าย หนี้สิน ทรัพย์สิน และการออม และสถานภาพทางด้านสังคม ซึ่งได้แก่ การได้รับการยกย่องนับถือ การมีส่วนร่วมในสังคม การมีเวลาว่าง การฝึกอบรม และการติดต่อกับเจ้าหน้าที่

ตอนที่ 3 เพื่อรวบรวมข้อมูลที่มีความสัมพันธ์ต่อการเปลี่ยนแปลงสถานภาพทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ตามแนวพระราชดำริ เช่น กิจกรรมของเกษตรกร การมีปฏิสัมพันธ์ภายในกลุ่ม สภาพพื้นที่ทำการเกษตร การเรียนรู้ และการวางแผนการผลิต และการตลาด

การเก็บรวบรวมข้อมูลที่ใช้ในการศึกษานี้มี 2 ประเภท คือ

1. ข้อมูลปฐมภูมิ (primary data) คือ ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ตามแบบสัมภาษณ์กับประชากรเกษตรกรและเกษตรกรเครือข่ายผู้เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ตามแนวพระราชดำริ เพื่อทราบถึงการเปลี่ยนแปลงสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ตามแนวพระราชดำริ ปัจจัยที่มีผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง และปัญหาอุปสรรคเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาต่อไป

2. ข้อมูลทุติยภูมิ (secondary data) คือ ข้อมูลที่ได้จากการค้นคว้ารวบรวมจากหนังสือและเอกสารที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ หนังสือโครงการศึกษาของหน่วยงานราชการ ข้อมูลเกี่ยวกับเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ตามแนวพระราชดำริ จากสำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดเชียงใหม่ ตลอดจนวารสาร ปัญหาพิเศษและวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้อง

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (descriptive method) เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ตามแนวพระราชดำริ ประกอบกับข้อมูลทุติยภูมิที่รวบรวมไว้ โดยใช้สถิติอย่างง่าย เช่น ค่าเฉลี่ย (mean) ค่าร้อยละ (percentage) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation)

2. การวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ (SPSS/PC⁺)

บทที่ 4

ผลการวิจัยและวิจารณ์

การวิจัยเรื่อง การเปลี่ยนแปลงสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ตามแนวพระราชดำริ ตำบลแม่แฝกใหม่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกร และปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการเปลี่ยนแปลงสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ตามแนวพระราชดำริ ตำบลแม่แฝกใหม่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ตอนที่ 1 สภาพและความเป็นมาของตำบลแม่แฝกใหม่

1. ลักษณะทั่วไปของตำบลแม่แฝกใหม่
2. พื้นที่และการใช้พื้นที่
3. ประชากร
4. เส้นทางคมนาคม
5. การนับถือศาสนาของประชากร
6. สถานที่บริการด้านการศึกษา
7. ประวัติความเป็นมา

ตอนที่ 2 ลักษณะทั่วไปของเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ตามแนวพระราชดำริ

ตอนที่ 3 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการเปลี่ยนแปลงสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ตามแนวพระราชดำริ

ตอนที่ 4 การเปลี่ยนแปลงสถานภาพทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ตามแนวพระราชดำริ

ตอนที่ 1 สภาพและความเป็นมาของตำบลแม่แฝกใหม่

1. ลักษณะทั่วไปของตำบลแม่แฝกใหม่

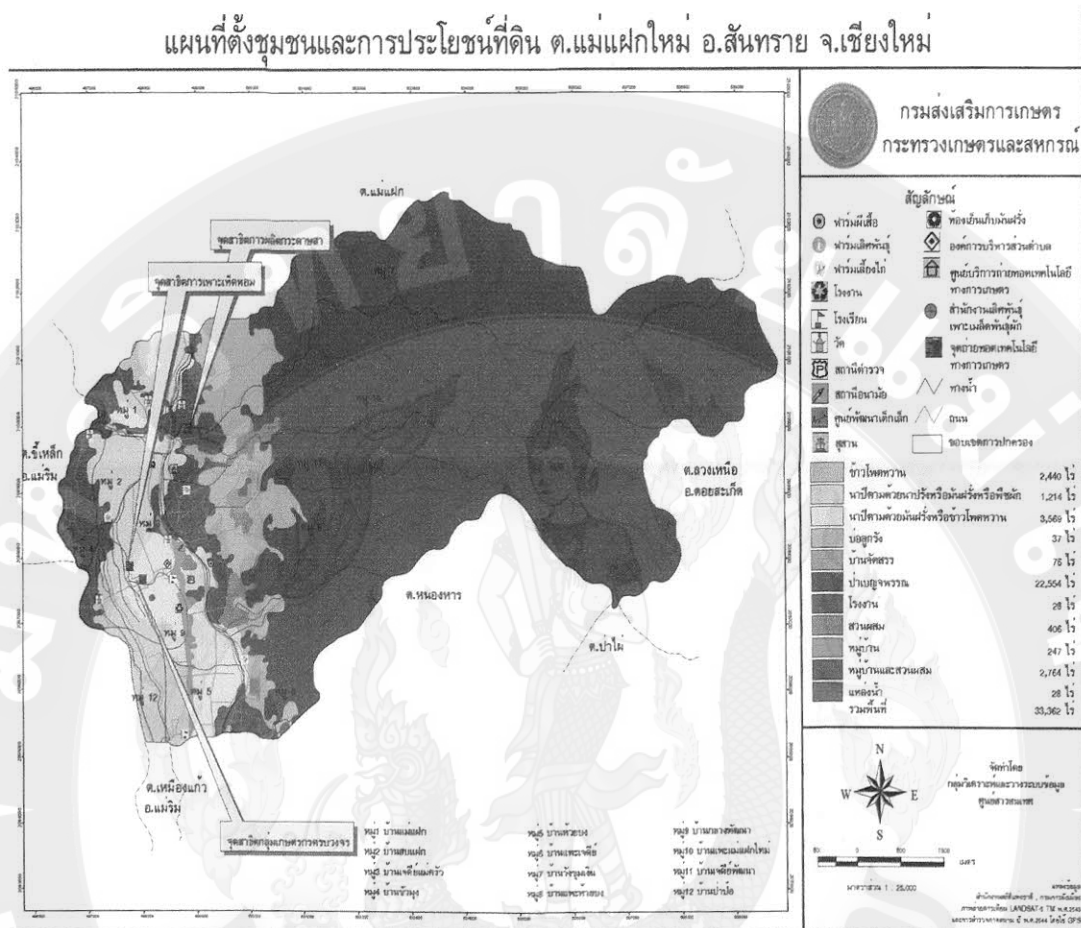
ตำบลแม่แฝกใหม่เป็นตำบลหนึ่งของอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ มีพื้นที่ทั้งหมด 33,362 ไร่ เดิมอยู่รวมกับตำบลแม่แฝก เนื่องจากจำนวนประชากรเพิ่มมากขึ้น และมีพื้นที่ใหญ่จึงได้แบ่งออกเป็น 2 ตำบล คือ ตำบลแม่แฝก และตำบลแม่แฝกใหม่ โดยตำบลแม่แฝกใหม่มีอาณาเขตติดต่อ ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับตำบลแม่แฝก อำเภอสันทราย โดยมีคันทนาเป็นแนวเขต
ทิศใต้	ติดต่อกับตำบลหนองหาร อำเภอสันทราย โดยมีถนนและลำเหมืองเป็นแนวเขต
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับตำบลลวงเหนือ อำเภอดอยสะเก็ด โดยมีสันทรายเป็นแนวเขต
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับตำบลช้างเหล็กและตำบลสันโป่ง อำเภอแม่ริม โดยมีแม่น้ำปิงเป็นแนวเขต

2. พื้นที่และการใช้พื้นที่

พื้นที่ตำบลแม่แฝกใหม่มีพื้นที่ทั้งสิ้นประมาณ 52 – 53 ตารางกิโลเมตรหรือประมาณ 33,362 ไร่ จำแนกตามการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ ตำบลแม่แฝกใหม่ ดังนี้

พื้นที่ทั้งหมด	33,362.00	ไร่
พื้นที่ทำการเกษตร	7,178.30	ไร่
พื้นที่ป่าไม้สงวน	23,092.18	ไร่
พื้นที่สาธารณะ	340.29	ไร่
พื้นที่ว่าง	270.23	ไร่
พื้นที่อยู่อาศัย	2,481.00	ไร่
พื้นที่ทำการเกษตร	7,178.30	ไร่
พื้นที่นา	5,946.50	ไร่
พื้นที่ไม้ผล-ไม้ยืนต้น	844.17	ไร่
พื้นที่พืชไร่	3,360.88	ไร่
พืชไม้ดอก-ไม้ประดับ	16.51	ไร่
พืชพืชผัก	497.46	ไร่
พื้นที่การเกษตรต่าง ๆ	290.72	ไร่

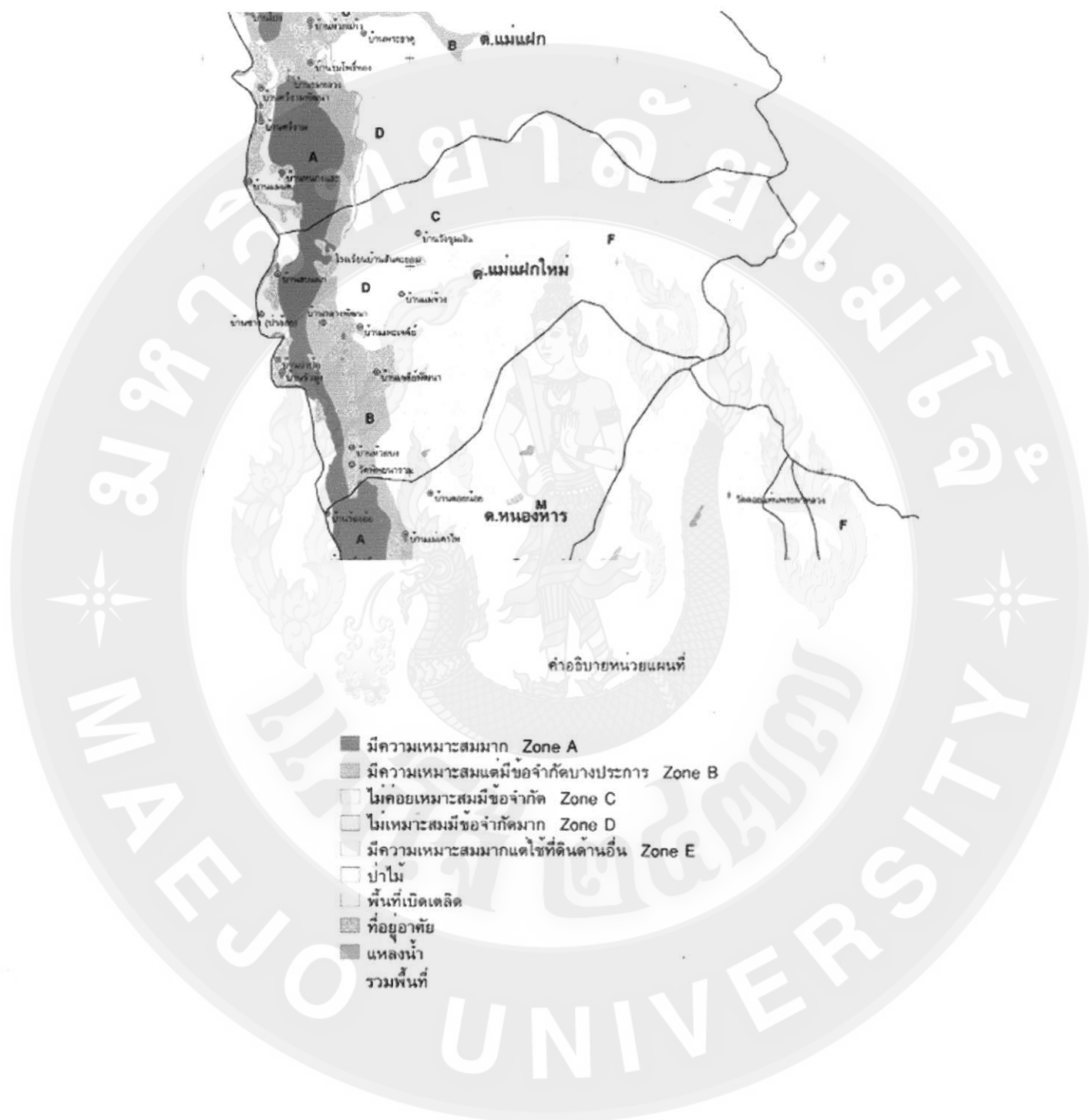
ภาพ 2 แผนที่ตั้งชุมชนและการประโยชน์ที่ดิน

ที่มา: สำนักงานเกษตรอำเภอสันทราย (2546)

โดยพื้นที่ของตำบลแม่แฝกใหม่ จะมีการปลูกสร้างบ้านเรือนสลับกับการเพาะปลูก และมีลำเหมือง และคลองชลประทานสนับสนุนน้ำทั้งสองฝากฝั่งถนนหลวง (ภาพ 3)

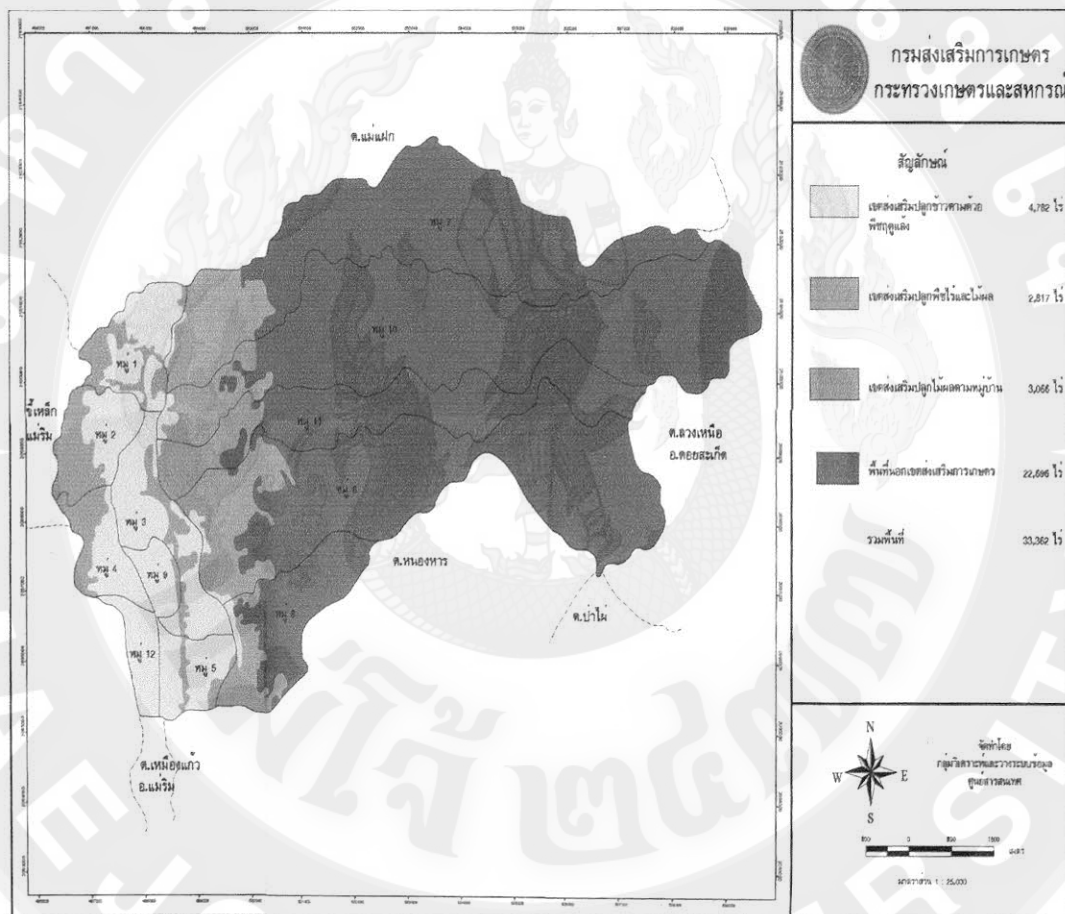
ภาพ 3 ภาพตัดขวางพื้นที่ตำบลแม่แฝกใหม่

ภาพ 4 แผนที่แสดงความเหมาะสมด้านกายภาพในการปลูกข้าว
ที่มา: สำนักงานเกษตรอำเภอสันทราย (2546)

จากภาพ 4 จะเห็นว่าพื้นที่ตำบลแม่แฝกใหม่เป็นพื้นที่ที่เหมาะสมแก่การเพาะปลูกข้าว ด้านที่อยู่ติดกับแม่น้ำปิงและคลองชลประทาน ส่วนทางทิศตะวันออกนั้นไม่ค่อยเหมาะสมในการปลูกข้าว เพราะมีข้อจำกัดเนื่องจากเป็นพื้นที่ป่า

และเนื่องจากเกษตรกรในพื้นที่ตำบลแม่แฝกใหม่ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพด้านการเกษตร และพื้นที่การเกษตรส่วนมากปลูกข้าว พืชไร่ และไม้ผล โดยแบ่งเป็นเขตส่งเสริมการเกษตร (ภาพ 5) ดังนี้

ภาพ 5 แผนที่เขตส่งเสริมการเกษตร ตำบลแม่แฝกใหม่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่
ที่มา: สำนักงานเกษตรอำเภอสันทราย (2546)

3. ประชากร

ตำบลแม่แฝกใหม่มีจำนวนครัวเรือน 2,324 ครัวเรือน และมีประชากรทั้งสิ้น 7,216 คน โดยแยกเป็น 12 หมู่บ้าน ดังนี้

ตาราง 1 จำนวนประชากรตำบลแม่แฝกใหม่

ที่	หมู่บ้าน	จำนวน ครัวเรือน	จำนวน ประชากร		รวม
			ชาย	หญิง	
1	แม่แฝกใหม่	234	358	424	782
2	สบแฝก	179	317	323	640
3	เจดีย์แม่ครัว	338	527	533	1068
4	ข้าวมุง	189	218	232	450
5	ห้วยบง	231	303	338	641
6	แพะเจดีย์	268	400	429	829
7	วังชุมเงิน	183	300	319	619
8	แพะห้วยบง	144	261	267	528
9	กลางพัฒนา	122	191	210	401
10	แพะแม่แฝกใหม่	173	208	220	428
11	เจดีย์พัฒนา	180	267	264	531
12	ป่าป้อ	83	148	159	307
รวม		2,324	3,498	3,718	7,216

ที่มา: สำนักงานเกษตรอำเภอสันทราย (2546)

ประชากรของตำบลแม่แฝกใหม่มีการประกอบอาชีพที่หลากหลาย แต่ประชากรส่วนใหญ่ยังคงประกอบอาชีพเกษตรกรรม โดยคิดเป็นครัวเรือนเกษตรกรรมดังนี้

ตาราง 2 จำนวนครัวเรือนเกษตรกรรมตำบลแม่แฝกใหม่

ลำดับ	หมู่บ้าน	จำนวนครัวเรือนทั้งหมด (ครัวเรือน)	จำนวนครัวเรือนเกษตรกรรม (ครัวเรือน)
1	แม่แฝกใหม่	234	173
2	สบแฝก	179	154
3	เจดีย์แม่ครัว	338	239
4	ข้าวมุง	189	124
5	ห้วยบง	231	134
6	แพะเจดีย์	268	215
7	วังจุมเงิน	183	74
8	แพะห้วยบง	144	84
9	กลางพัฒนา	122	89
10	แพะแม่แฝกใหม่	173	124
11	เจดีย์พัฒนา	180	135
12	ป่าป้อ	83	70
รวม		2,324	1,615

ที่มา: สำนักงานเกษตรอำเภอสันทราย (2546)

4. เส้นทางคมนาคม

ตำบลแม่แฝกใหม่ อยู่ห่างจากอำเภอเมืองเชียงใหม่ประมาณ 26 กิโลเมตร โดยมีเส้นทางคมนาคมทางบก คือ ทางหลวงจังหวัดหมายเลข 1001 (เชียงใหม่ – พริ้ว) ตัดผ่านกลางพื้นที่ตำบล โดยแบ่งพื้นที่เป็นฝั่งตะวันตกและฝั่งตะวันออก มีโครงข่ายของถนนในตำบลต่อเนื่องจากตำบลหนองหาร และมีเส้นทางคมนาคม ดังนี้

- . ทางหลวงจังหวัดหมายเลข 1001 ตอนเชียงใหม่-พริ้ว เริ่มจากสามแยกทางหลวงแผ่นดิน 11 ตอนเชียงใหม่-ลำปาง ขึ้นมาทางทิศเหนือผ่านตำบลหนองจ่อม หนองหาร แม่แฝกใหม่ และตำบลแม่แฝก จนถึงอำเภอพริ้ว ความยาวประมาณ 94 กิโลเมตร สภาพเป็นถนนลาดยางอย่างดี
- . ถนนสายหลักของตำบลด้านตะวันตก เป็นถนนที่ขนานกับแม่น้ำปิง และขนานกับทางหลวงจังหวัด จะผ่านชุมชนด้านตะวันตก โดยเริ่มจากแยกเหนือโรงพยาบาลอาคเนย์ (ปัจจุบันไม่ดำเนินการ) ในหมู่ที่ 1 มาทางทิศตะวันตก ผ่านชุมชนหมู่ที่ 2 และขนานกับทางหลวงมาทางทิศใต้ ผ่านหมู่ที่ 4 และต่อเนื่องถึงตำบลหนองหาร เป็นถนนที่ผ่านศูนย์ชุมชนระดับหมู่บ้าน และบริเวณสาธารณะต่าง ๆ ของชุมชน สภาพเป็นถนนคอนกรีตเสริมไม้ไผ่บางส่วน ลาดยางบางส่วน
- . ถนนสู่ฟ้าไร่ บริเวณหมู่ที่ 2 เป็นถนนแยกจากสายหลักของตำบลมาทางทิศตะวันออก ปัจจุบันเป็นถนนลาดยาง
- . ถนนสู่ฟ้าไร่ แยกจากถนนทางหลวงจังหวัดเชียงใหม่ มาทางทิศตะวันตก ถึง หมู่ที่ 5 เป็นถนนที่ชุมชนได้ขุดถ่ายผลิตผล
- . ถนนภายในชุมชน ที่เชื่อมทางหลวงจังหวัดกับถนนสายหลักของตำบล จากตลาดหมู่ที่ 3 ถึงสามแยกวัดข้าวมุง
- . ถนนเชื่อมชุมชน เชื่อมทางหลวงจังหวัดกับสายหลักของตำบล จากโรงพยาบาลอาคเนย์ (ปัจจุบันเลิกกิจการ) มาทางทิศตะวันตก ปัจจุบันเป็นถนนลาดยาง ใช้สัญจรและขนถ่ายผลิตผล
- . ถนนในชุมชน หมู่ที่ 1 และหมู่ที่ 7 เป็นถนนที่มีลักษณะตัดกับทางหลวงจังหวัด มีชุมชนหนาแน่นเกาะตามเส้นทางคมนาคม และมีบริการสาธารณะต่าง ๆ มีการสัญจรสูง สภาพเป็นถนนลาดยาง
- . ถนนเลียบริมคลองชลประทาน เป็นถนนสายหลักด้านตะวันออก มีความสำคัญเป็นถนนขนถ่ายผลิตผล และชุมชนมีทางเชื่อมออกสู่ทางหลวงจังหวัดเป็นช่วง ๆ สภาพเป็นถนนลูกรัง

5. การนับถือศาสนาของประชากร

ประชากรร้อยละ 99 นับถือพุทธศาสนา ส่วนที่เหลือ ร้อยละ 1 นับถือคริสต์ศาสนา

6. สถานที่บริการด้านการศึกษา

ตำบลแม่แฝกใหม่ มีโรงเรียนที่ให้บริการแก่ประชากรในตำบล ดังนี้

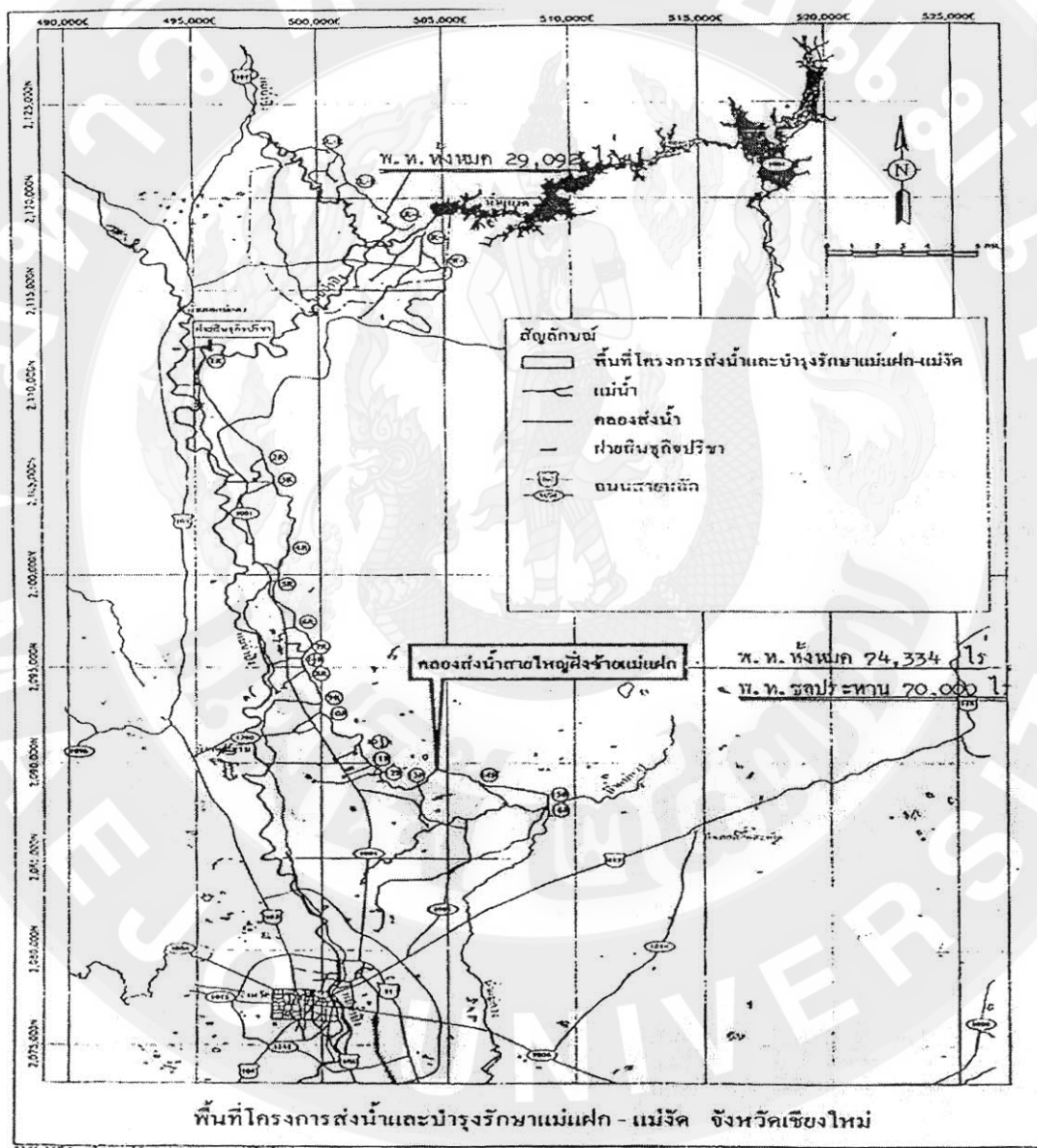
ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก	4	แห่ง
โรงเรียนระดับประถม	2	แห่ง
โรงเรียนระดับประถมถึงมัธยม	1	แห่ง

7. ประวัติความเป็นมา

เขตพื้นที่อำเภอสันทราย ส่วนใหญ่มีความอุดมสมบูรณ์ ใช้เป็นพื้นที่การเกษตร ในขณะที่ยังมีพื้นที่รกร้างว่างเปล่าอยู่มาก เมื่อปี พ.ศ. 2472 กรมชลประทาน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้เริ่มก่อสร้างฝายสินธุกิจปรีชาในแม่น้ำปิงที่บ้านสหกรณ์ ตำบลแม่แฝก อำเภอสันทราย ซึ่งเป็นโครงการชลประทานประเภททดน้ำ และสร้างเสร็จสมบูรณ์ ในปี พ.ศ. 2479 แต่สำหรับการส่งน้ำ ได้เริ่มส่งน้ำตั้งแต่ปี พ.ศ. 2478 โดยส่งน้ำให้แก่พื้นที่เพาะปลูกที่มีระบบส่งน้ำได้ก่อสร้างเสร็จในขณะนั้น พื้นที่ส่งน้ำเป็นพื้นที่เพาะปลูกในที่ราบเชิงเขาฝั่งซ้ายของแม่น้ำปิง มีพื้นที่ชลประทานรวมทั้งหมด 70,000 ไร่ โดยมีวัตถุประสงค์หลักคือ เพื่อผันน้ำจากลำน้ำปิง มาใช้ในการเกษตรท้องที่อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ โดยชื่อว่า “โครงการชลประทานเหมืองแม่แฝก” และเพื่อให้เป็นการต่อเนื่องสนองโครงการ ประกอบกับพื้นที่บางส่วนยังรกร้างว่างเปล่าอยู่มาก สามารถนำมาปรับปรุงและจัดสรรให้ราษฎรเข้าครอบครองทำประโยชน์ได้

ด้วยเหตุนี้รัฐได้อาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการหวงห้ามที่ดินรกร้างว่างเปล่า พ.ศ. 2478 โดยรัฐบาลได้ดำเนินการออกพระราชกฤษฎีกา กำหนดเขตหวงห้ามที่ดินขึ้นในท้องที่อำเภอสันทราย เป็นเขตหวงห้ามเพื่อประโยชน์ในการจัดตั้งสหกรณ์นิคม เนื้อที่ประมาณ 8,127 ไร่ และในปี พ.ศ. 2480 ได้จัดตั้งหน่วยงานที่ชื่อว่า “หน่วยนิคมสหกรณ์กสิกรรมสันทราย” ขึ้นเพื่อดูแลและปฏิบัติโครงการให้สำเร็จสมความมุ่งหมายของทางราชการกระทรวงเกษตรธิการในสมัยนั้น และปัจจุบันเป็น “นิคมสหกรณ์สันทราย” สังกัดสำนักงานสหกรณ์จังหวัดเชียงใหม่ กรมส่งเสริมสหกรณ์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะทำพื้นที่รกร้างว่างเปล่าบางส่วน บริเวณพื้นที่รับน้ำโครงการชลประทานเหมืองแม่แฝก ในท้องที่อำเภอสันทราย เพื่อนำมาปรับปรุงและจัดสรรให้ราษฎรในท้องถิ่นที่ไม่มีที่ดินทำกิน ให้มีที่อยู่อาศัยและทำกินในรูปสหกรณ์นิคม ซึ่งจะทำให้สมาชิกนิคมสหกรณ์ได้รับประโยชน์ ดังนี้

1. สมาชิกมีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง
2. มีอาชีพที่มั่นคง
3. มีฐานะความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น
4. มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น
5. มีสังคมและสิ่งแวดล้อมที่ดีขึ้น

ภาพ 7 แผนที่แสดงพื้นที่โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาแม่แฝก - แม่งัด
ที่มา: สำนักงานเกษตรอำเภอสันทราย (2546)

เมื่อรัฐบาลได้ดำเนินการจัดตั้งหน่วยงานควบคุมแล้ว ได้ดำเนินการสำรวจภาวะเศรษฐกิจของราษฎรในท้องที่ และดำเนินการคัดเลือกราษฎรผู้สมัครเข้าเป็นสมาชิก และรวบรวมรายชื่อของจดทะเบียนเป็นสหกรณ์ประเภทสหกรณ์นิคมกสิกรรม ชนิดไม่จำกัด ขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2481 รวม 4 สหกรณ์มีสมาชิกรวม 93 ครอบครัวเนื้อที่ 1,341 ไร่ นับเป็นสหกรณ์นิคม กสิกรรมที่ได้จดทะเบียนเป็นแห่งแรกในประเทศไทย โดยมีชื่อและรับจดทะเบียนคือ

1. สหกรณ์นิคมกสิกรรมป่าเม่า ไม่จำกัดสินใช้ จดทะเบียนเมื่อวันที่ 9 มีนาคม 2481 จำนวนสมาชิก 20 ครอบครัว

2. สหกรณ์นิคมกสิกรรมชอยห้า ไม่จำกัดสินใช้ จดทะเบียนเมื่อวันที่ 9 มีนาคม 2481 จำนวนสมาชิก 19 ครอบครัว

3. สหกรณ์นิคมกสิกรรมหนองไฮ ไม่จำกัดสินใช้ จดทะเบียนเมื่อวันที่ 9 มีนาคม 2481 จำนวนสมาชิก 31 ครอบครัว

4. สหกรณ์นิคมกสิกรรมห้วยบง ไม่จำกัดสินใช้ จดทะเบียนเมื่อวันที่ 9 มีนาคม 2481 จำนวนสมาชิก 23 ครอบครัว

จนกระทั่งถึงปี 2494 มีสหกรณ์นิคมกสิกรรมที่ได้จดทะเบียนเพิ่มขึ้นอีก 17 สหกรณ์

1. สหกรณ์นิคมกสิกรรมห้วยเงาะ ไม่จำกัดสินใช้จดทะเบียนเมื่อวันที่ 21 มิถุนายน 2482 จำนวนสมาชิก 27 ครอบครัว

2. สหกรณ์นิคมกสิกรรมห้วยงาน ไม่จำกัดสินใช้จดทะเบียนเมื่อวันที่ 21 มิถุนายน 2482 จำนวนสมาชิก 27 ครอบครัว

3. สหกรณ์นิคมกสิกรรมหนองหาร ไม่จำกัดสินใช้จดทะเบียนเมื่อวันที่ 21 มิถุนายน 2482 จำนวนสมาชิก 32 ครอบครัว

4. สหกรณ์นิคมกสิกรรมท่าโป่ง ไม่จำกัดสินใช้จดทะเบียนเมื่อวันที่ 21 มิถุนายน 2482 จำนวนสมาชิก 28 ครอบครัว

5. สหกรณ์นิคมกสิกรรมป่าบง ไม่จำกัดสินใช้จดทะเบียนเมื่อวันที่ 21 มิถุนายน 2482 จำนวนสมาชิก 24 ครอบครัว

6. สหกรณ์นิคมกสิกรรมชอยสิบ ไม่จำกัดสินใช้จดทะเบียนเมื่อวันที่ 21 มิถุนายน 2482 จำนวนสมาชิก 30 ครอบครัว

7. สหกรณ์นิคมกสิกรรมหนองปูเลย ไม่จำกัดสินใช้จดทะเบียนเมื่อวันที่ 21 มิถุนายน 2482 จำนวนสมาชิก 25 ครอบครัว

8. สหกรณ์นิคมกสิกรรมบ้านพะเยา ไม่จำกัดสินใช้จดทะเบียนเมื่อวันที่ 21 มิถุนายน 2482 จำนวนสมาชิก 26 ครอบครัว

9. สหกรณ์นิคมกสิกรรมหนองห้าง ไม่จำกัดสินใช้จดทะเบียนเมื่อวันที่ 21 มิถุนายน 2482 จำนวนสมาชิก 27 ครอบครัว

10. สหกรณ์นิคมกสิกรรมชอยสิบสาม ไม่จำกัดสินใช้จดทะเบียนเมื่อวันที่ 21 มิถุนายน 2482 จำนวนสมาชิก 29 ครอบครัว

11. สหกรณ์นิคมกสิกรรมแม่แก่น้อย ไม่จำกัดสินใช้จดทะเบียนเมื่อวันที่ 21 มิถุนายน 2482 จำนวนสมาชิก 25 ครอบครัว

12. สหกรณ์นิคมกสิกรรมหนองป่าขาว ไม่จำกัดสินใช้ จดทะเบียนเมื่อวันที่ 21 มิถุนายน 2482 จำนวนสมาชิก 27 ครอบครัว

13. สหกรณ์นิคมกสิกรรมหนองเต่าคำ ไม่จำกัดสินใช้ จดทะเบียนเมื่อวันที่ 21 มิถุนายน 2482 จำนวนสมาชิก 30 ครอบครัว

14. สหกรณ์นิคมกสิกรรมทุ่งหมื่นน้อย ไม่จำกัดสินใช้ จดทะเบียนเมื่อวันที่ 4 กรกฎาคม 2487 จำนวนสมาชิก 18 ครอบครัว

15. สหกรณ์นิคมกสิกรรมห้วยแม่โจ้ ไม่จำกัดสินใช้จดทะเบียนเมื่อวันที่ 4 กรกฎาคม 2487 จำนวนสมาชิก 16 ครอบครัว

16. สหกรณ์นิคมกสิกรรมบ้านไร่ ไม่จำกัดสินใช้ จดทะเบียนเมื่อวันที่ 8 กันยายน 2493 จำนวนสมาชิก 14 ครอบครัว

17. สหกรณ์นิคมกสิกรรมเกษตรศิลปสุพรรณ ไม่จำกัดสินใช้ จดทะเบียนเมื่อวันที่ 14 พฤศจิกายน 2494 จำนวนสมาชิก 23 ครอบครัว

รวมทั้งสิ้น 21 สมาชิก 521 ครอบครัว ที่ดินจัดสรร 7,913 ไร่ สหกรณ์ทั้ง 21 สมาคม ได้ดำเนินธุรกิจต่าง ๆ ของสหกรณ์ มาจนถึงปี พ.ศ. 2510 ได้ดำเนินธุรกิจและปฏิบัติตามวัตถุประสงค์ของสหกรณ์ครบถ้วนตามข้อบังคับ ทางราชการจึงได้พิจารณาออกโฉนดที่ดินครอบครองให้สมาชิก รวม 135 ราย จำนวนโฉนด 163 โฉนด เนื้อที่ 2,093 ไร่ และได้ทำพิธีแจกโฉนดให้เป็นทางการ เมื่อวันที่ 21 มกราคม 2515 มีสหกรณ์ได้รับโฉนดรวม 6 สหกรณ์ คือ

1. สหกรณ์นิคมกสิกรรมหนองเต่าคำ ไม่จำกัดสินใช้
2. สหกรณ์นิคมกสิกรรมหนองป่าขาว ไม่จำกัดสินใช้
3. สหกรณ์นิคมกสิกรรมป่าบาง ไม่จำกัดสินใช้
4. สหกรณ์นิคมกสิกรรมห้วยแม่โจ้ ไม่จำกัดสินใช้
5. สหกรณ์นิคมกสิกรรมทุ่งหมื่นน้อย ไม่จำกัดสินใช้
6. สหกรณ์นิคมกสิกรรมหนองห้าง ไม่จำกัดสินใช้

ต่อมาในปี พ.ศ. 2516 ทางรัฐบาลได้พิจารณาแล้วเห็นว่า บรรดาสหกรณ์ต่าง ๆ ที่จัดตั้งขึ้นนั้น เป็นสหกรณ์ขนาดเล็ก ธุรกิจของสหกรณ์น้อย ไม่สามารถที่จะขยายเงินทุนและธุรกิจ อื่น ๆ ให้กว้างขวางได้ จึงเห็นควรให้ควบสหกรณ์ขนาดเล็กในท้องที่อำเภอเดียวกันเข้าเป็น สหกรณ์เดียวกัน เพื่อให้มีขนาดใหญ่สามารถดำเนินธุรกิจได้กว้างขวางและเกิดผลดีกับกิจการของสหกรณ์สืบไป

ดังนั้น ในปี พ.ศ. 2516 สหกรณ์ในท้องที่อำเภอสนทราย ประเภทสหกรณ์นิคมกสิกรรมจำนวน 21 สหกรณ์ ได้ควบเข้าเป็นสหกรณ์เดียวกัน โดยจดทะเบียนควบเมื่อวันที่ 28 กันยายน 2516 เป็นสหกรณ์ชนิดไม่จำกัด และจดทะเบียนเปลี่ยนชนิดเป็นสหกรณ์จำกัด เมื่อวันที่ 25 มกราคม 2517 ชื่อ “สหกรณ์นิคมสนทราย จำกัด” สำนักงานตั้งอยู่หมู่ที่ 11 ตำบลหนองหาร อำเภอสนทราย จังหวัดเชียงใหม่ นายทะเบียนสหกรณ์ได้รับจดทะเบียนควบเข้ากันเมื่อวันที่ 25 มกราคม 2517 มีสมาชิก และฐานะต่อไปนี้

- จำนวนสมาชิก	521	ครอบครัว
- เงินทุนสำรอง	686,699.96	บาท
- เงินทุนขยายกิจการ	509,163.00	บาท
- เงินทุนสาธารณประโยชน์	39,324.14	บาท
- เงินค่าบำรุงสหกรณ์	170,047.03	บาท
- ทุนดำเนินงาน	2,085,649.21	บาท

กลุ่มเกษตรกรทฤษฎีใหม่บ้านเจดีย์แม่ครัวอยู่ในเขตพื้นที่สหกรณ์นิคม แสดงให้เห็นว่าเกษตรกรได้ที่ดินทำกินฟรี มีแหล่งน้ำอุดมสมบูรณ์ และยังได้รับการสนับสนุน ดังต่อไปนี้

การให้การศึกษาศึกษาฝึกอบรมด้านสหกรณ์

เปลี่ยนทัศนคติของสมาชิก เน้นหนักในการให้การศึกษ และอบรมแก่สมาชิกเป็นประจำทุกเดือนในระดับกลุ่ม ให้มีความเข้าใจ คือ

- ให้รู้หลักและวิธีการสหกรณ์ การเข้าเป็นสมาชิกสหกรณ์นั้นมิใช่ว่าทุกอย่างกระทำขึ้นโดยรัฐบาลเป็นผู้ให้ แต่ชี้แจงให้สมาชิกทราบว่ากระทำขึ้นโดยสมาชิกเอง สมาชิกทุกคนจะต้องช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ตลอดจนช่วยเหลือตนเองด้วย

- ชี้แจงให้สมาชิกทราบว่า สหกรณ์เป็นของสมาชิกเองอบรมให้สมาชิก รู้จักสิทธิและหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติกับสหกรณ์ ภายในเขตแห่งกฎหมาย ระเบียบข้อบังคับ ตลอดจนปฏิบัติตามคำสั่งของนายทะเบียนสหกรณ์

- รู้จัก รับผิดชอบตนเองและรับผิดชอบในสหกรณ์ของคนร่วมกัน

- ชี้แจงให้ทราบว่าที่ดินแปลงที่ได้รับอนุญาตให้เข้าครอบครองทำประโยชน์นั้นยังเป็นของรัฐบาลอยู่เพียงให้สมาชิกเข้ามาประกอบอาชีพในที่ดินเท่านั้น ยังมีได้ให้กรรมสิทธิ์แต่อย่างใด (ยกเว้นในรายที่ทางรัฐบาลได้มอบให้ไปแล้วและพ้นกำหนด 5 ปี) หากสมาชิกไม่ปฏิบัติให้เป็นไปตามระเบียบข้อบังคับของสหกรณ์ อาจจะถูกออกจากสหกรณ์ และหมดสิทธิ์ที่จะเข้าทำประโยชน์ได้อีก นอกจากนี้ผู้ที่ได้ปฏิบัติตนถูกต้อง อยู่ในหลักเกณฑ์และจรรยาบรรณดีต่อ สหกรณ์พร้อมทั้งให้ความร่วมมือกับสหกรณ์เท่านั้นจึงจะได้กรรมสิทธิ์ในที่ดิน

เมื่อสหกรณ์ได้ปรับปรุงพื้นฐานให้แข็งแกร่งมั่นคงแล้ว ได้ขยายธุรกิจต่าง ๆ เพิ่มขึ้นเป็นลำดับคือ

- ธุรกิจสินเชื่อ
- ธุรกิจรวมกันซื้อ
- ธุรกิจรวมกันขาย
- การส่งเสริมให้รู้จักออมทรัพย์
- ปรับปรุงการทำการ และส่งเสริมการประกอบอาชีพ

ทำให้สหกรณ์ดำเนินธุรกิจไปอย่างมีประสิทธิภาพ สมาชิกได้รับประโยชน์จากการให้บริการของสหกรณ์ทำให้มีฐานะอยู่ดีกินดี มีหลักฐานมั่นคงแข็งแรง

นอกจากตำบลแม่แฝกใหม่จะเป็นพื้นที่ที่มีระบบชลประทาน ที่การจัดสรรที่ดินแก่เกษตรกรมีถนนหลวงตัดผ่าน และมีสหกรณ์ที่ช่วยส่งเสริมสนับสนุนเกษตรกรแล้ว เกษตรกรตำบลแม่แฝกใหม่ ยังได้รับการสนับสนุนทางด้านวิชาการจากหน่วยงานภาครัฐต่าง ๆ เช่น

มหาวิทยาลัยแม่โจ้

เป็นหน่วยงานที่เอื้อประโยชน์อย่างยิ่งด้านวิชาการ มีการจัดประชุมสัมมนาด้านการเกษตร มีแหล่งความรู้ให้เกษตรกรค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง มีนักวิชาการด้านการเกษตรให้คำปรึกษาแก่เกษตรกร มีการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาการเกษตรอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง

ศูนย์วิจัยพืชไร่

เป็นหน่วยงานสังกัดกรมวิชาการเกษตร เป็นศูนย์ที่พัฒนาพันธุ์พืชไร่เศรษฐกิจเพื่อเพิ่มผลผลิตในแต่ละแหล่งปลูก โดยให้เลือกใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมในแต่ละท้องถิ่น ทั้งพันธุ์ ชนิดของปุ๋ย สารเคมีกำจัดศัตรูพืช หรือการทำการเกษตรดีที่เหมาะสม (GAP) ฯลฯ ซึ่งจะช่วยลดต้นทุนการผลิตต่อหน่วยและเพิ่มรายได้ให้เกษตรกรโดยตรง

ศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงน้ำจืดเชียงใหม่

1. การพัฒนาผลิตพันธุ์สัตว์น้ำจืดทั้งผลิต ปล่อย และแจกพันธุ์สัตว์น้ำจืด ให้บริการทางวิชาการ การรวบรวมพันธุ์ปลา ผลิตพันธุ์สัตว์น้ำที่ได้จากการปรับปรุงพันธุ์
2. งานส่งเสริมการประมง
3. งานวิจัยเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืด เพื่อศึกษาค้นคว้า ทดลอง วิจัย ให้ได้ข้อมูลทางวิชาการด้านการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืด และการจัดการทรัพยากรประมงน้ำจืด และสิ่งแวดล้อมเพื่อนำเทคนิคที่ได้มาใช้ในการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืด และนำผลงานออกเผยแพร่แก่เกษตรกรผู้เพาะเลี้ยง
4. งานเงินทุนหมุนเวียนในการผลิตสัตว์น้ำ คือ จำหน่ายพันธุ์สัตว์น้ำ
ทั้งนี้ยังรวมถึงงานบริการให้คำแนะนำปรึกษาแก่เกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืด
ฝึกอบรมให้แก่เกษตรกรผู้สนใจในการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืดด้วย

สำนักงานเกษตรอำเภอสันทราย

มีเจ้าหน้าที่คอยให้ความช่วยเหลือ และให้คำปรึกษาด้านการเกษตร มีการสนับสนุน และแก้ไขปัญหาด้านการเกษตรให้แก่เกษตรกร และมีปัจจัยการผลิตสนับสนุนในบางส่วน ทั้งนี้ยังเป็นหน่วยงานที่ช่วยประสานงานระหว่างภาครัฐกับเกษตรกรอีกด้วย

สำนักงานสหกรณ์จังหวัด

มีเจ้าหน้าที่ส่งเสริมสหกรณ์และนักวิชาการสหกรณ์คอยให้การช่วยเหลือและสนับสนุน ในการจัดตั้งกลุ่มเกษตรกรหรือสหกรณ์ เนื่องจากระบบสหกรณ์เป็นอีกวิธีการหนึ่งที่จะสามารถช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรให้ดีขึ้นได้

กรมพัฒนาที่ดิน

กรมพัฒนาที่ดินเป็นองค์กรนำในการวางแผนและกำหนดเขตการใช้ที่ดินที่เหมาะสม เพื่อการผลิตการอนุรักษ์ดิน และน้ำ พื้นฟูทรัพยากรที่ดินให้มีความอุดมสมบูรณ์เพื่อเพิ่มผลผลิตและเป็นรากฐานของการพัฒนาการเกษตรอย่างยั่งยืน โดยมีพันธกิจ ดังนี้

1. วางแผนการใช้ที่ดินและพัฒนาที่ดิน เพื่อเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร และให้มีการใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างยั่งยืน
2. พัฒนาแหล่งน้ำ และโครงสร้างพื้นฐานเพื่อสนับสนุนการจัดการผลผลิตของเกษตรกรรวมทั้งการจัดการน้ำให้กับผู้ใช้น้ำทุกประเภทอย่างมีประสิทธิภาพเป็นธรรม และยั่งยืน

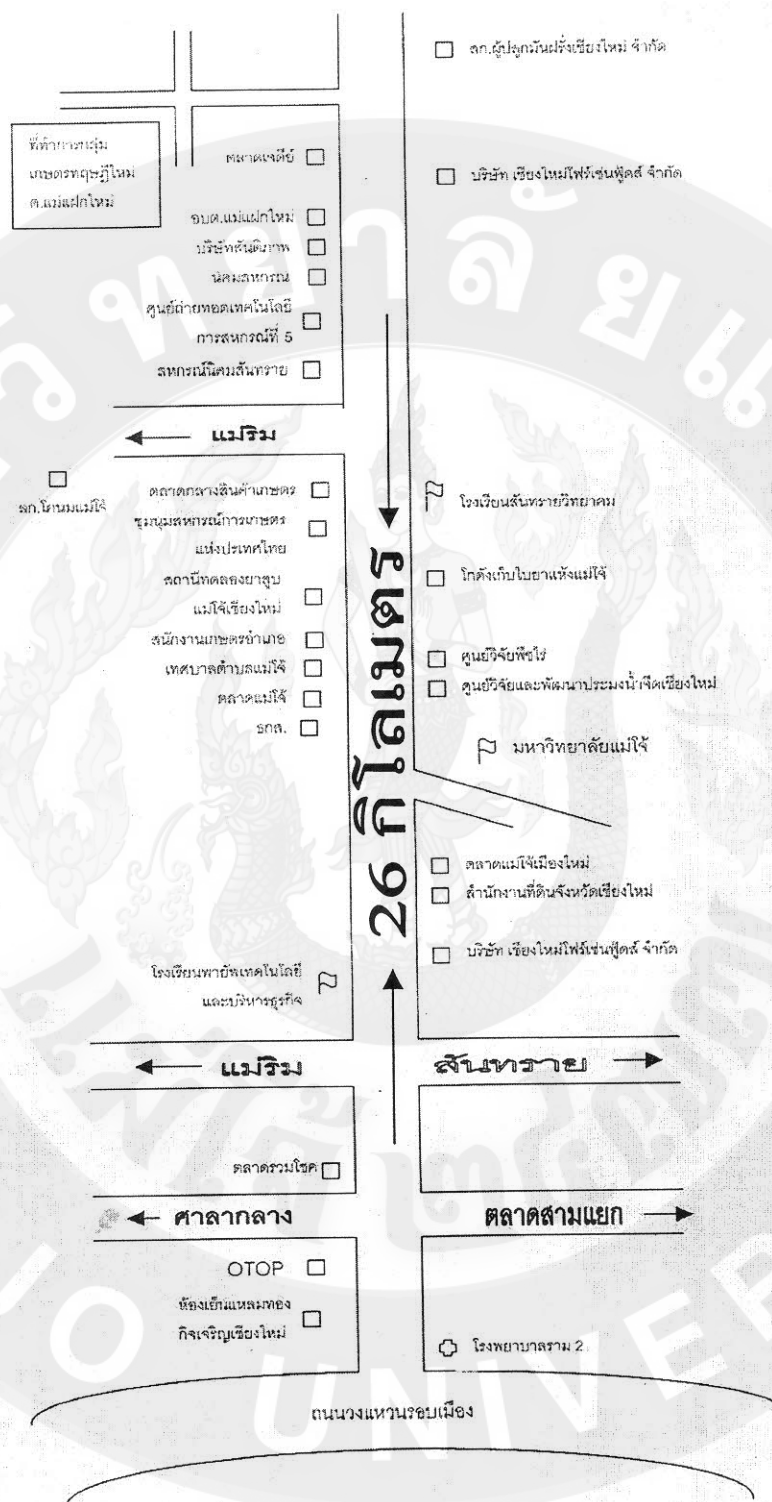
3. วิจัยและพัฒนาการใช้ประโยชน์จากดิน และน้ำ

4. สนับสนุนการดำเนินงานบริหารจัดการทรัพยากรเพื่อการผลิต

ทั้งนี้ยังรวมถึงการให้บริการข้อมูล และข้อมูลการใช้ที่ดิน, การให้บริการตรวจสอบตัวอย่างดิน การให้บริการปรับปรุงบำรุงดิน การให้บริการหลุมฝังเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำ

ทั้งนี้การที่การคมนาคมขนส่งสะดวก เนื่องจากมีถนนหลายสาย 1001 ตัดผ่าน และมีระยะทางจากตัวเมืองเพียง 26 กิโลเมตร ทำให้ตลอดระยะทางมีโรงงานภาคเอกชน ตั้งอยู่เพื่อรับซื้อผลผลิตทางการเกษตรของเกษตรกร

ภาพ 8 แผนที่แสดงเส้นทางระหว่างตัวอำเภอเมืองเชียงใหม่ถึงตำบลแม่แฝกใหม่

จะเห็นได้ว่าตำบลแม่แฝกใหม่เป็นพื้นที่ที่มีบริบทชุมชนที่เอื้อต่อการทำการเกษตรของเกษตรกรทั้งในด้านการพัฒนาระบบการเกษตร และนโยบายของรัฐบาลที่มีในพื้นที่ ทำให้ได้รับการสนับสนุนให้มีการพัฒนาเทคโนโลยีทางการเกษตร การพัฒนาทางด้านโรงงานเอกชน ซึ่งทำให้เกษตรกรพัฒนาการปลูกพืช โดยใช้แบบแผนการเกษตรแผนใหม่ คือ ลงทุนเพิ่มด้านเทคโนโลยี และมีการเพิ่มปุ๋ยและสารเคมี เพื่อเร่งผลผลิตให้มีปริมาณเพิ่มขึ้น และด้านทานโรคและแมลง ดังนั้น การเกษตรภายในพื้นที่ตำบลแม่แฝกใหม่จัดได้ว่าเป็นเขตเกษตรก้าวหน้า คือ มีการเน้นการปลูกพืชเชิงเดี่ยว และมีการใช้สารเคมีเพิ่มขึ้น ใช้แรงงานและทุนเพิ่มมากขึ้น

เมื่อการเกษตรเน้นการปลูกพืชเชิงเดี่ยว ซึ่งหมายถึงหากเกษตรกรมีพื้นที่สำหรับการเพาะปลูกต่อครัวเรือน เกษตรกรจะใช้พื้นที่ทั้งหมดปลูกพืชแต่ละชนิดให้เต็มพื้นที่ หากเก็บเกี่ยวแล้วก็ทำการไถกลบหรือเผาหน้าดิน แล้วปลูกพืชชนิดใหม่ ทำอย่างนี้หมุนเวียนตลอดทั้งปี โดยได้รับการสนับสนุนน้ำจากชลประทาน โดยจะปลูกข้าว กระเทียม ยาสูบ และมะเขือเทศ ต่อมาได้มีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงการปลูกเหลือเพียง ข้าว มันฝรั่ง (อะลู) ข้าวโพด หรือฟักทองเท่านั้น และมีการใช้สารเคมีเพิ่มมากขึ้นทุกปี จึงส่งผลให้เกษตรกรต้องลงทุนเพิ่มขึ้น เนื่องจากว่าคุณภาพของดินต่ำลงทุกปี มีสารเคมีตกค้าง การปลูกพืชหมุนเวียนกันตลอดทั้งปีทำให้สารเคมีในดินเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ ผลผลิตก็มีปริมาณน้อยและเกษตรกรจึงจำเป็นต้องเพิ่มการใช้ปุ๋ยเคมีเพื่อเพิ่มผลผลิตเพิ่มขึ้นอย่างนี้ทุกปี สืบเนื่องให้เกษตรกรมีหนี้สินเพิ่มขึ้น เพราะต้นทุนการผลิตสูง ทั้งนี้เกษตรกรยังประสบปัญหาราคาสินค้าผลผลิตตกต่ำและไม่แน่นอน จากการพัฒนาทางการเกษตรที่ผ่านมา ทำให้เกษตรกรเห็นว่าการเกษตรเชิงเดี่ยวยังไม่สามารถช่วยให้เกษตรกรมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น อีกทั้งก่อให้เกิดปัญหาตามมามากมาย เช่น ปัญหาหนี้สิน ปัญหาสุขภาพ เกษตรกรจึงหันมาสนใจการทำการเพาะปลูกแบบเกษตรทฤษฎีใหม่ อีกทั้งยังได้รับการสนับสนุนมากมายจากส่วนราชการต่าง ๆ เนื่องจากการเกษตรทฤษฎีใหม่เป็นโครงการตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และเป็นโครงการที่มุ่งเน้นให้เกษตรกรรู้จักวิธีการจัดสรรที่ดินเพื่อใช้ในการเกษตรโดยมุ่งให้เกษตรกรลดรายจ่ายและมีรายได้ตลอดปี

ในปี พ.ศ. 2541 สำนักงานปลัด กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ โดยสำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดได้รวบรวมเกษตรกรที่สนใจทำการเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ เพื่อให้การสนับสนุนเริ่มด้วยการสนับสนุนเงินทุนค่าวัสดุการเกษตร และมีการจัดการศึกษาอบรม ทั้งยังเปิดโอกาสให้ได้ร่วมแลกเปลี่ยนและแสดงความคิดเห็นกับเกษตรกรพื้นที่อื่น ๆ

กลุ่มแรกที่ได้รับการสนับสนุน คือนายพรหม ใจเมคา และนายอนันต์ คำตุ่น โดยเกษตรกรทั้งสองได้รับการรับรองและเห็นชอบจากเกษตรอำเภอ เพื่อเข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ซึ่งถือว่าเป็นเกษตรกรต้นแบบของพื้นที่ตำบลแม่แฝกใหม่นี้

หลังจากนั้นเกษตรกรต้นแบบก็เผยแพร่ความรู้ให้แก่เกษตรกรข้างเคียง หรือเกษตรกร
เครือข่ายเมื่อมีผู้สนใจทำเกษตรแบบทฤษฎีใหม่มากขึ้นจึงได้จัดตั้งรวมกันเป็นกลุ่ม โดยมีตำบล
แม่แฝกใหม่มีทั้งหมด 12 หมู่บ้าน แต่มีสมาชิกเครือข่ายกระจายอยู่เพียง 5 หมู่บ้าน คือ

หมู่ที่	3	บ้านเจดีย์แม่ครัว
หมู่ที่	4	บ้านจัวมุง
หมู่ที่	6	บ้านพะเจดีย์
หมู่ที่	9	บ้านกลางพัฒนา
หมู่ที่	11	บ้านเจดีย์พัฒนา

สมาชิกส่วนใหญ่อยู่ในหมู่ที่ 3 บ้านเจดีย์แม่ครัว (ภาพ 9)

ภาพ 9 การตั้งบ้านเรือนของเกษตรกรกลุ่มทฤษฎีใหม่

ในพื้นที่ตำบลแม่แฝกใหม่ ได้มีการจัดตั้งสถาบันเกษตรกร ด้วยความร่วมมือร่วมใจ
ของเกษตรกรในพื้นที่ดังนี้

ตาราง 3 สหกรณ์และกลุ่มนิติบุคคลจดทะเบียน

ชื่อ	จำนวนสมาชิก (คน)
1. สหกรณ์ผู้ปลูกมันฝรั่งเชียงใหม่ จำกัด	1100
2. สหกรณ์เกษตรกรทำนาแม่แฝกใหม่	134
3. กลุ่มเกษตรกรทำไร่แม่แฝกใหม่	126
4. กลุ่มเกษตรกรทำสวนแม่แฝกใหม่	182
5. สหกรณ์นิคมสันทราย กลุ่ม 3	46
6. สหกรณ์นิคมสันทราย กลุ่ม 4	80
7. สหกรณ์นิคมสันทราย กลุ่ม 12	82
8. สหกรณ์การเกษตรสันทราย จำกัด	736
9. สหกรณ์โคนมแม่ใจ จำกัด	140
10. สหกรณ์ปศุสัตว์สันทราย จำกัด	262
11. สหกรณ์ผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำเชียงใหม่	138

ที่มา: ป้ายประชาสัมพันธ์ ณ ที่ทำการ อบต.แม่แฝกใหม่ สํารวจเมื่อ มีนาคม 2546

ตาราง 4 กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร

ชื่อ	ที่ตั้ง	สมาชิก
1. กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านแม่แฝกหลวง	หมู่ที่ 1 บ้านแม่แฝกหลวง	65
2. กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านสบแฝก	หมู่ที่ 2 บ้านสบแฝก	40
3. กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านเจดีย์แม่ครัว	หมู่ที่ 3 บ้านเจดีย์แม่ครัว	60
4. กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านขัวมุง	หมู่ที่ 4 บ้านขัวมุง	42
5. กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านห้วยบง	หมู่ที่ 5 บ้านห้วยบง	36
6. กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านพะเจดีย์	หมู่ที่ 6 บ้านพะเจดีย์	20
7. กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านวังขุมเงิน	หมู่ที่ 7 บ้านวังขุมเงิน	70
8. กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านพะห้วยบง	หมู่ที่ 8 บ้านพะห้วยบง	80
9. กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านกลางพัฒนา	หมู่ที่ 9 บ้านกลางพัฒนา	60
10. กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านพะแม่แฝกใหม่	หมู่ที่ 10 บ้านพะแม่แฝกใหม่	65
11. กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านเจดีย์พัฒนา	หมู่ที่ 11 บ้านเจดีย์พัฒนา	65
12. กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านป่าป้อ	หมู่ที่ 12 บ้านป่าป้อ	48

ที่มา: ป้ายประชาสัมพันธ์ ณ ที่ทำการ อบต.แม่แฝกใหม่ สํารวจเมื่อ มีนาคม 2546

ตอนที่ 2 ลักษณะทั่วไปของเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ตามแนวพระราชดำริ

1. เพศ

เกษตรกรร้อยละ 87.30 เป็นเพศชาย และร้อยละ 12.70 เป็นเพศหญิง ซึ่งเป็นลักษณะของสังคมในชนบทที่ส่วนมากผู้ชายจะเป็นผู้นำหรือหัวหน้าครอบครัว (ตาราง 5)

2. สถานภาพการสมรส

เกษตรกรร้อยละ 92.70 สมรสแล้ว รองลงมาร้อยละ 5.80 ระบุว่า เป็นโสด และร้อยละ 1.80 ระบุว่า เป็นหม้ายและหย่าร้าง แสดงให้เห็นว่าเกษตรกรเกือบทั้งหมดมีครอบครัวแล้ว เนื่องจากอยู่ในวัยที่สมควรจะมีครอบครัวได้ ดังจะเห็นได้จากเกษตรกรซึ่งมีอายุน้อยที่สุดคือ 29 ปี ซึ่งสภาพของคนในชนบทไทยโดยทั่วไปจะนิยมแต่งงานเมื่อมีอายุน้อย ซึ่งสอดคล้องกับ รชนิกร เศรษฐ (2528: 138) ที่กล่าวว่า ชาวชนบทจะแต่งงานเมื่ออายุน้อย โดยอายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยของชาวชนบทนั้น ผู้ชายเท่ากับ 23.50 ปี และผู้หญิง เท่ากับ 20.60 ปี เพราะว่าการแต่งงานนั้นเท่ากับเป็นการทำให้สถานภาพทางสังคมของกลุ่มสมรสเป็นผู้ใหญ่ขึ้น (ตาราง 5)

3. อายุ

เกษตรกรมีอายุโดยเฉลี่ย 45.75 ปี หรือประมาณ 46 ปี อายุสูงสุดคือ 78 ปี และมีอายุต่ำสุดคือ 29 ปี โดยเกษตรกรร้อยละ 56.40 มีอายุอยู่ในช่วง 40-49 ปี รองลงมาร้อยละ 18.20 มีอายุอยู่ในช่วง 50-59 ปี ร้อยละ 16.49 มีอายุอยู่ในช่วง 30-39 ปี ร้อยละ 5.40 มีอายุอยู่ในช่วง 60 ปีขึ้นไป และร้อยละ 3.60 มีอายุอยู่ในช่วง 20-29 ปี

จากผลการวิจัยดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า เกษตรกรมีอายุอยู่ในช่วง 40-49 ปีมีถึงร้อยละ 56.40 ซึ่งถือว่าเป็นบุคคลที่อยู่ในวัยทำงาน เพื่อสร้างหลักฐานให้ครอบครัวเป็นปึกแผ่น ซึ่งสมบูรณ์ ศาสดาชีวิต (2526: 45) อธิบายว่า บุคคลที่มีอายุระหว่าง 35-50 ปี ถือว่าเป็นช่วงอายุที่บุคคลต้องขยันขันแข็งทำงานหนัก ต้องแข่งกับเวลา ซึ่งจะส่งผลให้การปฏิบัติงานบรรลุวัตถุประสงค์และประสบผลสำเร็จ แต่มีข้อสังเกตได้ว่า ผู้ให้ข้อมูลร้อยละ 5.40 มีอายุมากกว่า 60 ปี แต่ยังทำการเกษตรได้ ทั้งนี้เนื่องมาจากเกษตรกรมีอาชีพตามบรรพบุรุษ ดังจะเห็นว่าเกษตรกรที่มีอายุมากที่สุดถึง 78 ปี ซึ่งเกษตรกรเหล่านี้จะคอยควบคุมดูแลการทำไร่นาแทนบุตรหลานของตนเองที่ออกไปประกอบอาชีพอย่างอื่น (ตาราง 5)

4. ระดับการศึกษา

เกษตรกรร้อยละ 54.50 จบการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 รองลงมาร้อยละ 18.20 จบการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6/7 มีผู้จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 และมัธยมศึกษาปีที่ 6 หรือเทียบเท่า เท่ากันคือ ร้อยละ 10.90 และมีผู้จบการศึกษาระดับปริญญาตรีและอนุปริญญาหรือเทียบเท่า ร้อยละ 3.60 และ 1.80 ตามลำดับ

จากผลการวิจัยดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าเกษตรกรส่วนใหญ่จบการศึกษาในระดับประถมศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับที่ ศัญญา ศัญญาวิวัฒน์ (2529: 59) ได้กล่าวว่า การศึกษาในชนบทส่วนใหญ่เป็นการศึกษาภาคบังคับ สถานภาพการศึกษาในชนบททั่วไปยังมีปริมาณและคุณภาพต่ำกว่าเขตเมือง นอกจากนี้ บุญสม วราเอกศิริ (2539: 4) ยังได้กล่าวว่า สาเหตุหนึ่งที่ทำให้ประชากรในชนบทมีการศึกษาค่ำ หรือขาดมาตรฐานการศึกษา ก็เนื่องมาจากว่าชนบทนั้นมักอยู่ห่างไกลจากความเจริญขาดสถานศึกษา รวมทั้งส่วนใหญ่จะมีปัญหาเรื่องรายได้ต่ำตามมาด้วย (ตาราง 5)

ตาราง 5 จำนวนและร้อยละจำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคลของเกษตรกร

(n = 55)

สถานภาพส่วนบุคคล	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เพศ		
หญิง	7	12.70
ชาย	48	87.30
อายุ (ปี)		
20 - 29	2	3.60
30 - 39	9	16.40
40 - 49	31	56.40
50 - 59	10	18.20
60 ปีขึ้นไป	3	5.40
ค่าเฉลี่ย = 45.75 ประมาณ 46 ปี ค่าต่ำสุด = 29 ค่าสูงสุด = 78		
สถานภาพสมรส		
โสด	3	5.50
สมรสแล้ว	51	92.70
หม้าย/หย่า	1	1.80
ระดับการศึกษา		
ป. 4	30	54.50
ป. 6 / ป. 7	10	18.20
ม. 3	6	10.30
ม. 6 / ปวช.	6	10.30
ปวส./อนุปริญญา	1	1.80
ปริญญาตรี	2	3.60

5. การเสนอความคิดเห็นในที่ประชุม

ผลการวิจัยในตาราง 6 พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ ไม่เคยแสดงความคิดเห็นในที่ประชุมเลย คิดเป็นร้อยละ 47.90 รองลงมาร้อยละ 23.60 เคยเสนอความคิดเห็นเพียงหนึ่งครั้ง ร้อยละ 12.70 เคยเสนอความคิดเห็น 2 ครั้ง และสำหรับการเสนอความคิดเห็น 3 และ 4 ครั้งขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 10.90 และ 5.50 ตามลำดับ ซึ่งในการเสนอความคิดเห็นในที่ประชุมนี้ เป็นการเสนอความคิดเห็นแบบเป็นทางการ โดยมีการยกมือและเสนอความคิดเห็นของตน แต่เกษตรกรส่วนใหญ่ จะพูดคุยกันเองตามกลุ่ม ทำให้เกษตรกร ไม่ได้มีการเสนอความคิดเห็นอย่างเป็นทางการ แต่จะเสนอความคิดเห็นแบบไม่เป็นทางการ พูดคุยกันในกลุ่มกิจกรรมเดียวกันเอง

แสดงให้เห็นว่า เกษตรกรยังไม่คุ้นเคยกับการเสนอความคิดเห็นในที่ประชุมอย่างเป็นทางการ ระเบียบแบบแผน แต่ยังต้องการแสดงความคิดเห็นผ่านการคุยกับคนนั่งข้างเคียง

ตาราง 6 จำนวนและร้อยละจำแนกตามการเสนอความคิดเห็นในที่ประชุมของเกษตรกร

เสนอความคิดเห็นในที่ประชุม	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ไม่เคยเลย	26	47.30
1 ครั้ง	13	23.60
2 ครั้ง	7	12.70
3 ครั้ง	3	5.50
4 ครั้งขึ้นไป	6	10.90
รวม	55	100.00

6. ระยะเวลาที่เข้ามาเป็นสมาชิก

ผลการวิจัยในตาราง 7 พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่ 5 ปี คิดเป็นร้อยละ 41.80 รองลงมาเป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่ 4 ปี ร้อยละ 21.80 เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่ 2, 3, 1 ปี และเข้าใหม่ ร้อยละ 14.50, 10.50, 7.30 และ 3.60 ตามลำดับ

จากผลการวิจัยดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่มา 5 ปีแล้ว เนื่องจาก เมื่อเริ่มแรกมีการรวมตัวของเกษตรกรจำนวนมาก ที่ต้องการเข้ามาช่วยแก้ไขปัญหา เพื่อให้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

ตาราง 7 จำนวนและร้อยละจำแนกตามระยะเวลาที่เข้ามาเป็นสมาชิกของเกษตรกร

ระยะเวลาการเข้าเป็นสมาชิก (ปี)	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เข้าใหม่	2	3.60
1	4	7.30
2	8	14.50
3	6	10.90
4	12	21.80
5	23	41.80
รวม	55	100.00

ตอนที่ 3 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการเปลี่ยนแปลงสถานภาพทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ตามแนวพระราชดำริ

การเปลี่ยนแปลงสถานภาพทางด้านเศรษฐกิจและสังคม สามารถพิจารณาจากเหตุปัจจัยต่าง ๆ ดังนี้คือ

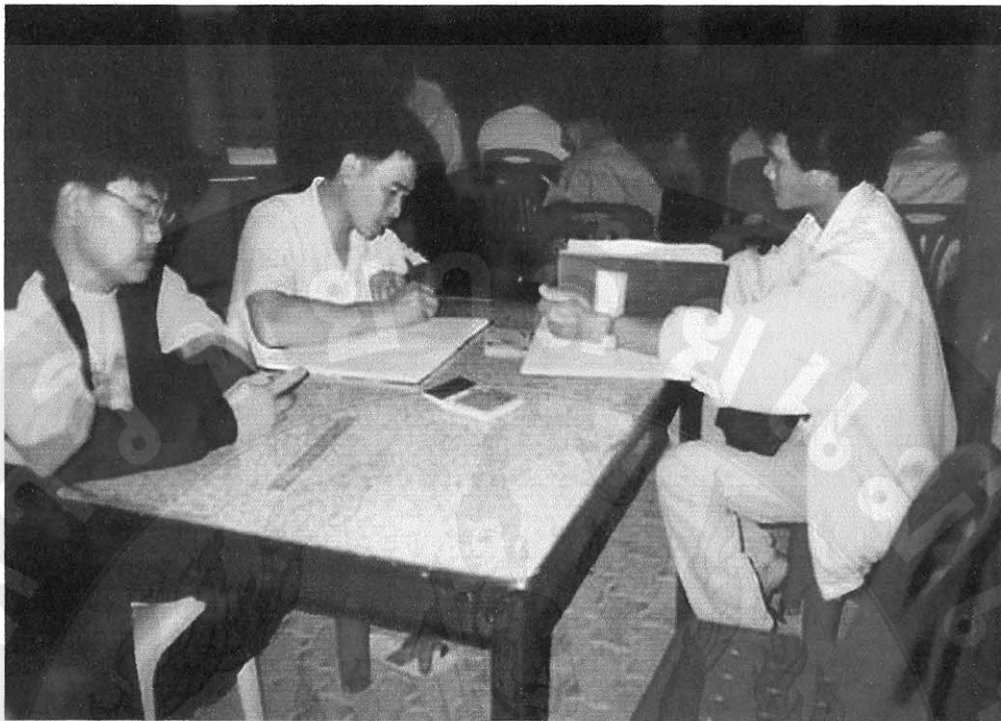
1. กิจกรรมของเกษตรกร
2. การมีปฏิสัมพันธ์ภายในกลุ่ม
3. สภาพพื้นที่ทำการเกษตร
4. การเรียนรู้
5. การวางแผนการผลิตและการตลาด

ในการเข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ตามแนวพระราชดำริ ของตำบลแม่แฝดใหม่นั้น ได้มีการจัดแบ่งกลุ่มกิจกรรมของเกษตรกร โดยแบ่งตามการทำเกษตรในพื้นที่ของเกษตรกร โดยให้เกษตรกรที่สนใจเข้าร่วมกลุ่มกิจกรรมนั้น ๆ เพื่อให้เกิดการช่วยเหลือซึ่งกันและกันภายในกลุ่ม และจัดให้มีการประชุมประจำเดือนในวันที่ 25 ของทุกเดือน เพื่อให้เกษตรกรมาพบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน และได้รับข่าวสารต่างๆ ที่กลุ่มได้รับมา หรือหากมีเรื่องที่ต้องแจ้งให้แก่สมาชิกทราบ นอกจากนั้น ยังจัดให้มีการออมในวันประชุม โดยสมาชิกทุกคนจะต้องมาออมกับกลุ่ม เพื่อเป็นการสร้างวินัยในการออม ในการประชุมนี้จะทำให้สมาชิกมีปฏิสัมพันธ์กันมากขึ้น โดยเมื่อได้มาเจอกันทุกเดือน หรือมีพบปะกันในแต่ละเดือนของแต่ละกิจกรรม จะทำให้สมาชิกมีความสนิทสนมคุ้นเคยกัน ทำให้เกิดความผูกพัน ทำให้สมาชิกมีปฏิสัมพันธ์ภายในกลุ่ม ประกอบกับพื้นที่ทำการเกษตรของเกษตรกรนั้นเป็นพื้นที่ในเขตชลประทาน ทำให้มีน้ำใช้ตลอดปี โดยเกษตรกรได้มีการแบ่งพื้นที่โดยมีพื้นที่ในการปลูกข้าว ปลูกพืชขึ้นต้น ขุดบ่อเพื่อเก็บกักน้ำและเลี้ยงปลา และมีพื้นที่เป็นที่อยู่อาศัย ถึงแม้ว่าในการแบ่งพื้นที่จะไม่ตรงตามหลักของเกษตรทฤษฎีใหม่ แต่เกษตรกรก็มีการแบ่งพื้นที่ให้สามารถทำการเกษตรได้ครบตามหลักการของการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ คือ มีการทำการเกษตรที่หลากหลาย สาเหตุที่ไม่สามารถแบ่งตามหลักเกษตรทฤษฎีใหม่ได้นั้น เนื่องจาก พื้นที่ของเกษตรกรไม่ได้อยู่ในผืนเดียวกัน ทำให้ไม่สามารถที่จะจัดสรรให้ตรงตามหลัก 30:30:30:10 ได้ แต่สามารถจัดสรรให้มีครบตามหลักการได้ โดยจัดสรรให้เหมาะสมกับพื้นที่ของตน เช่น เกษตรกรมีพื้นที่ 2 แปลง ได้จัดสรรให้แปลงหนึ่งปลูกข้าวและไม่ขึ้นต้น ส่วนอีกแปลงไว้ขุดบ่อ ปลูกพืชผัก เลี้ยงสัตว์และเป็นที่อยู่อาศัย ก็สามารถที่จะทำการเกษตรที่หลากหลายได้เช่นกัน ซึ่งในหลักการของการทำการเกษตรทฤษฎีใหม่ ก็ได้บอกว่า เกษตรกรสามารถจัดสรรไร่นาของ

ได้ตามความเหมาะสมของพื้นที่ และเกษตรกรยังได้มีการเรียนรู้ถึงหลักและวิธีการในการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ คือ เกษตรกรได้มีการปลูกผัก เพาะเห็ด เลี้ยงไก่และปลา ไว้บริโภคในครัวเรือน เมื่อเหลือแล้วจึงนำไปขาย เกษตรกรยังมีการเรียนรู้ในการทำปัจจัยการผลิตเพื่อนำมาใช้ในการเพาะปลูกในไร่นาของตน เพื่อช่วยลดต้นทุนการผลิต โดยมีการทำน้ำสกัดชีวภาพ และปุ๋ยชีวภาพไว้ใช้เอง และเมื่อนำมาลองใช้กับผัก จึงทำให้เกษตรกรมีผักปลอดสารพิษบริโภค และได้มีการวางแผนการผลิต และการตลาดเพื่อผลิตออกจำหน่าย ซึ่งส่วนหนึ่งก็ได้บริโภคในครัวเรือน อีกส่วนก็นำออกขาย

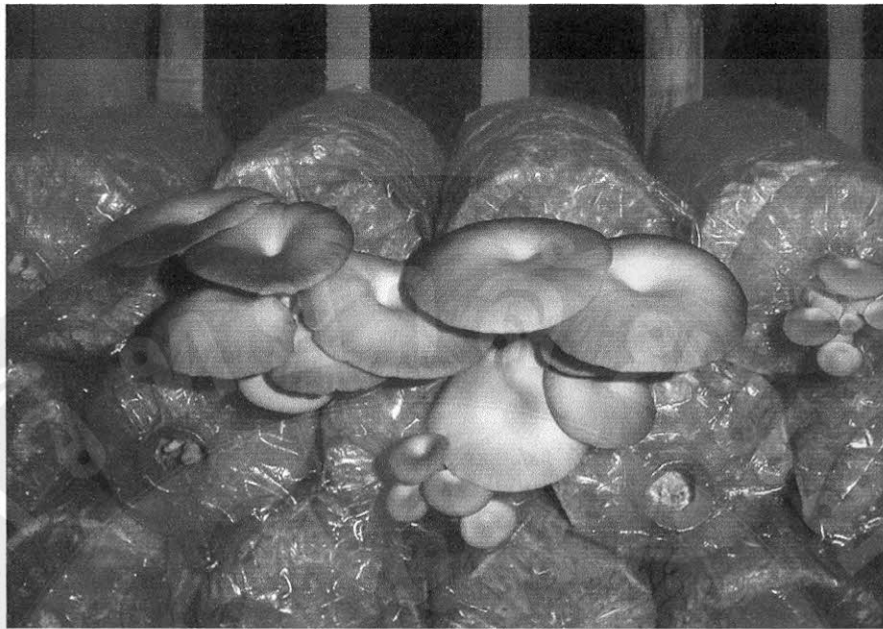
กิจกรรมของกลุ่มแบ่งออกเป็น 10 กิจกรรม ซึ่งได้แก่ กลุ่มกิจกรรมออมทรัพย์ กลุ่มกิจกรรมเพาะเห็ด กลุ่มกิจกรรมเมล็ดพันธุ์ข้าว กลุ่มกิจกรรมน้ำสกัดชีวภาพ/ปุ๋ยชีวภาพ กลุ่มกิจกรรมเลี้ยงไก่ กลุ่มกิจกรรมสุกร/วัว กลุ่มกิจกรรมเลี้ยงปลา กลุ่มกิจกรรมผักปลอดสารพิษ กลุ่มกิจกรรมมันฝรั่ง และกลุ่มกิจกรรมไร่นาสวนผสม สมาชิกแต่ละคนเลือกสมัครเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มกิจกรรมตามความสนใจของเกษตรกร และเกษตรกร 1 ราย สามารถเลือกเข้าร่วมกลุ่มกิจกรรมได้มากกว่า 1 กลุ่มกิจกรรม ขึ้นอยู่กับความหลากหลายในไร่นาของเกษตรกร และตามความสนใจของตัวเกษตรกรเอง เพื่อให้มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันภายในกลุ่มกิจกรรม แต่ไม่ได้หมายความว่าเกษตรกรจะทำการเกษตรเฉพาะที่ตนเข้าร่วมกิจกรรมเท่านั้น มีการทำการเกษตรในส่วนที่ไม่ได้ร่วมด้วย แต่เป็นการทำที่ไม่เต็มที่ หรือทำเสริม แต่สนใจในกิจกรรมบางกลุ่มกิจกรรมเท่านั้น จึงเข้าร่วม โดยกิจกรรมที่เกิดขึ้น มาจากการทำการเกษตรทฤษฎีใหม่ที่หลากหลายของสมาชิกทุกคนในกลุ่มเพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมซึ่งจะทำให้กลุ่มเกิดความพร้อมเพรียงกันในระดับหนึ่ง และเป็นการสร้างความเข้มแข็งให้กับกลุ่มด้วย กลุ่มกิจกรรมแบ่งออกเป็น 10 กลุ่มกิจกรรม ดังนี้

กลุ่มกิจกรรมออมทรัพย์ เป็นกิจกรรมที่สร้างขึ้นเพื่อเป็นทุนสำรองให้กับกลุ่ม และเป็น การเสริมสร้างนิสัยในเรื่องการออมให้แก่สมาชิก เพราะทุกวันที่ 25 ของทุกเดือนจะมีการประชุมกลุ่ม และสมาชิกทุกคนจะต้องมาออมเงิน หากเดือนไหนไม่มาฝากเงินก็ต้องทบทวนไปเดือนต่อไป เพื่อให้มีเงินออมในทุกเดือน และเมื่อสมาชิกคนใดมีเรื่องเดือดร้อน หรือจำเป็นต้องใช้เงิน สามารถยืมจากกลุ่มได้

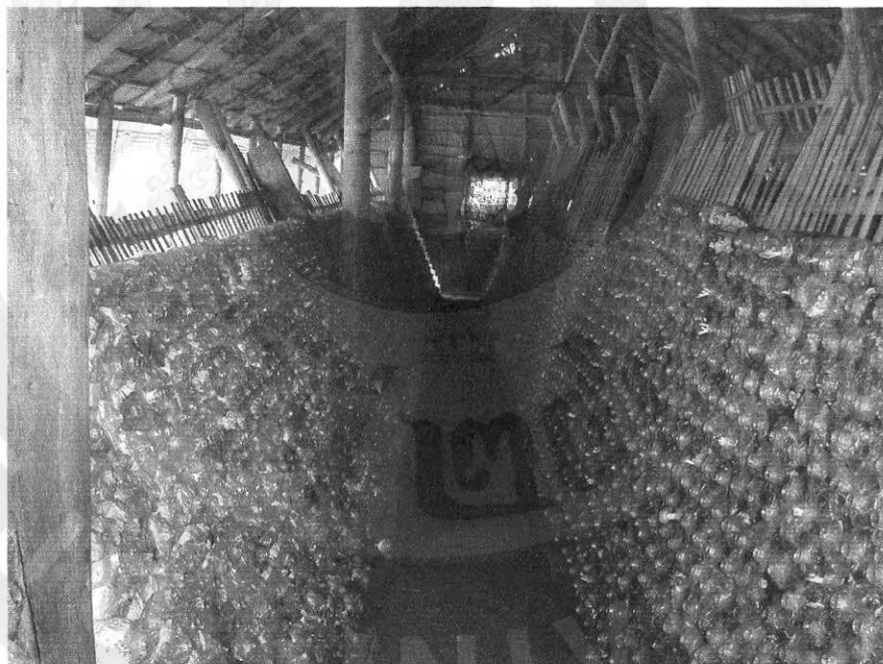

ภาพ 10 กลุ่มกิจกรรมออมทรัพย์

กลุ่มกิจกรรมเพาะเห็ด เป็นกิจกรรมที่ต้งขึ้นเนื่องจาก ในตำบลแม่แฝกใหม่นั้น มีการเพาะเห็ดยังไม่มากนัก เป็นที่ต้องการของตลาด ทำให้สามารถรายได้ให้แก่เกษตรกร โดยเกษตรกรจะมีการสร้างโรงเรือนในพื้นที่ของตนตามขนาดที่ตนเองสามารถดูแลได้ เพราะเกษตรกรบางคนเพาะเห็ดเป็นอาชีพหลัก บางคนทำเสริมเพื่อใช้บริโภคในครัวเรือน และแบ่งขายบ้างหากเหลือจากการบริโภค แต่เกษตรกรจะมีการร่วมกันทำก้อนเชื้อเห็ด เพราะวัตถุดิบของการทำเชื้อจำเป็นที่ต้องสั่งทีละมาก ๆ เช่น ขี้เลื่อย เมื่อซื้อจำนวนเยอะก็จะได้ราคาถูกเป็นการลดค่าใช้จ่ายอีกทาง ทำให้ลดต้นทุนในการผลิต เห็ดที่เพาะกัน ได้แก่ เห็ดเป๋าฮื้อ และเห็ดนางฟ้า

ภาพ 11 กลุ่มกิจกรรมเพาะเห็ด

ภาพ 12 โรงเพาะเห็ด

กลุ่มกิจกรรมเมล็ดพันธุ์ข้าว ในการทำการเกษตรทฤษฎีใหม่นั้น พื้นที่ส่วนหนึ่งใช้ในการปลูกข้าว เนื่องจากข้าวเป็นอาหารหลักของคนไทย ในการทำกิจกรรมเมล็ดพันธุ์ข้าวนี้ เกษตรกรร่วมกันซื้อและหาเมล็ดพันธุ์ข้าวร่วมกัน โดยได้เมล็ดพันธุ์ข้าวจากกรมวิชาการ และมีการจัดสรรเมล็ดพันธุ์ข้าวให้แก่เกษตรกรภายในกลุ่มอย่างเหมาะสมตามความสามารถและพื้นที่ในการเพาะปลูกของแต่ละคน เมื่อเกษตรกรเก็บผลผลิตแล้ว จะต้องนำข้าวที่ได้ คั้นให้กับกลุ่มตามจำนวนที่ตนเองได้รับจัดสรรเมล็ดพันธุ์ในตอนแรก เพื่อใช้เก็บเป็นเชื้อข้าวพันธุ์ดีสำหรับปีเพาะปลูกต่อไป ทำให้เกษตรกรไม่ต้องมีต้นทุนในการจัดซื้อเมล็ดพันธุ์ข้าวในการทำนา แต่ได้ผลผลิตเพื่อนำมาบริโภคในครัวเรือนและนำไปขาย ทำให้เกิดรายได้แก่ครัวเรือนด้วย

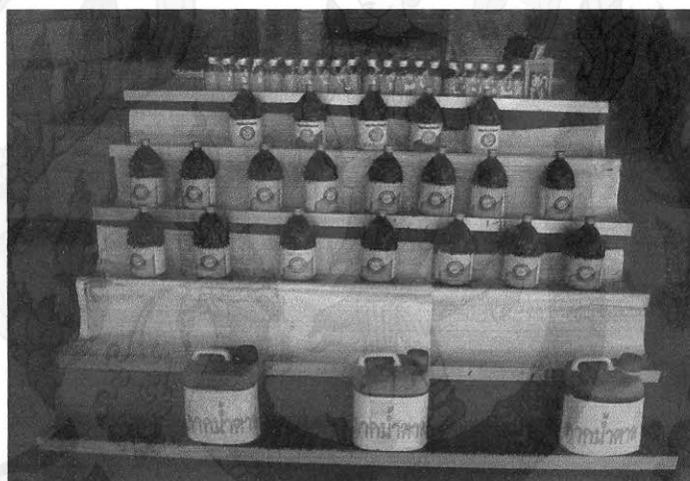

ภาพ 13 ตู้วางเก็บเมล็ดพันธุ์ข้าว

ภาพ 14 พื้นที่ปลูกข้าว

กลุ่มกิจกรรมน้ำสกัดชีวภาพ เกษตรกรมีการผลิตน้ำสกัดชีวภาพใช้เองภายในครัวเรือน เพื่อเป็นการช่วยลดต้นทุนในการซื้อปุ๋ยและยากำจัดศัตรูพืช แต่เกษตรกรจะเลือกใช้น้ำสกัดชีวภาพกับพืชบางชนิดเท่านั้น โดยเฉพาะกับไม้ผลและพืชผักที่บางส่วนใช้บริโภคในครัวเรือน สำหรับพืชไร่หรือพืชเศรษฐกิจที่เพาะปลูก เช่น มันฝรั่ง ข้าวโพด เกษตรกรยังคงนิยมใช้ปุ๋ยเคมีและสารเคมีซึ่งมีขายตามท้องตลาดอยู่ เพื่อให้ได้คุณลักษณะตามที่ตลาดต้องการ นอกจากนี้ กลุ่มได้มีการร่วมทุนกับบุคคลภายนอกผลิตน้ำสกัดชีวภาพและปุ๋ยชีวภาพ เพื่อจำหน่ายและมีการตลาดแบบครบวงจร มีการประชาสัมพันธ์ มีการควบคุมด้านคุณภาพและบรรจุภัณฑ์ แต่มีการใช้ชื่อสินค้าเป็นชื่อกลุ่ม หากมีกำไรจากการจำหน่ายผลผลิต ก็จะมีการปันผลส่วนหนึ่งให้แก่กลุ่ม คือในแต่ละปีจะมีเงินให้กับกลุ่มปีละ 5,000 บาท กลุ่มก็จะมีเงินส่วนนั้นเป็นรายได้ของกลุ่ม

ภาพ 15 ผลิตภัณฑ์น้ำสกัดชีวภาพ

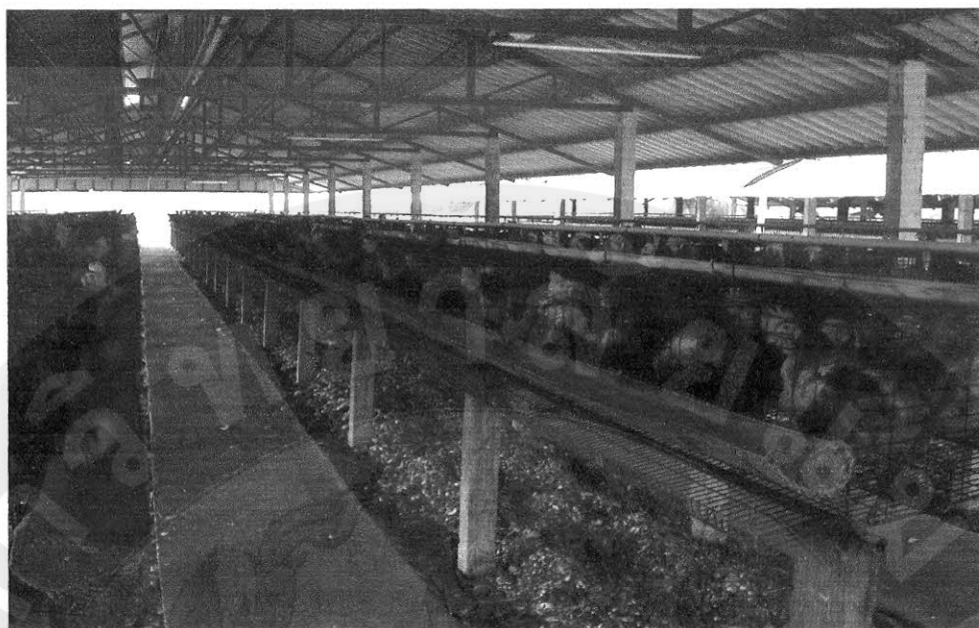

ภาพ 16 การทำปุ๋ยชีวภาพ

กลุ่มกิจกรรมการเลี้ยงไก่ ในการเลี้ยงไก่ของเกษตรกรนั้น แบ่งเป็นไก่ไข่ และไก่เนื้อ เกษตรกรมีรายได้จากการเลี้ยงไก่เนื้อจำนวนน้อย มีการเลี้ยงแบบธรรมชาติ คือปล่อยให้ไก่หาอาหารกินเองตามธรรมชาติและเลี้ยงปล่อย ไม่มีโรงเรือน มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อใช้บริโภคภายในครัวเรือน ส่วนในการเลี้ยงไก่ไข่นั้น เกษตรกรจะมีข้อผูกมัดกับบริษัทเอกชน คือซื้อแม่ไก่พร้อมไข่มาจากบริษัทซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นบริษัท อาร์.พี.เอ็ม. ฟาร์มแอนด์ฟีด จำกัด แล้วเกษตรกรเป็นผู้เลี้ยงและเก็บไข่จำหน่าย ด้านอาหารและยาเกษตรกรจะต้องซื้อจากบริษัทดังกล่าวด้วยระบบเงินเชื่อ แต่พอมีผลผลิตเกษตรกรจะต้องจำหน่ายไข่ที่ได้ขายให้แก่บริษัท ในราคาคงที่หรือราคาลอยตัวตามท้องตลาด ทั้งนี้เกษตรกรจะเป็นผู้เลือกระบบราคาเองก่อนทำสัญญาการตกลงเลี้ยงในตอนแรก และเนื่องจากบริษัทจะมารับซื้อไข่ของเกษตรกร จึงทำให้เกษตรกรมั่นใจที่จะเลี้ยงไก่ไข่ เพราะมีตลาดรองรับที่แน่นอนอยู่แล้ว

ภาพ 17 กลุ่มกิจกรรมเลี้ยงไก่

ภาพ 18 โรงเรือนเลี้ยงไก่ไข่

กลุ่มกิจกรรมการเลี้ยงสุกรและโคเนื้อ การจัดกลุ่มสุกรและโคเนื้อให้อยู่ในกลุ่มเดียวกันนั้น เนื่องจากยังเป็นกิจกรรมที่ยังมีการเลี้ยงไม่เด่นชัด มีเพียงการเลี้ยงนำร่องหรือเป็นตัวอย่างในการทดลองเลี้ยงก่อนหน้านี้ ดังนั้นจึงยังไม่มีเกษตรกรนิยมเลี้ยงมากนัก เนื่องจากต้นทุนสูง เพียงแต่เกษตรกรเริ่มสนใจและมีเกษตรกรแกนนำซึ่งเลี้ยงเป็นแบบอย่างหรือทดลองเลี้ยงก่อนหน้านี้

ภาพ 19 กิจกรรมเลี้ยงสุกรและวัว

กลุ่มกิจกรรมเลี้ยงปลา เกษตรกรมีการเลี้ยงปลาที่ต่างชนิดกัน มีทั้งปลานิล ปลาดุก และปลาช่อน เกษตรกรมักหาซื้อพันธุ์ปลาจากแหล่งซื้อขายต่างกันไป ทั้งจากพ่อค้าคนกลาง บ่อเพาะพันธุ์ปลา สถาบันประมง หรือได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานราชการต่าง ๆ เกษตรกรเลือกที่จะเลี้ยงแบบธรรมชาติ คือให้ปลาหาอาหารเองเป็นส่วนใหญ่ มีเกษตรกรเพียงบางรายที่ลงทุนเลี้ยงปลาด้วยอาหารปลาอัดเม็ด ซึ่งต้องใช้เงินลงทุนสูง บางส่วนเลี้ยงปลาได้โรงเรือนของไก่ไข่ ซึ่งจะประหยัดต้นทุนในเรื่องอาหาร เพราะปลาจะกินจี้ไก่และเศษอาหารจากไก่เป็นอาหาร ส่วนใหญ่จะเลี้ยงปลาไว้เพื่อการบริโภคในครัวเรือน มีส่วนน้อยที่เลี้ยงเพื่อเป็นอาชีพหลัก

ภาพ 20 บ่อเลี้ยงปลาของเกษตรกร

กลุ่มกิจกรรมผักปลอดสารพิษ เกษตรกรมีการรวมกลุ่มกันเพื่อผลิตหรือปลูกผักปลอดสารพิษเพื่อจำหน่ายร่วมกัน มีการจัดสรรแบ่งชนิดพืชกันปลูกเพื่อความหลากหลายในการจำหน่าย อีกทั้งทางกลุ่มยังมีแปลงทดลองปลูกผักปลอดสารพิษ ซึ่งเป็นพื้นที่ของกลุ่ม แต่มีเกษตรกรที่สนใจในการปลูกผักปลอดสารพิษจัดสรรพื้นที่แบ่งกันปลูกพืชตามความสนใจและความถนัด โดยมีการใช้ปุ๋ยหรือน้ำสกัดชีวภาพที่เกษตรกรผลิตเองแทนสารเคมี จึงทำให้ผักปลอดสารพิษของกลุ่มเกษตรกรทฤษฎีใหม่นี้มีคุณภาพที่ดี และเป็นที่ยอมรับของตลาด และเป็นการลดต้นทุนในการผลิต เพราะไม่ต้องไปซื้อสารเคมี หรือปุ๋ยเคมีมาใช้อีกด้วย

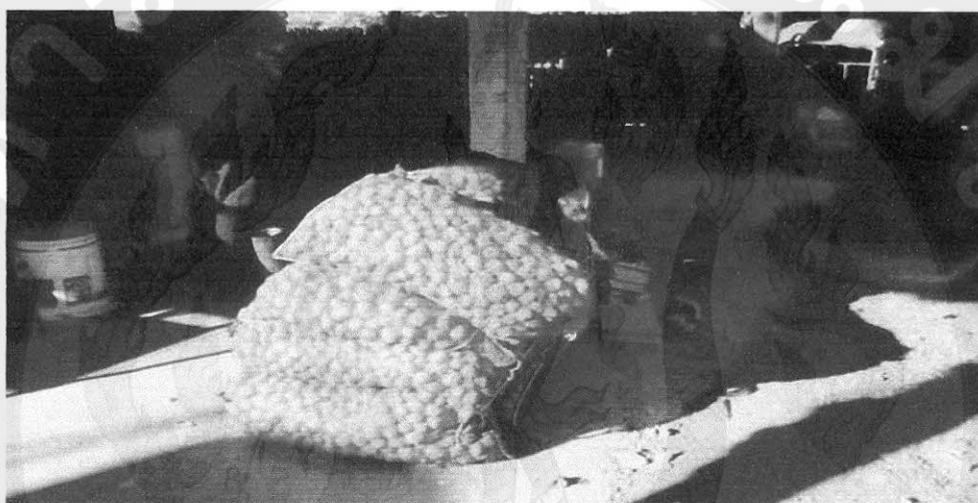

ภาพ 21 แปลงปลูกผักปลอดสารพิษ

ภาพ 22 แปลงสาธิตการปลูกผักปลอดสารพิษ

กลุ่มกิจกรรมมันฝรั่ง เป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นเนื่องจาก พื้นที่ตำบลแม่แฝกใหม่เป็นพื้นที่ที่เหมาะสมแก่การปลูกมันฝรั่ง เกษตรกรส่วนหนึ่งซื้อหัวพันธุ์มาจากสหกรณ์ผู้ปลูกมันฝรั่งเชียงใหม่ จำกัด ซึ่งอยู่ในพื้นที่ เป็นหลักสำคัญในการคัดสรรหัวพันธุ์และเป็นตลาดรองรับ แต่เกษตรกรบางส่วนได้คัดสรรและจัดซื้อหัวพันธุ์เองตามท้องตลาด แล้วนำมาปลูก ซึ่งพันธุ์ที่ปลูกก็จะแตกต่างกันออกไป หากปลูกเพื่อส่งให้กับ โรงงานก็จะเป็นมันโรงงาน แต่หากปลูกเพื่อขายตามท้องตลาดทั่วไปก็จะเป็นมันบริโภคสด แต่ก็มีต้นทุนในการปลูกสูง เนื่องจากหัวพันธุ์มีราคาแพง

ภาพ 23 หัวพันธุ์มันฝรั่ง

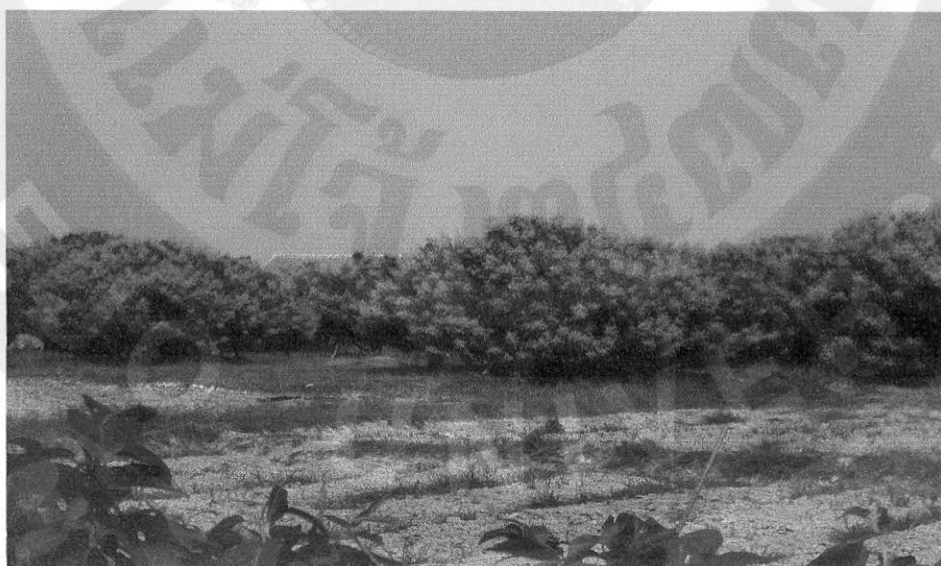

ภาพ 24 แปลงปลูกมันฝรั่ง

กลุ่มกิจกรรมไร่นาสวนผสม เป็นการปลูกพืชไร่พืชสวน เช่น ลำไย ฝรั่ง ฯลฯ โดยแต่ละคนจะเลือกปลูกไม้ผลต่างชนิดกัน และดูแลไร่นาของตนเอง มีการดูแลรักษาต้นพืชที่แตกต่างกัน เกษตรกรบางคนเลือกใช้สารเคมี แต่บางคนเลือกใช้ปุ๋ยและน้ำสกัดชีวภาพ

ภาพ 25 สวนฝรั่งในกลุ่มกิจกรรมไร่นาสวนผสม

ภาพ 26 สวนลำไยในกลุ่มกิจกรรมไร่นาสวนผสม

ผลการวิจัยในตารางที่ 8 พบว่า เกษตรกรทั้งหมดเข้าร่วมกลุ่มกิจกรรมออมทรัพย์ โดยร้อยละ 56.40 ร่วมกลุ่มกิจกรรมมันฝรั่งด้วย ร่วมกลุ่มกิจกรรมไรร่สวนผสม ร้อยละ 34.50 กลุ่มกิจกรรมเลี้ยงปลา ร้อยละ 32.70 กลุ่มกิจกรรมผักปลอดสารพิษ ร้อยละ 25.50 กลุ่มกิจกรรมข้าว ร้อยละ 23.60 กลุ่มกิจกรรมเพาะเห็ดร้อยละ 20 กลุ่มกิจกรรมน้ำสกัดชีวภาพหรือปุ๋ยชีวภาพ ร้อยละ 18.20 กลุ่มกิจกรรมเลี้ยงไก่ ร้อยละ 16.40 และกลุ่มกิจกรรมสุกร/วัว ร้อยละ 9.10 แสดงให้เห็นว่า เกษตรกรทั้งหมดเข้าร่วมกลุ่มกิจกรรมออมทรัพย์ เนื่องจากเป็นข้อตกลงร่วมกันของสมาชิกภายในกลุ่ม โดยต้องมีการออมทุกเดือน และเกษตรกรส่วนใหญ่เข้าร่วมกลุ่มกิจกรรมมันฝรั่งเนื่องจากพื้นที่เหมาะแก่การปลูกมัน

ตาราง 8 จำนวนและร้อยละจำแนกตามกลุ่มกิจกรรมของเกษตรกร

กลุ่มกิจกรรม	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ออมทรัพย์	55	100.00
เพาะเห็ด	11	20.00
เมล็ดพันธุ์ข้าว	13	23.60
น้ำสกัดชีวภาพ / ปุ๋ยชีวภาพ	10	18.20
ไก่	9	16.40
สุกร / วัว	5	9.10
ปลา	18	32.70
ผักปลอดสารพิษ	14	25.50
มันฝรั่ง	31	56.40
ไรร่สวนผสม	19	34.50

จากการวิเคราะห์การเข้าร่วมกลุ่มกิจกรรมของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 40 เข้าร่วม 3 - 4 กลุ่มกิจกรรม เกษตรกรร้อยละ 34.55 เข้าร่วม 1 - 2 กลุ่มกิจกรรม และ เกษตรกรร้อยละ 25.45 เข้าร่วม 5 - 6 กลุ่มกิจกรรม เกษตรกรที่เข้าร่วมกลุ่มกิจกรรมหลายกลุ่ม กิจกรรมนั้น ส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรที่เข้ามาทำเกษตรทฤษฎีใหม่ได้ 3-5 ปีแล้ว ทำให้เกษตรกรเลือก ที่จะเข้าร่วมกลุ่มกิจกรรมที่หลากหลาย และเกษตรกรที่เข้าร่วมกลุ่มกิจกรรม 1-2 กลุ่มกิจกรรมนั้น ส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรที่เพิ่งเข้ามาทำเกษตรทฤษฎีใหม่ ทำให้ยังไม่คิดที่จะเข้าร่วมกลุ่มกิจกรรมที่ หลากหลาย (ตาราง 9)

ตาราง 9 จำนวนและร้อยละ จำแนกตามจำนวนกลุ่มกิจกรรมที่เกษตรกรเข้าร่วม

จำนวนกลุ่มกิจกรรมที่เข้าร่วม (กลุ่มกิจกรรม)	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1 - 2	19	34.55
3 - 4	22	40.00
5 - 6	14	25.45
รวม	55	100

รายได้ : เกษตรกรที่เข้าร่วมกลุ่มกิจกรรม 5-6 กลุ่มกิจกรรม ส่วนใหญ่ร้อยละ 64.28 มีรายได้เพิ่มขึ้น เนื่องจาก การเข้าร่วมกลุ่มกิจกรรมหลายกลุ่มกิจกรรมนั้น ทำให้เกษตรกรมีการทำการเกษตรที่หลากหลายในไร่นา และส่วนใหญ่จะเป็นเกษตรกรเริ่มเข้ามาทำชุดแรก ทำให้เกษตรกรพัฒนา และเข้าร่วมกลุ่มกิจกรรมหลายกลุ่มกิจกรรม จึงส่งผลให้เกษตรกรนั้นได้ทำการเกษตรที่หลากหลายในไร่นา ทั้งปลูกผัก ผลไม้ เลี้ยงไก่ ปลา และหมู ไว้บริโภคในครัวเรือน และนำออกจำหน่ายเพื่อนำเงินมาใช้จ่ายในครัวเรือนต่อไป ทำให้เกษตรกรนั้นมีรายได้ที่เป็นตัวเงิน และไม่เป็นตัวเงิน เกษตรกรจึงมีอยู่มีกินทุกวัน จากการมีอาหารอยู่ในไร่นาของตน และยังมีแบบแผนของรายได้ที่เปลี่ยนไป ซึ่งจากเดิมมีรายได้ที่เป็นตัวเงินเพียงอย่างเดียว มีรายได้เป็นฤดูกาล ทำให้มีรายได้ที่เป็นทั้งตัวเงิน และไม่เป็นตัวเงิน มีรายได้ประจำวันเพิ่มขึ้นมา ส่วนเกษตรกรที่เข้าร่วมกลุ่มกิจกรรม 1-2 กลุ่มกิจกรรม ร้อยละ 57.89 มีรายได้เพิ่มขึ้น เนื่องจาก ส่วนใหญ่จะอยู่ในกลุ่มกิจกรรมมันฝรั่ง ซึ่งมันฝรั่งเป็นพืชเศรษฐกิจ และพื้นที่เขตแม่แฝกใหม่ก็เป็นพื้นที่เหมาะแก่การปลูกมันฝรั่ง ทำให้เกษตรกรยังไม่ถึงการปลูกมันฝรั่ง และเป็นรายได้ที่เป็นตัวเงิน สามารถทำเงินให้แก่เกษตรกรได้ แต่ก็มีความเสี่ยงสูง ซึ่งจะเห็นได้ว่า เกษตรกรส่วนหนึ่งมีรายได้ที่ลดลง เนื่องมาจาก เมื่อปีที่ผ่านมา มีการระบาดของโรคมันฝรั่ง ทำให้เกษตรกรส่วนหนึ่งได้รับความเสียหาย ทำให้เกษตรกรมีรายได้ที่ลดลง จะเห็นได้ว่า ในการปลูกมันฝรั่งนั้น แม้จะมีรายได้ที่เพิ่มสูงขึ้น แต่ก็มีความเสี่ยงสูงเช่นกัน และเกษตรกรที่เข้าร่วมกลุ่มกิจกรรมมันฝรั่งที่ส่วนหนึ่งยังมีรายได้เพิ่มขึ้น ถึงแม้จะมีโรคระบาดในมันฝรั่ง ก็เนื่องมาจากเกษตรกรกลุ่มนี้ได้มีการเก็บซื้อมันไว้เอง จึงได้สามารถที่จะทำการปลูกมันได้ก่อนคนอื่น ทำให้มีเพียงผลผลิตบางส่วนที่เจอโรคระบาดของมัน แต่โรคระบาดนั้น เราไม่สามารถที่จะควบคุมได้ จะเกิดขึ้นเมื่อไรอย่างนั้นนั้นไม่สามารถที่จะกำหนดได้ ดังนั้น หากเกษตรกรมีการปลูกพืชที่หลากหลาย มีการทำกลุ่มกิจกรรมหลายอย่าง ก็จะสามารถทำให้ทดแทนในสิ่งที่เสียหายไปได้ (ตาราง 10)

จะเห็นได้ว่า การเข้าร่วมกลุ่มกิจกรรมมีผลทำให้รายได้ของเกษตรกรเปลี่ยนแปลงไป โดยมีแบบแผนของรายได้ที่เปลี่ยนแปลงไป จากเดิมที่มีรายได้ตามฤดูกาล ก็ทำให้มีรายได้ประจำวัน และมีรายได้ที่ไม่เป็นตัวเงิน มีกินมีใช้ในไร่นา เพิ่มขึ้นมา ส่งผลให้เกษตรกรมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

ตาราง 10 ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มกิจกรรมกับรายได้

จำนวนกลุ่ม กิจกรรมที่เข้าร่วม (กลุ่มกิจกรรม)	รายได้เพิ่มขึ้น		รายได้ลดลง		รายได้เท่าเดิม		รวม	
	จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1 – 2	11	57.89	5	15.79	3	26.32	19	100
3 – 4	10	45.45	8	18.18	4	36.36	22	100
5 – 6	9	64.28	3	14.29	2	21.43	14	100

รายจ่าย : เกษตรกรที่เข้าร่วมกลุ่มกิจกรรม 5-6 กลุ่มกิจกรรม ส่วนใหญ่ร้อยละ 71.43 มีรายจ่ายที่ลดลง เนื่องจาก เมื่อเกษตรกรมีการเข้าร่วมกลุ่มกิจกรรม มีการทำการเกษตรที่หลากหลาย ทำให้เกษตรกรมีข้าว ปลา อาหาร อยู่ในไร่นาของตนเอง ซึ่งแต่เดิมนั้น เกษตรกรจะต้องซื้อข้าว ซื้ออาหารมาบริโภคในครัวเรือน แต่เมื่อเข้าร่วมกลุ่มแล้ว มีกินในไร่นาของตน ทำให้ลดรายจ่ายในส่วน ของข้าว ปลา ไข่ ผัก และผลไม้ จะซื้อบ้างก็เพียงไม่มาก และเครื่องปรุงเท่านั้น จึงช่วยลดรายจ่าย ของเกษตรกร ส่วนเกษตรกรที่เข้าร่วมกลุ่มกิจกรรม 1-2 และ 3-4 กลุ่มกิจกรรม มีรายจ่ายเพิ่มขึ้น ร้อยละ 52.63 และ 45.45 ตามลำดับ เนื่องมาจาก ส่วนใหญ่เกษตรกรที่เข้าร่วมกลุ่มกิจกรรม 1-2 และ 3-4 กลุ่มกิจกรรมนั้นเพิ่งเข้ามาทำเกษตรทฤษฎีใหม่ได้ไม่นาน ซึ่งในช่วงแรกของการทำการเกษตร นั้นมีการลงทุนที่สูง ไม่ว่าจะเป็นปัจจัยการผลิต เครื่องมือทางการเกษตร การขุดบ่อเพื่อเก็บกักน้ำ และเลี้ยงปลา โรงเรือน จึงทำให้เกษตรกรมีรายจ่ายที่เพิ่มขึ้น และส่วนหนึ่งก็เป็นรายจ่ายนอกภาค การเกษตร เช่น ค่าเช่าเรียนบุตร ค่าน้ำมัน จึงต้องใช้เวลาอีกระยะหนึ่งในการที่จะลดรายจ่ายคน เกษตรกรกลุ่มนี้ (ตาราง 11)

ตาราง 11 ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มกิจกรรมกับรายจ่าย

จำนวนกลุ่ม กิจกรรมที่เข้าร่วม (กลุ่มกิจกรรม)	รายจ่ายเพิ่มขึ้น		รายจ่ายลดลง		รายจ่ายเท่าเดิม		รวม	
	จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1-2	10	52.63	1	5.26	8	42.11	19	100
3-4	10	45.45	3	13.64	9	40.91	22	100
5-6	4	28.57	10	71.43	-	-	14	100

ผลผลิต : เกษตรกรที่เข้าร่วมกลุ่มกิจกรรม 5-6 กลุ่มกิจกรรม ส่วนใหญ่ร้อยละ 64.28 มีผลผลิตเพิ่มขึ้น เนื่องจาก เมื่อเกษตรกรมีการเข้าร่วมกลุ่มกิจกรรม มีการทำการเกษตรที่หลากหลาย ทำให้เกษตรกรมีผลผลิตที่หลากหลายขึ้น ทั้งชนิดของผลผลิต และปริมาณของผลผลิตมากขึ้น จากเดิมที่มีผลผลิตเพียงแค่มันฝรั่ง ข้าว และข้าวโพด แต่เมื่อเข้าร่วมกลุ่ม ทำให้มีผัก มีปลา มีไก่ มีหมู มีผลไม้เพิ่มขึ้นในไร่นา สามารถที่จะบริโภคในครัวเรือน และนำออกจำหน่ายอีกด้วย (ตาราง 12)

ตาราง 12 ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มกิจกรรมกับผลผลิต

จำนวนกลุ่ม กิจกรรมที่เข้าร่วม (กลุ่มกิจกรรม)	ผลผลิตเพิ่มขึ้น		ผลผลิตลดลง		ผลผลิตเท่าเดิม		รวม	
	จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1 – 2	8	42.11	7	36.84	4	21.05	19	100
3 – 4	9	40.91	5	22.73	8	36.36	22	100
5 – 6	9	64.28	3	20.43	2	14.29	14	100

หนี้สิน : เกษตรกรที่เข้าร่วมกลุ่มกิจกรรม 5-6 และ 3-4 กลุ่มกิจกรรม มีหนี้สินเท่าเดิม ร้อยละ 50.00 และ 45.45 ตามลำดับ เนื่องจาก หนี้สินของเกษตรกรส่วนใหญ่เกิดขึ้นตั้งแต่ก่อนเข้าร่วมโครงการฯ และในการทำการเกษตรในระยะแรกนั้นต้องใช้เงินลงทุนที่สูงอยู่ แต่เกษตรกรก็ไม่ได้ไปกู้เงินมาเพิ่ม จึงทำให้มีหนี้สินเท่าเดิม และในการทำการเกษตรนั้นผลผลิตบางอย่างต้องใช้ระยะเวลาในการเก็บเกี่ยวหลายปี จึงต้องอาศัยเวลาถึงจะสามารถลดหนี้สินของเกษตรกรได้ ดังคำกล่าวของทองคำ จอมแก้ว (2546) ที่ว่า “หนี้สินเท่าเดิม ต้องใช้เวลาอีกหลายปีถึงจะลดหนี้สินลงได้” ส่วนเกษตรกรที่เข้าร่วมกลุ่มกิจกรรม 1-2 กลุ่มกิจกรรม ร้อยละ 52.63 มีหนี้สินเพิ่มขึ้น เนื่องจาก เกษตรกรที่เข้าร่วมกลุ่มกิจกรรม 1-2 กลุ่มกิจกรรม ส่วนใหญ่อยู่ในกลุ่มกิจกรรมมันฝรั่ง และดังที่ได้กล่าวมา เมื่อปีที่ผ่านมาเกิดโรคระบาดในมัน จึงทำให้เกษตรกรได้รับความเสียหาย และต้องหาเงินเพื่อมาซื้อหัวพันธุ์เพื่อปลูกในปีต่อไป ประกอบกับเกษตรกรส่วนหนึ่งยังเพิ่งเข้ามาทำเกษตรทฤษฎีใหม่ได้ไม่นาน จึงทำให้ยังไม่สามารถมีผลผลิตมาทดแทนในส่วนที่เสียหายได้ มีเพียงบริโภคในครัวเรือนเท่านั้น จึงทำให้เกษตรกรที่เข้าร่วมกลุ่มกิจกรรม 1-2 กลุ่มกิจกรรมมีหนี้สินที่เพิ่มขึ้น (ตาราง 13)

ตาราง 13 ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มกิจกรรมกับหนี้สิน

จำนวนกลุ่ม กิจกรรมที่เข้าร่วม (กลุ่มกิจกรรม)	หนี้สินเพิ่มขึ้น		หนี้สินลดลง		หนี้สินเท่าเดิม		รวม	
	จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1-2	10	52.63	2	10.53	7	36.84	19	100
3-4	8	36.36	4	18.18	10	45.45	22	100
5-6	2	14.29	5	35.71	7	50.00	14	100

ทรัพย์สิน : เกษตรกรที่เข้าร่วมกลุ่มกิจกรรม 3-4 และ 1-2 กลุ่มกิจกรรม มีทรัพย์สินเท่าเดิม ร้อยละ 63.64 และ 52.63 ตามลำดับ เนื่องจาก ในระยะเวลาอันสั้น การเข้าร่วมกลุ่มกิจกรรมยังไม่ทำให้ทรัพย์สินของเกษตรกรเปลี่ยนแปลง เกษตรกรนำรายได้ที่มีไว้ใช้จ่ายในครัวเรือน เช่น ค่าเล่าเรียนบุตร ค่าน้ำมัน และเพื่อการบริโภคในส่วนที่ไม่มี จึงไม่ได้หาซื้อทรัพย์สินเพิ่ม ส่วนเกษตรกรที่เข้าร่วมกลุ่มกิจกรรม 5-6 กลุ่มกิจกรรม ร้อยละ 50.00 มีทรัพย์สินที่เพิ่มขึ้น เนื่องจากส่วนหนึ่งเป็นเกษตรกรที่เข้ามาทำเกษตรทฤษฎีใหม่ในตั้งแต่เริ่มแรก คือ เข้ามาทำได้ประมาณ 5 ปีแล้ว จึงทำให้ มีทรัพย์สินที่เพิ่มขึ้น และเกษตรกรที่เข้าร่วมกลุ่มกิจกรรม 5-6 กลุ่มกิจกรรม ร้อยละ 42.86 ยังมีทรัพย์สินเท่าเดิม เนื่องจาก เกษตรกรกลุ่มนี้ได้เข้ามาทำการเกษตรเพียง 2-3 ปีเท่านั้น (ตาราง 14)

ตาราง 14 ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มกิจกรรมกับทรัพย์สิน

จำนวนกลุ่ม กิจกรรมที่เข้าร่วม (กลุ่มกิจกรรม)	ทรัพย์สินเพิ่มขึ้น		ทรัพย์สินลดลง		ทรัพย์สินเท่าเดิม		รวม	
	จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1 – 2	6	31.58	3	15.79	10	52.63	19	100
3 – 4	7	31.81	1	4.55	14	63.64	22	100
5 – 6	7	50.00	1	7.14	6	42.86	14	100

การออม : เกษตรกรที่เข้าร่วมกลุ่มกิจกรรม 1-2 และ 3-4 กลุ่มกิจกรรม มีความสามารถในการออมเท่าเดิม เนื่องจาก ในการเข้าร่วมกลุ่มของเกษตรกรนั้น มีข้อตกลงกันว่าเกษตรกรทุกคนต้องเข้าร่วมกลุ่มกิจกรรมออมทรัพย์ และต้องนำเงินมาออมในวันที่ 25 ของทุกเดือน ทำให้เกษตรกรมีวินัยในการออม มียอดเงินออมที่เพิ่มขึ้น แต่ความสามารถในการออมนั้นยังเท่าเดิมอยู่ ส่วนเกษตรกรที่เข้าร่วมกลุ่มกิจกรรม 5-6 กลุ่มกิจกรรม ร้อยละ 64.28 มีความสามารถในการออมเพิ่มขึ้น เนื่องจาก เกษตรกรส่วนใหญ่ที่เข้าร่วมกลุ่มกิจกรรม 5-6 กลุ่มกิจกรรม นั้นเข้ามาทำเกษตรทฤษฎีใหม่ได้ 5 ปีแล้ว และมีการทำการเกษตรที่หลากหลาย มีรายได้หลายทาง มีกินในไร่นาเป็นส่วนใหญ่ ทำให้เกษตรกรมีความสามารถในการออมที่เพิ่มขึ้น (ตาราง 15)

ตาราง 15 ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มกิจกรรมกับการออม

จำนวนกลุ่มกิจกรรม ที่เข้าร่วม (กลุ่มกิจกรรม)	การออมเพิ่มขึ้น		การออมเท่าเดิม		รวม	
	จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1 – 2	4	21.05	15	78.95	19	100
3 – 4	6	27.27	16	72.73	22	100
5 – 6	9	64.28	5	35.71	14	100

การได้รับการยกย่องนับถือ : เกษตรกรที่เข้าร่วมกลุ่มกิจกรรม 5-6 และ 3-4 กลุ่มกิจกรรม ได้รับการยกย่องนับถือเพิ่มขึ้น ร้อยละ 71.43 และ 54.55 เนื่องจาก เกษตรกรส่วนใหญ่ที่เข้าร่วมกลุ่มกิจกรรม 5-6 และ 3-4 กลุ่มกิจกรรมอยู่ในกลุ่มกิจกรรมผักปลอดสารพิษ และน้ำสกัดชีวภาพ/ปุ๋ยชีวภาพ ซึ่งกลุ่มได้มีการรวมกลุ่มกันเพื่อปลูกผักปลอดสารพิษ โดยใช้ น้ำสกัดชีวภาพ และปุ๋ยชีวภาพที่กลุ่มผลิตขึ้นเอง ทำให้ได้รับความสนใจจากรัฐบาล และบุคคลภายนอก จึงทำให้เกิดแปลงสาธิตการปลูกผักปลอดสารพิษ และเป็นจุดเผยแพร่เทคโนโลยีทางราชการ เพื่อให้เพื่อนเกษตรกร คนในท้องถิ่น นักเรียนนักศึกษา และผู้สนใจได้เข้ามาศึกษาถึงวิธีการ และให้เกษตรกรเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ให้แก่บุคคลต่าง ๆ ที่เข้ามาดูงาน เกษตรกรจึงได้รับการยกย่องนับถือเพิ่มขึ้น ส่วนเกษตรกรที่เข้าร่วมกลุ่มกิจกรรม 1-2 กลุ่มกิจกรรม ร้อยละ 57.89 ได้รับการยกย่องนับถือเท่าเดิม เนื่องจาก ยังเพิ่งเข้ามาทำการเกษตรทฤษฎีใหม่ได้ไม่นาน และยังไม่มีส่วนร่วมในกิจกรรมอื่น ๆ ของกลุ่ม (ตาราง 16)

ตาราง 16 ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มกิจกรรมกับการได้รับการยกย่องนับถือ

จำนวนกลุ่มกิจกรรม ที่เข้าร่วม (กลุ่มกิจกรรม)	การได้รับการยกย่อง นับถือเพิ่มขึ้น		การได้รับการยกย่อง นับถือเท่าเดิม		รวม	
	จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1 – 2	8	42.11	11	57.89	19	100
3 – 4	12	54.55	10	45.45	22	100
5 – 6	10	71.43	4	28.57	14	100

การมีส่วนร่วมในสังคม : เกษตรกรที่เข้าร่วมกลุ่มกิจกรรม 5-6, 3-4 และ 1-2 กลุ่มกิจกรรม มีส่วนร่วมในสังคมเพิ่มมากขึ้น ร้อยละ 100.00, 54.55 และ 52.63 ตามลำดับ เนื่องจาก เมื่อมีการเข้าร่วมกลุ่มกิจกรรมนั้นทำให้เกษตรกรได้มีโอกาสพบปะพูดคุยกับเพื่อนเกษตรกรมากขึ้น มีโอกาสได้ออกบ้าน เช่น กลุ่มกิจกรรมน้ำศักดิ์ชีวิตภาพ และปุยชีวิตภาพ ได้มีการนำผลิตภัณฑ์ออกจำหน่ายในงานเทศกาล หรืองานวิชาการที่ทางราชการ หรือเอกชนจัดขึ้น ได้เผยแพร่ความรู้และเป็นการแนะนำผลิตภัณฑ์ของกลุ่มอีกทางด้วย ทำให้เกษตรกรได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมของกลุ่ม และมีส่วนร่วมในชุมชน และสังคมเพิ่มขึ้น (ตาราง 17)

ตาราง 17 ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มกิจกรรมกับการมีส่วนร่วม

จำนวนกลุ่ม กิจกรรมที่เข้าร่วม (กลุ่มกิจกรรม)	การมีส่วนร่วม เพิ่มขึ้น		การมีส่วนร่วม ลดลง		การมีส่วนร่วม เท่าเดิม		รวม	
	จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1 – 2	10	52.63	2	10.52	7	36.84	19	100
3 – 4	12	54.55	-	-	10	45.45	22	100
5 – 6	14	100.00	-	-	-	-	14	100

การมีเวลาว่าง : เกษตรกรที่เข้าร่วมกลุ่มกิจกรรม 5-6, 3-4 และ 1-2 กลุ่มกิจกรรม มีเวลาว่างเพิ่มขึ้น ร้อยละ 78.57, 68.18 และ 47.37 ตามลำดับ เนื่องจาก เมื่อเกษตรกรได้เข้าร่วมกลุ่ม กิจกรรม ทำให้เกษตรกรได้มีเวลาเข้ามาพูดคุย และได้มีการวางแผน หรือปรึกษาปัญหาต่าง ๆ กับ เพื่อนเกษตรกรในกลุ่มกิจกรรม และเพื่อนเกษตรกรด้วยกันเอง เพราะเมื่อก่อนไม่มีกลุ่มกิจกรรม เกษตรกรก็ต่างคนต่างทำ ไม่ค่อยได้มีเวลามาพบปะกัน ในการเข้าร่วมกลุ่มกิจกรรม เมื่อกลุ่มมีการ ประชุม สมาชิกก็ต้องเข้าร่วมประชุม ก็ทำให้เกษตรกรได้มาพบปะพูดคุยกัน นอกจากนี้ในการ ร่วมทำกิจกรรมกับกลุ่ม เช่น การออกร้าน การได้ไปงานต่าง ๆ ที่กลุ่มไปเข้าร่วม ก็ถือว่าเป็นการ พักผ่อน คือ ได้พักผ่อนจากการทำการเกษตร ได้ไปเปิดหูเปิดตา ดูความก้าวหน้าของเกษตรกรกลุ่ม อื่นว่าเป็นอย่างไร (ตาราง 18)

ตาราง 18 ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มกิจกรรมกับการมีเวลาว่าง

จำนวนกลุ่ม กิจกรรมที่เข้าร่วม (กลุ่มกิจกรรม)	การมีเวลาว่าง เพิ่มขึ้น		การมีเวลาว่าง ลดลง		การมีเวลาว่าง เท่าเดิม		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
	(คน)		(คน)		(คน)		(คน)	
1 – 2	9	47.37	4	21.05	6	31.58	19	100
3 – 4	15	68.18	1	4.55	6	27.27	22	100
5 – 6	11	78.57	-	-	3	21.43	14	100

การฝึกอบรม : เกษตรกรที่เข้าร่วมกลุ่มกิจกรรม 5-6 และ 3-4 กลุ่มกิจกรรม ได้รับการฝึกอบรมเพิ่มขึ้น ร้อยละ 100.00 และ 81.82 ตามลำดับ เนื่องจาก เมื่อมีการรวมกลุ่มกันทำให้มีหน่วยงานเข้ามาให้การสนับสนุนช่วยเหลือ ทั้งในเรื่องการปลูกข้าว การทำสารสกัดชีวภาพ การปลูกพืชแบบผสมผสาน เมื่อมีการจัดฝึกอบรม ทางหน่วยงานราชการก็จะแจ้งเรื่องมาให้ทางกลุ่มทราบ เพราะทางรัฐจะรู้ว่ากลุ่มมีการทำกิจกรรมอะไรบ้าง และควรให้การสนับสนุนในเรื่องการฝึกอบรมในเรื่องใดบ้าง เพราะหากไม่มีการรวมกลุ่มกิจกรรมที่ชัดเจน ก็จะทำให้ไม่ได้รับการฝึกอบรมที่ตรงกับความต้องการของเกษตรกร ส่วนเกษตรกรที่เข้าร่วมกลุ่มกิจกรรม 1-2 กลุ่มกิจกรรม ร้อยละ 57.89 ได้รับการฝึกอบรมเท่าเดิม เนื่องจาก เกษตรกรกลุ่มนี้เพิ่งเข้ามาทำการเกษตรทฤษฎีใหม่ได้ไม่นาน การฝึกอบรมนั้นมีขึ้นในช่วงแรกที่เกษตรกรกลุ่มแรกได้เข้าร่วมโครงการฯ ทำให้เกษตรกรกลุ่มหลังนั้นไม่ได้รับการฝึกอบรม แต่เกษตรกรที่เข้าร่วมกลุ่มกิจกรรม 1-2 กลุ่มกิจกรรม ร้อยละ 42.16 ได้รับการฝึกอบรมเพิ่มขึ้น เนื่องจาก เข้ามานานแล้ว แต่ยังเข้าร่วมกลุ่มกิจกรรมน้อยอยู่ (ตาราง 19)

ตาราง 19 ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มกิจกรรมกับการฝึกอบรม

จำนวนกลุ่มกิจกรรม ที่เข้าร่วม (กลุ่มกิจกรรม)	การฝึกอบรมเพิ่มขึ้น		การฝึกอบรมเท่าเดิม		รวม	
	จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1 – 2	8	42.16	11	57.89	19	100
3 – 4	18	81.82	4	18.18	22	100
5 – 6	14	100	-	-	14	100

การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ : เกษตรกรที่เข้าร่วมกลุ่มกิจกรรม 5-6 และ 3-4 กลุ่มกิจกรรม มีการติดต่อกับเจ้าหน้าที่เพิ่มขึ้น ร้อยละ 85.71 และ 50.00 ตามลำดับ เนื่องจาก เมื่อมีการรวมกลุ่มกิจกรรมแล้ว เกษตรกรจะต้องได้ติดต่อกับเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมที่ตนเองได้เข้าร่วม โดยเกษตรกรต้องเข้าไปขอคำแนะนำในเรื่องการทำการเกษตรของตน เช่น เกษตรกรที่เข้าร่วมกลุ่มกิจกรรมเลี้ยงปลา จำเป็นที่จะต้องเข้าไปติดต่อ และขอคำแนะนำเมื่อมีปัญหาในการเลี้ยงปลา กับเจ้าหน้าที่ที่ศูนย์วิจัย และพัฒนาประมงน้ำจืดเชียงใหม่ เกษตรกรที่เข้าร่วมกลุ่มกิจกรรมไร่นาสวนผสม จะต้องได้ติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของศูนย์วิจัยพืชไร่ เพื่อขอคำแนะนำให้ทำการเกษตรในเรื่องของการปลูกพืชไร่ เพื่อให้การทำการเกษตรของกลุ่มได้ก้าวหน้าต่อไป ส่วนเกษตรกรที่เข้าร่วมกลุ่มกิจกรรม 1-2 กลุ่มกิจกรรม ร้อยละ 47.37 มีการติดต่อกับเจ้าหน้าที่เท่าเดิมนั้น เนื่องจากเกษตรกรกลุ่มนี้เพิ่งเข้ามาทำการเกษตรทฤษฎีใหม่ได้ไม่นาน จึงยังไม่เห็นผลที่ชัดเจน (ตาราง 20)

ตาราง 20 ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มกิจกรรมกับการติดต่อกับเจ้าหน้าที่

จำนวนกลุ่ม กิจกรรมที่เข้าร่วม (กลุ่มกิจกรรม)	การติดต่อกับ เจ้าหน้าที่เพิ่มขึ้น		การติดต่อกับ เจ้าหน้าที่ลดลง		การติดต่อกับ เจ้าหน้าที่เท่าเดิม		รวม	
	จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1-2	6	31.58	4	21.05	9	47.37	19	100
3-4	11	50.00	2	9.09	9	40.91	22	100
5-6	12	85.71	-	-	2	14.28	14	100

จากการวิเคราะห์ กลุ่มกิจกรรมแต่ละกลุ่มกิจกรรม กับรายได้ของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรที่เข้าร่วมกลุ่มกิจกรรมไร่นาสวนผสม ร้อยละ 63.16 มีรายได้เพิ่มขึ้นมากที่สุด รองลงมา คือ กลุ่มกิจกรรมน้ำสกัดชีวภาพ กลุ่มกิจกรรมผักปลอดสารพิษ และกลุ่มกิจกรรมเมล็ดพันธุ์ข้าว คิดเป็นร้อยละ 60.00, 57.14 และ 53.85 ตามลำดับ มีรายได้ที่เพิ่มขึ้น เกษตรกรที่เข้าร่วมกลุ่มกิจกรรมไร่นาสวนผสมมีรายได้เพิ่มขึ้นมากที่สุด เนื่องจาก เกษตรกรที่อยู่ในกลุ่มกิจกรรมไร่นาสวนผสมนั้น เป็นการทำการเกษตรผสมผสาน ปลูกพืชหลากหลายชนิดในไร่นา ทำให้เกษตรกรสามารถมีรายได้ตลอดทั้งปี และเกษตรกรที่เข้าร่วมกลุ่มกิจกรรมน้ำสกัดชีวภาพ กลุ่มกิจกรรมผักปลอดสารพิษ และกลุ่มกิจกรรมเมล็ดพันธุ์ข้าวที่มีรายได้เพิ่มขึ้นมากรองลงมา เนื่องจาก กลุ่มกิจกรรมดังกล่าวได้มีการรวมกันวางแผนการตลาด และการผลิต ซึ่งนอกจากจะเป็นการเพิ่มผลผลิตทางหนึ่งแล้ว ยังเป็นการเพิ่มราคาให้กับผลผลิตของตนเองด้วย (ตาราง 21)

ตาราง 21 ความสัมพันธ์ของรายได้กับกลุ่มกิจกรรมของเกษตรกร

กลุ่มกิจกรรม	รายได้เพิ่มขึ้น		รายได้ลดลง		รายได้เท่าเดิม	
	จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เพาะเห็ด	5	45.45	2	18.18	4	36.36
เมล็ดพันธุ์ข้าว	7	53.85	2	15.38	4	30.77
น้ำสกัดชีวภาพ	6	60.00	3	30.00	1	10.00
เลี้ยงสัตว์	17	53.13	5	15.63	10	31.25
ผักปลอดสารพิษ	8	57.14	2	14.29	4	28.57
มันฝรั่ง	15	48.39	7	22.58	9	29.03
ไร่นาสวนผสม	12	63.16	1	5.26	6	31.58

ดังนั้น จากการทำกิจกรรมที่หลากหลาย ซึ่งมีการแบ่งกลุ่มกิจกรรมตามการผลิต เพื่อให้มีการเรียนรู้เชิงเทคนิค และรวมกลุ่มกันผลิตที่ต้องมีการวางแผนการผลิตร่วมกัน มีการวางแผนการตลาดร่วมกัน เกษตรกรได้มีปฏิสัมพันธ์กันภายในกลุ่ม นอกจากนี้พื้นที่ทำการเกษตรของเกษตรกรยังอยู่ในเขตชลประทาน แสดงให้เห็นว่า การเข้าร่วมกลุ่มกิจกรรมของเกษตรกร การมีปฏิสัมพันธ์กันภายในกลุ่ม สภาพพื้นที่ทำการเกษตร การเรียนรู้ และการวางแผนการผลิต และการตลาดนั้นเป็นปัจจัยร่วม ซึ่งส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพเศรษฐกิจและสังคม

ในการวางแผนการผลิตและการตลาดของเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ มีหลายกลุ่มกิจกรรมที่ได้เริ่มมีการวางแผนการผลิต และการตลาดบ้างแล้ว แต่กลุ่มกิจกรรมที่ได้มีการวางแผนการผลิต และการตลาดที่ชัดเจนได้แก่ กลุ่มกิจกรรมผักปลอดสารพิษ ซึ่งจากเดิมเกษตรกรไม่มีการรวมกลุ่ม ทำให้เกษตรกรต่างคนต่างปลูก ต่างคนต่างขาย ทำให้ซื้อปัจจัยการผลิตในราคาแพง ขายผลผลิตได้ในราคาถูก และเน้นการปลูกเพื่อเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว เกษตรกรจึงประสบปัญหาขาดทุน แต่เมื่อได้มาร่วมกลุ่มกันทำให้เกษตรกรได้มีการเรียนรู้ร่วมกัน มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และร่วมกันคิดที่จะแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น ทำให้เกษตรกรได้มีปฏิสัมพันธ์ภายในกลุ่มด้วยตนเอง ประกอบกับพื้นที่ในการทำเกษตรนั้น ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่อยู่ในเขตชลประทาน ทำให้เกษตรกรสามารถปลูกพืชได้ตลอดทั้งปี เพราะน้ำเป็นปัจจัยสำคัญในการเพาะปลูก โดยได้ทำการวางแผนรวมกันในการปลูกผักปลอดสารพิษ เนื่องจากในปัจจุบันประชาชนหันมาบริโภคผักปลอดสารพิษ และให้ความสำคัญกับสุขภาพมากขึ้น เกษตรกรจึงร่วมกันคิดรวมนวางแผนในการผลิตว่า เกษตรกรคนไหนจะปลูกผักชนิดใด ปลูกในประมาณเท่าไร ควรปลูกไล่กันเพื่อไม่ให้ผลผลิตที่ได้นั้นมีมากเกินไป แต่ต้องเพียงพอต่อความต้องการของตลาด และได้มีการทดลองใช้น้ำสกัดชีวภาพ และปุ๋ยชีวภาพที่มีกลุ่มกิจกรรมน้ำสกัดชีวภาพและปุ๋ยชีวภาพได้ทำขึ้นเพื่อนำมาใช้ในไร่นาของตนเอง เนื่องจากการปลูกผักปลอดสารพิษนั้น ต้องไม่ใช่สารเคมีในการปลูก หากเกษตรกรจะใช้มุ้ง ก็มีต้นทุนที่สูง ทำให้เกษตรกรนั้น นำผลผลิตของกลุ่มมาใช้ และเมื่อถึงเวลาเก็บเกี่ยว เกษตรกรได้ให้เจ้าหน้าที่เข้ามาตรวจสอบคุณภาพของผัก เพื่อรับรองว่าผลผลิตที่ได้นั้นเป็นผักปลอดสารพิษจริง เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้บริโภค และยังส่งผลให้รู้ว่ามีน้ำสกัดชีวภาพ และปุ๋ยชีวภาพของกลุ่มนั้น มีประสิทธิภาพสามารถใช้ในการเกษตรแทนการใช้สารเคมี และยังช่วยลดต้นทุนการผลิตอีกด้วย เมื่อได้ผลผลิตออกมาส่วนหนึ่งเกษตรกรได้นำมาบริโภคในครัวเรือน เพราะเป็นผักที่ปลูกเอง มีความปลอดภัย สามารถบริโภคผักที่ตนปลูกอย่างมั่นใจ แต่เกษตรกรในพื้นที่อื่นทำการปลูกผักเพื่อขายอย่างเดียว โดยใช้สารเคมี ทำให้เกษตรกรในพื้นที่นั้นต้องซื้อผักบริโภค ไม่บริโภคผลผลิตของตนเอง และอีกส่วนหนึ่งก็นำมารวมกันขาย โดยมีการร่วมกันวางแผนการตลาด โดยกลุ่มได้มีการทำตราผลิตภัณฑ์ เพื่อเป็นสัญลักษณ์ผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม ง่ายต่อการจำและสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้บริโภคอีกด้วย และนอกจากผัก

ปลอดสารพิษแล้ว เกษตรกรได้มีการนำผลผลิตจากกลุ่มกิจกรรมเพาะเห็ดมาเป็นผลิตภัณฑ์อีกอย่าง เพื่อให้เกิดความหลากหลายขึ้น นอกจากกลุ่มกิจกรรม ผักปลอดสารพิษและกลุ่มกิจกรรมเพาะเห็ดแล้ว กลุ่มกิจกรรมน้ำสกัดชีวภาพ และปุ๋ยชีวภาพก็ได้มีการทำน้ำสกัดชีวภาพ และปุ๋ยชีวภาพจำหน่ายให้แก่สมาชิกในกลุ่ม และบุคคลภายนอกเช่นกัน

จะเห็นได้ว่า ในการเข้าร่วมกลุ่มกิจกรรมที่หลากหลายนั้น ทำให้เกษตรกรได้มีการเรียนรู้ที่จะใช้ปัจจัยการผลิตที่อยู่ในชุมชน เช่น น้ำสกัดชีวภาพ ทำให้เกษตรกรได้มีการวางแผนการผลิต และการตลาดร่วมกัน ซึ่งสิ่งเหล่านี้มีผลทำให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการส่งผักขายในแต่ละวัน มีรายจ่ายลดลงจากการที่บริโภคผักของตนเอง ไม่ต้องไปซื้อ และยังลดรายจ่ายในการซื้อสารเคมีที่มีราคาแพง มาใช้น้ำสกัด และปุ๋ยชีวภาพที่มีราคาถูก มีผลผลิตเพิ่มขึ้น และหลากหลายในไร่นา และส่วนหนึ่งมีการออมและมีทรัพย์สินที่เพิ่มขึ้น ซึ่งเกิดจากการทำกิจกรรมที่หลากหลาย และส่วนหนึ่งสามารถลดหนี้สินลงได้ นอกจากนี้ยังทำให้สังคมของเกษตรกรเปลี่ยนไป จากเดิมที่เป็นสังคมต่างคนต่างอยู่ เป็นสังคมเรียนรู้ และเกื้อกูลกัน เพราะเมื่อเกษตรกรได้มีการร่วมกลุ่มกัน ทำให้เกษตรกรได้มีการเรียนรู้ร่วมกัน มีการวางแผนร่วมกัน มาพบปะกันบ่อยขึ้น จากการที่ต้องมาส่งผัก มาวางแผนกัน ทำให้เกิดความผูกพันกัน และพร้อมที่จะให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และกลุ่มยังได้รับการยอมรับจากภายนอก โดยตั้งเป็นศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีของการทางราชการ

การเข้าร่วมกลุ่มกิจกรรม การเรียนรู้ และการวางแผนการผลิต และการตลาดนั้นเป็นปัจจัยร่วม ซึ่งส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพเศรษฐกิจและสังคม ดังนี้

เกษตรกรที่เข้าร่วมกลุ่มกิจกรรม 5-6 กลุ่มกิจกรรม ส่วนใหญ่ร้อยละ 64.28 มีรายได้เพิ่มขึ้น เกษตรกรที่เข้าร่วมกลุ่มกิจกรรม 1-2 และ 3-4 กลุ่มกิจกรรม ร้อยละ 57.89 และ 45.45 มีรายได้ที่เพิ่มขึ้นเช่นกันแต่น้อยกว่าเกษตรกรที่เข้าร่วมกลุ่มกิจกรรม 5-6 กลุ่มกิจกรรม และรายได้ของเกษตรกรที่เข้าร่วมกลุ่มกิจกรรม 1-2 กลุ่มกิจกรรมเพิ่มมากกว่าเกษตรกรที่เข้าร่วมกลุ่มกิจกรรม 3-4 กลุ่มกิจกรรม เพราะ เกษตรกรส่วนใหญ่ที่เข้าร่วมกลุ่มกิจกรรม 1-2 กลุ่มกิจกรรมจะอยู่ในกลุ่มกิจกรรมมันฝรั่ง ซึ่งเป็นพืชเศรษฐกิจของเกษตรกร และในปีที่ผ่านนั้นยังทำเงินให้แก่เกษตรกรอยู่ จึงทำให้เกษตรกรนั้นมีรายได้มาจากการขายมันฝรั่ง แต่ก็มีความเสี่ยงสูงที่จะขาดทุนเช่นกัน เกษตรกรที่เข้าร่วมกลุ่มกิจกรรม 5-6 กลุ่มกิจกรรม ร้อยละ 71.43 มีรายจ่ายที่ลดลง ส่วนเกษตรกรที่เข้าร่วมกลุ่มกิจกรรม 1-2 และ 3-4 กลุ่มกิจกรรมนั้นร้อยละ 13.64 และ 5.26 นั้นมีรายจ่ายที่ลดลงแต่ยังมีส่วนน้อยอยู่ เกษตรกรที่เข้าร่วมกลุ่มกิจกรรม 5-6 กลุ่มกิจกรรม ร้อยละ 64.28 มีผลผลิตที่เพิ่มขึ้น ส่วนเกษตรกรที่เข้าร่วมกลุ่มกิจกรรม 1-2 และ 3-4 กลุ่มกิจกรรม ร้อยละ 42.11 และ 40.91 มีผลผลิตที่เพิ่มขึ้นเช่นกัน เกษตรกรที่เข้าร่วมกลุ่มกิจกรรม 5-6 กลุ่มกิจกรรม ร้อยละ 35.71 มีหนี้สินลดลง ส่วนเกษตรกรที่เข้าร่วมกลุ่มกิจกรรม 3-4 และ 1-2 กลุ่มกิจกรรม ร้อยละ 18.18 และ 10.53 มีหนี้สินลดลง

เช่นกัน เกษตรกรที่เข้าร่วมกลุ่มกิจกรรม 5-6 กลุ่มกิจกรรม ร้อยละ 50.00 มีทรัพย์สินเพิ่มขึ้น เกษตรกรที่เข้าร่วมกลุ่มกิจกรรม 3-4 และ 1-2 กลุ่ม กิจกรรมมีทรัพย์สินเพิ่มขึ้น ร้อยละ 31.81 และ 31.58 แต่ยังเป็นส่วนน้อยอยู่ เกษตรกรที่เข้าร่วมกลุ่มกิจกรรม 5-6 กลุ่มกิจกรรม ร้อยละ 64.28 มีการออมเพิ่มขึ้น และส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการฯ มา 4-5 ปีแล้ว ในขณะที่เกษตรกรที่เข้าร่วมกลุ่มกิจกรรม 3-4 และ 1-2 กลุ่มกิจกรรม ร้อยละ 27.27 และ 21.05 มีการออมเพิ่มขึ้นเช่นกัน แต่เพิ่มขึ้นเป็นส่วนน้อยอยู่ เกษตรกรที่เข้าร่วมกลุ่มกิจกรรม 5-6 กลุ่มกิจกรรมได้รับการยกย่องนับถือเพิ่มขึ้นร้อยละ 71.43 ส่วนเกษตรกรที่เข้าร่วมกลุ่มกิจกรรม 3-4 และ 1-2 กลุ่มกิจกรรมได้รับการยกย่องนับถือเพิ่มขึ้น ร้อยละ 54.55 และ 42.11 เกษตรกรทั้งหมดที่เข้าร่วมกลุ่มกิจกรรม 5-6 กลุ่มกิจกรรมมีส่วนร่วมในสังคมเพิ่มขึ้น ส่วนเกษตรกรที่เข้าร่วมกลุ่มกิจกรรม 3-4 และ 1-2 กลุ่มกิจกรรมมีส่วนร่วมในสังคมเพิ่มขึ้นร้อยละ 54.55 และ 52.63 เกษตรกรทั้งหมดที่เข้าร่วมกลุ่มกิจกรรม 5-6 กลุ่มกิจกรรมได้รับการฝึกอบรมเพิ่มขึ้น เกษตรกรที่เข้าร่วมกลุ่มกิจกรรม 3-4 และ 1-2 กลุ่มกิจกรรมร้อยละ 81.82 และ 42.16 ได้รับการฝึกอบรมเพิ่มขึ้นเช่นกัน เกษตรกรที่เข้าร่วมกลุ่ม กิจกรรม 5-6 กลุ่มกิจกรรมมีเวลาว่างเพิ่มขึ้นร้อยละ 78.57 ส่วนเกษตรกรที่เข้าร่วมกลุ่มกิจกรรม 3-4 และ 1-2 กลุ่มกิจกรรมมีเวลาว่างเพิ่มขึ้น ร้อยละ 98.18 และ 47.37 เกษตรกรที่เข้าร่วมกลุ่มกิจกรรม 5-6 กลุ่มกิจกรรมร้อยละ 85.71 มีการติดต่อกับเจ้าหน้าที่เพิ่มขึ้น ส่วนเกษตรกรที่เข้าร่วมกลุ่มกิจกรรม 3-4 และ 1-2 กลุ่มกิจกรรม มีการติดต่อกับเจ้าหน้าที่เพิ่มขึ้นเช่นกัน แต่ยังเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนน้อยเมื่อเทียบกับเกษตรกรที่เข้าร่วมกลุ่มกิจกรรม 5-6 กลุ่มกิจกรรม (ตาราง 22)

แสดงให้เห็นว่า เกษตรกรที่เข้าร่วมกลุ่มกิจกรรมที่หลากหลาย มีสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมดีขึ้นกว่าเกษตรกรที่เข้าร่วมกลุ่มกิจกรรมน้อย เนื่องจากในการเข้าร่วมกลุ่มกิจกรรมมาก ทำให้เกษตรกรได้มีการเรียนรู้ที่หลากหลาย ได้เรียนรู้ถึงวิธีการต่าง ๆ ทั้งในเรื่องการวางแผนการผลิตและการตลาด ทำให้เกษตรกรมีแบบแผนของรายได้ที่เปลี่ยนแปลงไป เช่น มีรายได้ประจำวันเพิ่มขึ้น มีผลผลิตที่หลากหลาย มีมากขึ้น ไม่ได้ขายในส่วนที่มีกินในไร่นา มีแบบแผนของการออมที่เปลี่ยนไป ทำให้มีวินัยในการออมมากขึ้น มีความมั่นคงทางอาหาร และต้องอาศัยเวลาในการลดหนี้สิน เพิ่มทรัพย์สิน และยังทำให้เกษตรกรสังคมที่ดีขึ้น มีการช่วยเหลือ ซึ่งกันและกัน มีการมีส่วนร่วมในสังคม มีเวลาว่างให้กับครอบครัว และได้กลับมาอยู่ขงภูมิถิ่นนาของตนเอง

ตาราง 22 ความแตกต่างของการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจและสังคมจำแนกตามความหลากหลายของการทำกิจกรรม

การเปลี่ยนแปลง	กลุ่มกิจกรรม		
	5-6 กลุ่ม	3-4 กลุ่ม	1-2 กลุ่ม
	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ
สถานภาพทางเศรษฐกิจ			
รายได้เพิ่มขึ้น	64.28	45.45	57.89
รายจ่ายลดลง	71.43	13.64	5.26
ผลผลิตเพิ่มขึ้น	64.28	40.91	42.11
หนี้สินลดลง	35.71	18.18	10.53
ทรัพย์สินเพิ่มขึ้น	50.00	31.81	31.58
การออมเพิ่มขึ้น	64.28	27.27	21.05
สถานภาพทางสังคม			
การได้รับการยกย่องนับถือเพิ่มขึ้น	71.43	54.55	42.11
การมีส่วนร่วมในสังคมเพิ่มขึ้น	100.00	54.55	52.63
การมีเวลาว่างเพิ่มขึ้น	78.57	68.18	47.37
การฝึกอบรมเพิ่มขึ้น	100.00	81.82	42.16
การติดต่อกับเจ้าหน้าที่เพิ่มขึ้น	85.71	50.00	31.58

ตอนที่ 4 การเปลี่ยนแปลงสถานภาพทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการ เกษตรทฤษฎีใหม่ ตามแนวพระราชดำริ

เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการได้ดำเนินการตามแนวคิดทฤษฎีใหม่ต่างระดับกัน จัดไร่นาที่มีความหลากหลายต่างกัน และมีระยะเวลาการเข้าร่วมโครงการไม่เท่ากัน ภาพการเปลี่ยนแปลงจึงอธิบายภาพรวม และข้อสังเกตจำแนกตามการปฏิบัติและข้อจำกัดดังที่กล่าวมา

การเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ

รายได้

หลังจากที่เกษตรกรได้เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่แล้ว เกษตรกรร้อยละ 54.54 มีรายได้เพิ่มขึ้น (ตาราง 23) ดังคำกล่าวของอนันต์ คำดุ่น (2546) ที่ได้กล่าวไว้ว่า “รายได้ดีขึ้น แต่ยังไม่สมดุลกับรายจ่าย” เนื่องจากก่อนที่จะเข้ามาทำการเกษตรทฤษฎีใหม่ เกษตรกรมีรายได้จากการปลูกพืชเชิงเดี่ยว คือ ปลูกพืชเพียงไม่กี่ชนิด มีรายได้ไม่ตลอดปี แต่เมื่อเข้ามาทำเกษตรทฤษฎีใหม่ มีการปลูกพืชที่หลากหลาย มีการเลี้ยงสัตว์ไว้บริโภคในครัวเรือน มีการปลูกไม้ผล ทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้น ทั้งรายได้ที่เป็นตัวเงิน และรายได้ที่ไม่เป็นตัวเงิน รายได้ที่เป็นตัวเงิน ก็เป็นรายได้ที่ได้นำผลผลิตออกจำหน่าย ส่วนรายได้ที่ไม่เป็นตัวเงิน คือผลผลิตที่นำมาบริโภคในครัวเรือนไม่ได้คิดเป็นตัวเงินออกมาแต่นำมาใช้ในครัวเรือนอยู่แล้ว ทำให้เกษตรกรมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น พอมีพอกินมากขึ้นกว่าเดิม และจะเห็นได้ว่ามีเกษตรกรร้อยละ 16.33 ที่มีรายได้ลดลง เนื่องจากในปีที่ผ่านมาเกิดภัยธรรมชาติ และเกิดโรคใบไหม้ในมันฝรั่ง ทำให้พืชผัก และมันฝรั่งของเกษตรกรได้รับความเสียหาย ซึ่งเป็นภัยที่ควบคุมไม่ได้ ส่งผลให้ผลผลิตของเกษตรกรลดลง สืบเนื่องให้รายได้จากการเกษตรของเกษตรกรลดลงตามไปด้วย อย่างไรก็ตาม เกษตรกรที่ทำกลุ่มกิจกรรมหลากหลาย ร้อยละ 64.28 มีรายได้เพิ่มขึ้น จึงกล่าวได้ว่า การทำการเกษตรทฤษฎีใหม่ ทำให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้น และทำให้แบบแผนของรายได้เปลี่ยนแปลง มีรายได้ต่อเนื่อง และมีรายได้ที่ไม่เป็นตัวเงิน มีข้าวปลาอาหารในไร่นามากขึ้น เป็นความมั่นคงทางอาหาร และความมั่นคงทางชีวิตและครอบครัวมากขึ้น

รายจ่าย

เกษตรกรร้อยละ 45.46 มีรายจ่ายที่เพิ่มขึ้น (ตาราง 23) แต่เป็นรายจ่ายนอกภาคการเกษตร ซึ่งได้แก่ค่าเล่าเรียนบุตร ค่าน้ำมันรถ ดังคำกล่าวของธีรยุทธ จอมแก้ว (2546) ที่กล่าวไว้ว่า “รายจ่ายด้านอื่นเพิ่มขึ้น เช่น ลีนค้ำฟุ่มเฟือย” ส่วนรายจ่ายในภาคการเกษตรนั้น ในช่วงแรกที่เข้ามาทำเกษตรทฤษฎีใหม่มีเพิ่มขึ้นเนื่องจากต้องซื้อปัจจัยการผลิต เครื่องมือเครื่องใช้ทางการเกษตร แต่ในปีต่อมามีรายจ่ายลดลง เนื่องจากมีการเพาะเชื้อเพื่อปลูกเอง และยังมีการลดต้นทุนการผลิต โดยการทำปุ๋ยชีวภาพไว้ใช้เอง แทนการใช้ปุ๋ยเคมีที่มีราคาแพง ส่วนรายจ่ายสำหรับการบริโภคก็ลดลงเพราะ

มีผลผลิตในฟาร์มหลากหลายขึ้น จากที่เคยต้องไปซื้อทุกอย่างก็สามารถหาเอาจากในฟาร์มของตัวเองได้ ทำให้ลดรายจ่ายด้านการบริโภคลง อย่างไรก็ตาม เกษตรกรที่เข้าร่วมกลุ่มกิจกรรมที่หลากหลายร้อยละ 71.43 สามารถลดรายจ่ายได้ และส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการฯ มาแล้ว 4-5 ปี จึงกล่าวได้ว่า การทำกลุ่มกิจกรรมที่หลากหลาย และต้องอาศัยระยะเวลา ทำให้รายจ่ายของเกษตรกรลดลง

หนี้สิน

เกษตรกรร้อยละ 43.67 มีหนี้สินเท่าเดิม (ตาราง 23) ซึ่งหนี้สินนี้ส่วนใหญ่เกิดขึ้นก่อนการเข้ามาทำการเกษตรทฤษฎีใหม่ ดังคำกล่าวของธนอมจิตร ใจเมคา (2546) ที่กล่าวไว้ว่า “ชายในสวนก็พออยู่ได้ มีเก็บบ้าง ถ้าไม่มีหนี้เกาก็พออยู่ได้ หนี้สินเดิมเยอะ” โดยส่วนใหญ่จะกู้มาจากรธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร และยังไม่สามารถที่จะลดหนี้สินลงได้ ดังคำกล่าวของเรือน จันทรแก้ว (2546) ที่ได้กล่าวไว้ว่า “พออยู่พอกิน ไม่สามารถลดหนี้ได้มากเท่าไร” เนื่องจาก

- เกษตรกรส่วนใหญ่เพิ่งจะเข้ามาทำการเกษตรทฤษฎีใหม่ จึงยังไม่มีความสามารถที่จะชำระหนี้ที่เกิดขึ้นได้
- เกษตรกรได้ทยอยชำระดอกเบี้ยเงินกู้ทุกงวด แต่ยังคงค้างชำระเงินต้น จึงทำให้ยอดของหนี้สินหรือเงินกู้เท่าเดิม

ทรัพย์สิน

เกษตรกรร้อยละ 54.55 มีทรัพย์สินเท่าเดิม (ตาราง 23) ถึงแม้จะมีรายได้ที่เพิ่มขึ้นก็ตาม แต่ไม่สามารถเพิ่มจำนวนทรัพย์สินของตนเองที่มีอยู่ให้เพิ่มขึ้นได้ ทั้งนี้ ส่วนหนึ่งเป็นเพราะว่า แต่เดิมเกษตรกรได้มีทรัพย์สิน และเครื่องอำนวยความสะดวกที่จำเป็นมีอยู่บ้างแล้ว แต่อย่างไรก็ตาม เกษตรกรที่เข้าร่วมกลุ่มกิจกรรมที่หลากหลาย และเข้าร่วมโครงการมาเป็นระยะเวลา 4-5 ปีแล้วนั้น ส่วนหนึ่งมีทรัพย์สินที่เพิ่มขึ้น แสดงให้เห็นว่าการทำกิจกรรมที่หลากหลายตามแนวคิดทฤษฎีใหม่ ทำให้เกษตรกรมีทรัพย์สินที่เพิ่มขึ้นเช่นกัน

ผลผลิต

เกษตรกรร้อยละ 47.27 มีผลผลิตที่เพิ่มขึ้น (ตาราง 23) เนื่องจากมีการปลูกพืชที่หลากหลาย ทำให้เกษตรกรสามารถบริโภคและมีผลผลิตที่หลากหลาย เพราะก่อนที่จะเข้ามาทำเกษตรทฤษฎีใหม่นั้น เกษตรกรมีผลผลิตเพียง 1 ถึง 2 ชนิดเท่านั้น แต่หลังจากที่เข้ามาทำเกษตรทฤษฎีใหม่ ก็มีผลผลิตที่หลากหลายขึ้น นอกจากมีผลไม้ตามฤดูกาลแล้วยังมีผักที่ปลูกเพื่อบริโภคเอง เหลือกก็ยัง

สามารถนำไปขายได้ ส่วนเกษตรกรที่มีผลผลิตลดลงเนื่องมาจากเมื่อปีที่ผ่านมา เกิดภัยธรรมชาติ และเกิดโรคในมันฝรั่ง ทำให้ผลผลิตของเกษตรกรได้รับความเสียหาย ผลผลิตจึงลดลงจากเดิมที่เคยทำมา

การออม

เกษตรกรร้อยละ 65.50 มีความสามารถในการออมเท่าเดิม แต่มียอดเงินออมเพิ่มขึ้น เนื่องจากในการเข้าร่วมโครงการนั้น เกษตรกรจะต้องเข้าร่วมกลุ่มกิจกรรมออมทรัพย์ทุกคน และมีข้อตกลงกันว่าต้องนำเงินมาออมในทุกวันที่ 25 ของเดือน ซึ่งเป็นวันประชุมประจำเดือนของกลุ่ม ดังนั้นเกษตรกรจึงมีการออมทุกเดือน มีการออมที่สม่ำเสมอ การเข้าร่วมกลุ่มเกษตรกรทฤษฎีใหม่ทำให้เกษตรกรมีนิสัยรักการออม เพราะที่ผ่านมา เกษตรกรมีการออมน้อย และการออมในกลุ่มออมทรัพย์ยังส่งผลต่อการกู้ยืมเงินจากกลุ่ม เนื่องจากหากมีการออมมากก็สามารถกู้ได้มาก (ตาราง 23)

ตาราง 23 การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจของเกษตรกร

การเปลี่ยนแปลง	เพิ่มขึ้น		ลดลง		เท่าเดิม	
	จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
รายได้	30	54.54	9	16.33	16	29.13
รายจ่าย	24	45.46	13	23.67	17	30.97
หนี้สิน	20	36.36	11	20.22	24	43.67
ทรัพย์สิน	20	36.36	5	9.09	30	54.55
ผลผลิต	26	47.27	15	27.27	14	25.46
การออม	19	34.50	-	-	36	65.50

การเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม

การได้รับการยกย่องนับถือ

เกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 54.55 ได้รับการยกย่องนับถือเพิ่มขึ้น โดยมีคนยกย่องนับถือให้เป็นผู้เชี่ยวชาญ และยังเป็นจุดที่ใช้เผยแพร่ความรู้แก่เพื่อนเกษตรกรทั้งในกลุ่มและนอกกลุ่ม อีกทั้งยังเป็นสถานที่ศึกษาให้แก่สถาบันการศึกษาต่างๆ ให้ได้เข้ามาดูงานในเรื่องการทำการเกษตรทฤษฎี

ใหม่อีกด้วย เพราะมีการรวมกลุ่มชัดเจน และประสบความสำเร็จในระดับหนึ่ง จึงเป็นที่สนใจแก่บุคคลภายนอกที่ต้องการเข้ามาศึกษา ทำให้เกษตรกรได้รับการยกย่องนับถือมากกว่าก่อน เพราะเมื่อตอนที่ยังไม่เข้าร่วมกลุ่มนั้น ไม่มีหน่วยงานไหนหรือสถาบันไหนเข้ามาศึกษาดูงาน หรือมาขอความช่วยเหลือในเรื่องของการทำการเกษตรเลย (ตาราง 24)

การมีส่วนร่วมในสังคม

เกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 65.45 มีส่วนร่วมในสังคมมากขึ้น มีการเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนมากขึ้นกว่าเดิม ทั้งในเรื่องวิชาการ และประเพณีต่าง ๆ ในชุมชน เช่น ทางชุมชนมีโครงการวิจัยเข้ามา เกษตรกรก็มีส่วนร่วมโดยเข้าไปรวมกลุ่มเพื่อทำโครงการวิจัยร่วมกับชุมชน จากเดิมที่เกษตรกรจับจองเพียงอย่างเดียว แต่เดี๋ยวนี้เกษตรกรจะต้องจับปากกาเพื่อใช้ในการเขียนโครงการ ต้องร่วมกันคิดร่วมกันทำเพื่อพัฒนาชุมชนให้เจริญก้าวหน้ามากยิ่งขึ้น เพราะเมื่อเข้าร่วมโครงการแล้ว ก็มีการทำงานกันเป็นกลุ่ม เกษตรกรจะต้องมีส่วนร่วมในกลุ่มที่ตนเองได้เข้าร่วม ต่างจากเมื่อก่อนที่ทำงานคนเดียว ก็จะไม่มีความรู้ และการรวมตัวกันเพื่อที่จะทำการพัฒนาตนเองและกลุ่มให้ก้าวหน้าต่อไป โดยเป็นการเริ่มจากกลุ่มเล็ก ๆ หลาย ๆ กลุ่มมารวมกันเป็นกลุ่มใหญ่เพื่อนำชุมชนของตนเองให้พัฒนาต่อไป นอกจากนี้เมื่อมีงานเทศกาลต่างๆ เกษตรกรก็จะร่วมมือกัน มี การรวบรวมผลผลิตที่ตนเองมีไปจำหน่ายและให้ความรู้แก่ประชาชน นักเรียนและนักศึกษา โดยมีการออกร้านเพื่อนำผลผลิตของกลุ่มออกแสดงอีกด้วย (ตาราง 24)

การมีเวลาว่าง

เกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 63.64 มีเวลาว่างเพิ่มขึ้น เนื่องจากในการทำการเกษตร ได้กลับมาอยู่ในภูมิลำเนาของเกษตรกรเอง ไม่ต้องออกไปทำงานที่ต่างจังหวัดหรือต่างอำเภอ จึงมีเวลาให้กับครอบครัว และชุมชนมากกว่าเดิม ดังคำกล่าวของอุทุมพร เพชรรักษ์ (2546) ที่กล่าวว่า “ทำให้กลับมาอยู่ในพื้นที่บ้านเกิด ตอนนี้เพาะเห็ด สามารถผลิตและเพาะเชื้อเองได้” โดยเกษตรกรมีเวลาในการพบปะพูดคุยกับเพื่อนบ้านและเพื่อนเกษตรกรด้วยกันเองมากขึ้น มีการปรึกษาหารือในปัญหาการทำการเกษตรที่เหมือนและต่างกัน เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกันได้อีกด้วย (ตาราง 24)

การฝึกอบรม

เกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 72.73 ได้รับการฝึกอบรมเพิ่มขึ้นหลังจากที่เข้าร่วมโครงการ เนื่องจากก่อนที่จะเข้าร่วมโครงการไม่มีหน่วยงานของรัฐหรือเอกชนเข้ามาให้ความสนใจในเรื่องการฝึกอบรม และเกษตรกรไม่มีศักยภาพพอที่จะจัดให้มีการฝึกอบรมขึ้นมา แต่เมื่อเข้าร่วมโครงการมี

เจ้าหน้าที่เข้ามาดูแลจากทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มีโครงการฝึกอบรม เพื่อให้เกษตรกรได้ร่วมเพื่อให้ความรู้แก่เกษตรกรในการทำการเกษตร ดังคำกล่าวของสมชัย คอทอง (2546) ที่กล่าวว่า “ มีหน่วยงานของรัฐให้ความสนใจ และให้ความรู้แก่เกษตรกรมากขึ้น เมื่อมีกลุ่มทำให้มีหน่วยงานเข้ามาสนับสนุน ” มีโครงการฝึกอบรมเข้ามาเพื่อให้ความรู้แก่เกษตรกรในเรื่องการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ หรือเจาะจงเฉพาะเรื่อง ได้แก่ การอบรมเรื่องข้าว มันฝรั่ง ฯลฯ จากมหาวิทยาลัยแม่โจ้ และมีการจัดให้ไปดูงานที่สถานที่ต่างๆ ที่มีการทำการเกษตรทฤษฎีใหม่เพื่อให้เกษตรกรได้พบได้เห็นการทำและปัญหาที่เกิดขึ้นจริง (ตาราง 24)

การติดต่อกับเจ้าหน้าที่

เกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 52.73 มีการติดต่อกับเจ้าหน้าที่เพิ่มขึ้นจากเดิม เกษตรกรมีการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมมากขึ้น ทั้งทางด้านเกษตรอำเภอ ประมง และหน่วยงานที่เข้ามาเกี่ยวข้อง โดยเกษตรกรจะเข้าไปเพื่อปรึกษาในเรื่องของการทำการเกษตรของตนเอง จากเดิมที่ไม่เคยได้เข้าไปหา เนื่องจากทางรัฐได้มีการส่งเสริมในการทำงานแบบกลุ่ม ดังนั้น เกษตรกรคนเดียวจึงไม่กล้าที่จะเข้าไปขอความช่วยเหลือ (ตาราง 24)

ตาราง 24 การเปลี่ยนแปลงสถานภาพทางสังคมของเกษตรกร

การเปลี่ยนแปลง	เพิ่มขึ้น		ลดลง		เท่าเดิม	
	จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
การได้รับการยกย่องนับถือ	30	54.55	-	-	25	45.45
การมีส่วนร่วมในสังคม	36	65.45	2	3.64	17	30.91
การมีเวลาว่าง	35	63.64	5	9.09	15	27.27
การฝึกอบรม	40	72.73	-	-	15	27.27
การติดต่อกับเจ้าหน้าที่	29	52.73	6	10.91	20	36.36

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

การศึกษการวิจัยเรื่อง การเปลี่ยนแปลงสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ตามแนวพระราชดำริ ตำบลแม่แฝกใหม่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ได้รวบรวมข้อมูลจากเกษตรกรผู้เป็นสมาชิกของกลุ่ม โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ตามแนวพระราชดำริ ตำบลแม่แฝกใหม่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการเปลี่ยนแปลงสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ ตำบลแม่แฝกใหม่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่

ผู้ให้ข้อมูลครั้งนี้ คือ เกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ตำบลแม่แฝกใหม่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ทั้งหมดจำนวน 55 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์ (interview schedule) เพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับ ข้อมูลทั่วไปของเกษตรกร การเปลี่ยนแปลงสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกร และปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการเปลี่ยนแปลงสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ แบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นได้นำไปทดสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา (content validity) โดยนำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาและคณะกรรมการที่ปรึกษาเพื่อขอคำแนะนำและเสนอแนะแล้วนำมาปรับปรุงแก้ไข จากนั้นนำแบบสัมภาษณ์ไปทดสอบความเป็นปรนัย (objectivity) โดยนำไปสัมภาษณ์เกษตรกรเครือข่ายโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ อำเภอสันป่าตอง จำนวน 10 คนเพื่อทดสอบว่าแบบสัมภาษณ์นั้นมีข้อบกพร่องไม่ชัดเจนหรือไม่ เป็นที่เข้าใจตรงกัน จากนั้นนำมาปรับปรุงแก้ไขและนำไปสัมภาษณ์เก็บรวบรวมข้อมูล

ผลการวิจัย

ลักษณะทั่วไปของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ตำบลแม่แฝกใหม่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ร้อยละ 87.30 มีอายุระหว่าง 40-49 ปี โดยเฉลี่ยแล้วมีอายุ 46 ปี จบการศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 (ร้อยละ 54.50) และเกษตรกรส่วนใหญ่สมรสแล้ว (ร้อยละ 92.70)

เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่เคยแสดงความคิดเห็นในที่ประชุมกลุ่ม ซึ่งเป็นการแสดงความคิดเห็นแบบเป็นทางการ แต่เกษตรกรแสดงความคิดเห็นแบบไม่เป็นทางการทุกคน เพราะส่วนมากเกษตรกรจะพูดคุยกันเอง ไม่ได้ยกมือแล้วแสดงความคิดเห็น มีการเสนอปัญหาในบางครั้งที่มีปัญหาตรงกับปัญหาของกลุ่ม โดยส่วนใหญ่จะได้เป็นสมาชิกของกลุ่มมาแล้ว 5 ปี

กิจกรรมของเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ เกษตรกรทั้งหมดเข้าร่วมเป็นสมาชิกของกิจกรรมออมทรัพย์ และร้อยละ 56.40 เข้าร่วมกิจกรรมมันฝรั่งด้วย

จากการทำกิจกรรมที่หลากหลาย ซึ่งมีการแบ่งกลุ่มกิจกรรมตามการผลิต เพื่อให้มีการเรียนรู้เชิงเทคนิค และรวมกลุ่มกันผลิตที่ต้องมีการวางแผนการผลิตร่วมกัน มีการวางแผนการตลาดร่วมกัน แสดงให้เห็นว่า การเข้าร่วมกลุ่มกิจกรรม การเรียนรู้ และการวางแผนการผลิต และการตลาดนั้น เป็นปัจจัยร่วม ซึ่งส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม ดังนี้

ด้านเศรษฐกิจ เดิมเศรษฐกิจของเกษตรกรเป็นแบบบุคคล มีการปลูกพืชเชิงเดี่ยว และเน้นทำการเกษตรเชิงธุรกิจ ต่อมาในปี พ.ศ. 2541 ได้มีโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่เข้ามา ทำให้เกษตรกรมีการรวมกลุ่มกัน มีการแบ่งกลุ่มกิจกรรม มีการเรียนรู้ร่วมกัน และร่วมกันวางแผนการผลิตและการตลาด ทำให้ในปัจจุบัน เศรษฐกิจแบบบุคคลได้เปลี่ยนไปเป็นเศรษฐกิจชุมชน เน้นเศรษฐกิจพอเพียงมากขึ้น โดยมีการเปลี่ยนแปลงในเรื่องแบบแผนของรายได้ มีผลผลิตที่หลากหลาย เน้นการบริโภคในไร่นา เพื่อลดรายจ่ายในแต่ละวัน เป็นความมั่นคงทางด้านอาหาร ทำให้มีแบบแผนการออมมีวินัยในการออม และในระยะสั้นยังไม่เห็นการเปลี่ยนแปลงทางด้านหนี้สิน และทรัพย์สินที่ชัดเจนมากนัก โดยเกษตรกรส่วนใหญ่มีรายได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 54.54 รายจ่าย เพิ่มขึ้นร้อยละ 45.46 และผลผลิตเพิ่มขึ้นร้อยละ 47.27 ส่วนหนี้สิน ทรัพย์สิน และการออมมีเท่าเดิม ไม่มีการเปลี่ยนแปลง คิดเป็นร้อยละ 43.67, 54.55 และ 65.50 ตามลำดับ

ด้านสังคม เดิมสังคมของเกษตรกรเป็นสังคมต่างคนต่างอยู่ เมื่อได้มีการรวมกลุ่มกัน มีการรวมกลุ่มกิจกรรม มีการเรียนรู้ และได้วางแผนการผลิตและการตลาด ทำให้เกษตรกรมีสังคมแบบเรียนรู้ และเกื้อกูลกัน ทำให้เกษตรกรเกิดความผูกพัน จากการที่ได้มาพบปะพูดคุยกัน ช่วยกันคิด ช่วยกันทำ ทำให้เกษตรกรรักและเข้าใจกันมากขึ้น จึงทำให้เกิดการช่วยเหลือซึ่งกันและกันมากขึ้น ส่งผลให้สังคมของเกษตรกรเปลี่ยนไป มีการเอารัดเอาเปรียบกันน้อยลง โดยเกษตรกรส่วนใหญ่ได้รับ

การยกย่องนับถือมากขึ้นร้อยละ 54.55 มีส่วนร่วมในสังคมมากขึ้น ร้อยละ 65.45 มีเวลาว่างมากขึ้น ร้อยละ 63.64 ได้รับการฝึกอบรมเพิ่มขึ้น ร้อยละ 72.73 และมีเจ้าหน้าที่เข้ามาให้ความรู้มากขึ้น และมีการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ และเอกชนมากขึ้นคิดเป็นร้อยละ 52.73

อภิปรายผล

ผลการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสถานภาพเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ที่สรุปมาในเบื้องต้นนั้น ได้มาซึ่งการอภิปรายผล ดังนี้ คือ เกษตรกรมีการรวมกลุ่มกันขึ้นเพื่อช่วยเหลือและช่วยกันแก้ปัญหาที่แต่ละคนประสบอยู่ ทั้งที่เหมือนและแตกต่างกัน โดยมีการแบ่งกลุ่มกิจกรรมตามการทำเกษตรในพื้นที่ของตนเอง เพื่อที่จะง่ายต่อการช่วยเหลือกันในกลุ่ม ซึ่งเป็นการช่วยเหลือตนเอง และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานต่าง ๆ ในเรื่องปัจจัยการผลิตบ้าง และในด้านวิชาการ ทำให้กลุ่มนั้นอยู่ได้ด้วยตนเอง และเข้มแข็งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีเกี่ยวกับเศรษฐกิจชุมชน (สำนักมาตรฐานอุดมศึกษา , 2545: 197 – 198) ตามแนวคิดสวราช (Swaraj) ว่าหมู่บ้านจะสามารถพึ่งตนเองได้ อยู่ด้วยตัวเองให้ได้ การแลกเปลี่ยนติดต่อกับหน่วยงานภายนอกนั้นเพื่อให้พอเพียงมากยิ่งขึ้น ไม่ใช่เพื่อพึ่งพิง

ในการรวมกลุ่มกิจกรรมของเกษตรกร ให้เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการทุกคนเข้าร่วมกลุ่มกิจกรรมออมทรัพย์ เพื่อเป็นการออมของเกษตรกรและยังเป็นทุนของกลุ่มในการที่จะทำกิจกรรมต่างๆ และหากเกษตรกรต้องการใช้ทุนก็สามารถกู้จากกลุ่มได้ สอดคล้องกับทฤษฎีของกลุ่มคลาสสิก มีความเชื่อในกฎของธรรมชาติ และความมีเหตุผลของมนุษย์ ที่ว่าทุนเป็นปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดความเจริญเติบโต และทุนจะเพิ่มขึ้นได้ด้วยการออม โดยให้ความสำคัญไปที่ปัจจัยทางด้านการออม และการลงทุน และในการรวมกลุ่มของเกษตรกรนั้น เกษตรกรแต่ละคนต่างมีปัญหาในเรื่องการทำมาหากิน ความยากจน และต้องการให้ตนเองและครอบครัวอยู่รอดได้ จึงมีการเข้าร่วมกลุ่มกันเพื่อทำการเกษตรแบบผสมผสาน ซึ่งก็มีเกษตรทฤษฎีใหม่เข้ามา เพื่อทำให้เกษตรกรมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น พออยู่พอกิน แบบพอเพียงในระดับหนึ่ง แต่ก็ยังคงหาพืชเศรษฐกิจมาปลูกอยู่ เมื่อมีกลุ่มเกิดขึ้น ได้รับการสนับสนุนในด้านปัจจัยการผลิตบางส่วน จากหน่วยงานต่าง ๆ ทำให้เกษตรกรมีความพยายามที่จะทำให้กลุ่มพัฒนาต่อไป สอดคล้องกับทฤษฎีของคาร์ล มาร์กซ ที่กล่าวว่า การได้มาซึ่งความมั่งคั่งอำนาจของคนกลุ่มหนึ่ง และความพยายามที่จะมีชีวิตอยู่รอด นำมาซึ่งการต่อสู้ในระหว่างชนชั้นของสังคม และทำให้สังคมเกิดการพัฒนาไปสู่ระดับที่สูงขึ้น เช่นเดียวกับเกษตรกรที่รวมกลุ่มกันเพื่อให้ตัวเองและครอบครัวอยู่รอด และเพื่อให้กลุ่มพัฒนาไปได้

สถานภาพทางด้านเศรษฐกิจ และสังคมของเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ พบว่า เกษตรกรมีรายได้ รายจ่าย ผลผลิต การมีเวลาว่าง ได้รับการยกย่องนับถือ การมีส่วนร่วมในสังคม การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ การฝึกอบรมเพิ่มขึ้นหลังจากเข้าร่วมโครงการ และมีหนี้สิน ทรัพย์สิน และการออมเท่าเดิม สอดคล้องกับ พุนสิน เจียมประโคน (2543) ระบุว่า เกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ในจังหวัดเชียงใหม่ มีผลผลิต ผลตอบแทน ทรัพย์สิน การมีส่วนร่วมในสังคม การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ การฝึกอบรม และการได้รับการยกย่องนับถือเพิ่มขึ้นหลังจากที่เข้าร่วมโครงการ ส่วนหนี้สินของเกษตรกรพบว่าเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการมีหนี้สินลดลง

เกษตรกรมีการรวมกลุ่มกิจกรรม เรียนรู้ร่วมกัน วางแผนการผลิตและการตลาดร่วมกัน ทำให้มีแบบแผนของรายได้ที่เปลี่ยนไป มีรายได้ประจำวัน เน้นการมีกินในไร่นา เน้นการผลิตที่หลากหลาย มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน สอดคล้องกับ เกษตรทฤษฎีใหม่ ระบุว่า โครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. มุ่งส่งเสริมและสนับสนุนให้องค์กรชุมชน มีกระบวนการเรียนรู้ และร่วมมือกันในการพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการเกษตรในไร่นาของตนเอง อันจะก่อให้เกิดการทำไร่นาผสมผสานและเกษตรผสมผสานที่สามารถเลี้ยงชีพได้ตลอดปี และยังเอื้ออำนวยให้การเกษตรมีส่วนในการฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมควบคู่กับการสืบสานวิถีชีวิตและวัฒนธรรมให้ยั่งยืน 2. พัฒนาและยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนให้สูงขึ้น ทั้งในด้านการศึกษา สาธารณสุข สุขภาพอนามัย และสวัสดิการสังคม โดยเน้นการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา

ข้อเสนอแนะ

ผลจากการวิจัยในครั้งนี้ ได้ทราบถึงการเปลี่ยนแปลงสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะสำหรับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ดังนี้

1. เกษตรกรควรมีการวางรากฐานให้มีการเพาะปลูกแบบหลากหลาย ไม่ควรเน้นพืชเศรษฐกิจมากเกินไป
2. เมื่อเกษตรกรเข้าร่วมโครงการฯ มีการรวมกลุ่มกันทำ แต่ก็ยังไม่ทำให้ความเป็นอยู่ดีขึ้นเท่าที่ควร เนื่องจากเกษตรกรยังคงหาพืชเศรษฐกิจ หรือพืชทำเงินมาปลูกอยู่ในพื้นที่บางส่วน แต่พื้นที่อีกส่วนหนึ่งก็ยังคงทำการเกษตรแบบพอมีพอกิน ตามขั้นตอนของเกษตรทฤษฎีใหม่
3. เกษตรกรควรมีการจัดการที่ดี เช่น ในเรื่องการทำน้ำสกัดชีวภาพ มีการรวมทุนกันเพียงไม่กี่คน ทำให้มีทุนในการดำเนินงานน้อย และควรมีเจ้าหน้าที่ของรัฐเข้ามาสนับสนุน ช่วยเหลือ

เกษตรกรอีกฝ่ายหนึ่ง เพื่อให้เกษตรกรได้มีโอกาสนำสินค้าของตนออกสู่ตลาดที่ใหญ่ และเพื่อความก้าวหน้าของกลุ่มต่อไป

4. หน่วยงานที่ทำการส่งเสริมการพัฒนาการเกษตรตามแนวคิดทฤษฎีใหม่ ดำเนินการได้ดี มีการส่งเสริมในเรื่องการรวมเป็นกลุ่มก้อน โดยสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่องในพื้นที่ใกล้เคียงกัน

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. การวิจัยครั้งนี้ ได้ศึกษาเฉพาะการเปลี่ยนแปลงสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ ตำบลแม่แฝกใหม่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ เท่านั้น การวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการขยายพื้นที่การศึกษาออกไปให้ครอบคลุมในระดับ อำเภอหรือจังหวัด จะทำให้ทราบถึงผลการทำการเกษตรของเกษตรกร ผู้เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ เพื่อนำข้อมูลมาเปรียบเทียบถึงความเหมือนและความแตกต่างกันได้

2. การวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาถึงการเปรียบเทียบสภาพเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการและไม่เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ในพื้นที่ใกล้เคียง

3. การวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาการเปลี่ยนแปลงสถานภาพเศรษฐกิจและสังคมในระยะยาว 10 – 20 ปี

4. การวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมให้เกษตรกรกลุ่มทฤษฎีใหม่พัฒนาตนเองให้มีความสมบูรณ์ในทุกระดับขึ้น

บรรณานุกรม

กรมวิชาการเกษตร. 2535. เกษตรยั่งยืน. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

_____. 2540. ทฤษฎีใหม่: การบริหารจัดการที่ดิน และน้ำเพื่อการเกษตร ตามแนวพระราชดำริ. กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. ไม่ปรากฏสถานที่พิมพ์.

เกษม พวงจิก. 2539. การเกษตรแบบทฤษฎีใหม่. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต.

งานส่งเสริมและพัฒนา ฝ่ายวิจัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2539. “ทฤษฎีใหม่”. จุลสารจุฬาริวิจัย. 12 (ธันวาคม): 6 – 7.

ถนอมจิตร ใจเมคา. สมาชิกกลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่ตำบลแม่แฝกใหม่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่.

2546. สัมภาษณ์. 17 พฤษภาคม.

ธีรยุทธ์ จอมแก้ว. สมาชิกกลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่ตำบลแม่แฝกใหม่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่.

2546. สัมภาษณ์. 17 พฤษภาคม.

เนียน คำมูลศรี. 2536. การศึกษาสภาพเศรษฐกิจและสังคมที่มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของสมาชิกสหกรณ์การเกษตร : ศึกษาเฉพาะกรณีสหกรณ์การเกษตรอากาศอำนวย จำกัด.

เชียงใหม่ : วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยแม่โจ้.

บุญสม วราเอกศิริ. 2539. ส่งเสริมการเกษตร: หลักและวิธีการ. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยแม่โจ้.

ประสิทธิ์ ดงยิ่งศิริ. 2536. ทฤษฎีและนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจ. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ปราโมทย์ ไม่กล้าด. 2540. พระบิดาของแผ่นดิน. กรุงเทพมหานคร: อักษรสยามการพิมพ์.

พูนสิน เจือมประโคน. 2543. ผลการเข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ตามแนวพระราชดำริของเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการในจังหวัดเชียงใหม่. เชียงใหม่: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยแม่โจ้.

ไพโรจน์ สุวรรณจินดา. 2541. “ระบบการเกษตรผสมผสานตามแนวพระราชดำริ : ทฤษฎีใหม่.”

วารสารกสิกร. 5 (กันยายน – ตุลาคม): 420 – 427.

รัชนิกร เศรษฐ. 2538. สังคมวิทยาชนบท. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช.

รัตน โพธิ์สุวรรณ. 2531. การศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรในเขต

ปฏิรูปที่ดินเวียงชัย จังหวัดเชียงราย. เชียงใหม่: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยแม่โจ้.

เรือน จันทร์แก้ว. สมาชิกกลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่ตำบลแม่แฝกใหม่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่.

2546. สัมภาษณ์. 17 พฤษภาคม.

ศิริวรรณ วงศ์สมบัติ. 2533. การมีส่วนร่วมในกิจกรรมกลุ่มของสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในอำเภอ

สันทราย และอำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่. เชียงใหม่: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, สถาบันเทคโนโลยีการเกษตรแม่โจ้.

สมชัย คอทอง. สมาชิกกลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่ตำบลแม่แฝกใหม่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่.

2546. สัมภาษณ์. 17 พฤษภาคม.

สมบูรณ์ ศาလာชีวิน. 2546. จิตวิทยาเพื่อการศึกษาผู้ใหญ่. เชียงใหม่: ลานนาการพิมพ์

สมยศ ท่งหว่า, ศิริจิต ท่งหว่า และอนุวัติ พานทอง. (2543). ผลการทำไร่นาสวนผสมในพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนัง: เน้นเฉพาะอำเภอปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช. ในทำเนียบผลการวิจัย. ปีที่ 8 ฉบับที่ 8 พ.ศ. 2543. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ. 10-11

สมาคมอนุรักษ์ดินและน้ำแห่งประเทศไทย. 2539. “ทฤษฎีใหม่การขุดสระน้ำประจำไร่นา”.

วารสารอนุรักษ์ดินและน้ำ. 2 (พฤษภาคม – สิงหาคม): 23 - 26.

สัญญา สัญญาวิวัฒน์. 2529. ชุมชนวิชาการพัฒนาชนบท. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัดภาพพิมพ์.

สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดเชียงใหม่. 2541. “ระบบการเกษตรผสมผสาน ตามแนว

พระราชดำริ : ทฤษฎีใหม่”. วารสารกสิกร. 5(กันยายน – ตุลาคม): 1.

สำนักงานเกษตรอำเภอสันทราย. 2546. ข้อมูลพื้นฐานอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ [เอกสารภายใน]. เชียงใหม่: สำนักงาน. (อัดสำเนา).

สำนักมาตรฐานอุดมศึกษา. 2545. การจัดการและการวางแผนธุรกิจ. กรุงเทพมหานคร: สำนักมาตรฐานอุดมศึกษา.

สุเมธ ดันติเวชกุล. 2539. “แนวพระราชดำริและการพัฒนาชนบท”. วารสารเทคโนโลยีที่เหมาะสม.

6 (ธันวาคม): 12 – 14.

เสาวลักษณ์ สิงห์โกวินทร์ และกมล อุดลพันธ์. 2532. การพัฒนาบุคคล. กรุงเทพมหานคร:

มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

แสวง ริมประนาม. 2537. ผลจากการยอมรับการผลิตแบบไร่นาสวนผสมของเกษตรกรจังหวัด

นครราชสีมา. เชียงใหม่: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, สถาบันเทคโนโลยีการเกษตรแม่โจ้.

อนันต์ คำคุ่น. สมาชิกกลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่ตำบลแม่แฝกใหม่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่.

2546. สัมภาษณ์. 17 พฤษภาคม.

อุทุมพร เพชรรัชย์. สมาชิกกลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่ตำบลแม่แฝกใหม่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่.

2546. สัมภาษณ์. 17 พฤษภาคม.

ภาคผนวก

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-สกุล นางสาวปิยวัลค์ ตัญตรัยรัตน์

เกิดเมื่อ 18 กันยายน 2518

ประวัติการศึกษา พ.ศ. 2532 มัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนเรยีนาเชลีวิทยา จังหวัดเชียงใหม่
 พ.ศ. 2534 ประกาศนียบัตรวิชาชีพ โรงเรียนพาณิชยการลานนาเชียงใหม่
 พ.ศ. 2542 ปริญญาตรี ศิลปศาสตรบัณฑิต (สาขาวิชาการจัดการทั่วไป)
 สถาบันราชภัฏกำแพงเพชร

ประวัติการทำงาน พ.ศ. 2538 พนักงานทั่วไป หจก.เอียบคิมจ้วนจั่น จังหวัดตาก
 พ.ศ. 2547 -ปัจจุบัน
 เจ้าพนักงานส่งเสริมสหกรณ์ 2 สหกรณ์จังหวัดเชียงใหม่